

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\K\Kafka Franz\Kafka_Franz-Popis jednoho zápasu.pdb

PDB Name: Popis jednoho zápasu
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 20.10.2002
Modification Date: 20.10.2002
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Popis jednoho zápasu

(sbírka povídek)

Franz Kafka (1883-1924)

Publikováno s laskavým svolením serveru Franz Kafka
Zdroj <http://www.franzkafka.zde.cz>

Vesnický učitel (Obří krtek)

1914

TI LIDÉ, já sám k nim patřím, kterým už obyčejný malý krtek připadá odporný, by patrně umřeli hnusem při pohledu na obřího krtka, který byl před několika lety pozorován poblíž jedné malé vesnice, jež tak získala jistou přechodnou proslulost. Teď už ovšem zase dávno upadla v zapomenutí a sdílí tak neslavný úděl celého onoho jevu, který zůstal naprosto nevyjasněn, o jehož vyjasnění se však nikdo ani moc nesnažil a který byl v důsledku nepochopitelné nedbalosti oněch kruhů, jež, se o něj měly starat a jež se ve skutečnosti horlivě: starají o věci mnohem nicotnější, bez důkladnějšího šetření zapomenut. To, že vesnice leží daleko od:železnice, nemůže v žádném případě sloužit jako omluva. Mnozí lidé ze zvědavosti přišli zdaleka, dokonce i z ciziny, jen ti, kteří měli prokázat víc než zvědavost, ti nepřišli. Ba kdyby se byli celé věci nezištně neujali docela prostí lidé, lidé, jimž obyčejná denní práce sotva dovoluje klidně si oddychnout, pověst o tom jevu by byla pravděpodobně těžko pronikla za nejbližší okolí. Je nutno přiznat, že dokonce i pověst, která se přece jinak šíří takřka nezadržitelně, si v tomto případě počínala přímo těžkopádně; nebýt toho, že byla vysloveně postrkována, nerozšířila by se. Ale ani to nebyl jistě důvod, aby se touto záležitostí nikdo nezabýval, naopak, i tento jev měl být ještě podroben zkoumání. Místo toho bylo jediné písemné pojednání případu přenecháno starému vesnickému učiteli, který byl sice výtečným mužem ve svém povolání, jehož schopnosti mu však

stejně málo jako jeho předběžné vzdělání umožňovaly důkladný a dále užitečný popis, natož pak výklad. Spisek byl vytištěn a hojně prodáván tehdejšími návštěvníky vesnice, dostalo se mu i jistého uznání, avšak učitel byl dost chytrý, aby poznal, že jeho osamělá a nikým nepodporovaná snaha v podstatě nemá cenu. Jestliže v ní přesto nepolevil a z věci, ač svou povahou rok od roku zoufalejší, učinil svůj životní úkol, pak to dokazuje na jedné straně, jak velická působivost byla jevu vlastní, a na druhé straně jaké úsilí a věrnost v přesvědčení se najde u starého, přehlíženého vesnického učitele. Že však zle trpěl odmítavým postojem směrnatých osobností, dokazuje malý dodatek, který vydal po onom spisu, ovšem teprve po několika letech, avšak v době, kdy už si skoro nikdo nevzpomínal, oč se tehdy jednalo. V tomto dodatku - a jeho přesvědčivost není snad v obratnosti, zato ale v poctivosti - si stěžuje na nedostatek porozumění, s nímž se setkal u lidí, kde by to nejméně čekal. O těchto lidech praví výstižně: "Ne já, nýbrž oni mluví jako staří venkovští učitelé." A uvádí mezi jiným výrok jednoho učence, k němuž zvláště kvůli tomu zajel. Jméno učence se neudává, avšak z různých vedlejších okolností lze uhadnout, kdo to byl. Učitel musel překonat značné obtíže, aby se vůbec domohl přístupu k učenci, avšak hned při pozdravu upozoroval, že učenec je v zajetí nepřekonatelných předsudků, co se jeho věci dotýče. Jak roztržitě naslouchal učitelově obšírné zprávě, již tento podával ke svému spisku, ukázala poznámka., kterou učinil po chvíli zdánlivého uvažování: "Půda ve vašem kraji je přece obzvláště černá a těžká. Skýtá tedy i krtkům obzvláště tučnou potravu a oni pak dorostou neobyčejné velikosti." "Ale přece ne takovéto velikosti," zvolal učitel a přeháněje trochu ve svém rozhořčení odměřil na stěně dva metry. "Ó ano," odpověděl učenec, kterému to všechno zřejmě připadalo velice legrační. S touto odpovědí odjel učitel zpátky domů. Vypráví, jak ho večer v chumelenici čekala na silnici jeho žena s jeho šesti dětmi a jak jim musel přiznat konečné ztroskotání svých nadějí.

Když jsem četl o tom, jak se učenec zachoval k učiteli, vůbec jsem ještě neznal učitelův hlavní spis. Avšak rozhodl jsem se, že okamžitě seberu a sestavím všechno, co se o tom případě lze dovědět. Poněvadž jsem nemohl pohrozit učenci, měl můj spis alespoň obhájit učitele anebo, lépe řečeno, ani ne tak učitele jako dobrý úmysl poctivého, avšak nevlivného muže. Doznávám, že jsem později litoval tohoto rozhodnutí, neboť jsem brzy vycítil, že jeho provedení mě

nutně přivede do podivuhodné situace. Na jedné straně ani můj vliv nebyl zdaleka takový, aby přesvědčil učence či dokonce veřejné mínění v učitelův prospěch, na druhé straně však zase učitel musel upozorovat, že na jeho hlavním záměru, totiž důkazu objevení velikého krtka, mi záleží méně než na obhajobě jeho, učitelovy, poctivosti, která se zase jemu zdála samozřejmou a neměla zapotřebí obhajoby. Muselo tedy dojít k tomu, že ač jsem se chtěl učiteli zavděčit, nenalezl jsem u něho žádné pochopení, a místo abych pomohl, sám bych byl měl pro sebe zapotřebí dalšího pomocníka, který se arci sotva naskytne. Krom toho jsem svým rozhodnutím uvalil na sebe velikou práci. Chtěl-li jsem přesvědčit, nesměl jsem se odvolávat na učitele, který přece přesvědčit nedokázal. Znalost jeho díla by mě byla jen máta, i odložil jsem jeho četbu až po dokončení své vlastní práce. Ba ani jsem s učitelem nevešel ve styk. Dověděl se ovšem přes jiné lidi o mých výzkumech, nevěděl však, pracuji-li v jeho duchu, nebo proti němu. Ba dohadoval se patrně to druhé, třebaže to později popíral, neboť mám všelijaké důkazy, že mi stavěl do cesty nejružnější překážky. Nebylo to těžké, neboť jsem byl nucen všechna šetření, která on kdysi už provedl, podniknout ještě jednou, a on mě proto mohl vždycky předejít. To však bylo to jediné, co se mé metodě mohlo právem vytknout, ostatně byla to nevyhnutelná výtka, která však byla velmi oslabena opatrností, ba zdrženlivostí mých závěrů. Jinak však byl můj spis prost jakéhokoli učitelova vlivu, snad jsem byl v tomto bodě až příliš úzkostlivý, vypadalo to úplně tak, jako by ten případ doposud nikdo nezkoumal, jako bych já byl první, kdo vyslechl očitě svědky, první, kdo seřadil údaje, první, kdo vyvodil závěry. Když jsem později četl učitelův spis, - měl velmi nemotorný název: "Krték, tak veliký, jak ho ještě nikdo neviděl" - opravdu jsem shledal, že se v podstatných bodech neshodujeme, i když se oba domníváme, že jsme dokázali tu hlavní věc, totiž existenci krtka. Ať tak či onak, ony jednotlivé názorové rozdíly zabránily vzniku přátelského vztahu k učiteli, který jsem vlastně přese všechno očekával. Vyvinulo se skoro jakési nepřátelství z jeho strany. Choval se ke mně sice stále skromně a pokorně, ale tím jasněji jsem mohl vypožorovat jeho skutečnou náladu. Byl totiž toho názoru, že jsem mu celou věcí veskrze uškodil, a domnívám-li se, že jsem mu posloužil či mohl posloužit, je to v nejlepším případě prostoduchost, spíše však domýšlivost anebo lest. Především nejednou poukazoval na to, že všichni jeho dosavadní odpůrci své nepřátelství buď vůbec nedali najevo, nebo jen mezi čtyřma očima či aspoň jen ústně, kdežto já jsem považoval za nutné dát své výhrady hned vytisknout. Krom toho těch několik málo odpůrců, kteří se skutečně, byť i jen povrchně, věcí zabývali, vyslechl prý alespoň jeho, učitelovo, tedy v tomto případě směřované mínění, dříve než se sami vyjádřili, já však jsem prý z nesystematicky posbíraných a zčásti nepochopených údajů vyvodil důsledky, které, i když byly v zásadě správné, přece jen musely působit nevěrohodně, a to jak na široké vrstvy, tak na vzdělance. Sebeslabší záblesk nevěrohodnosti je prý však v tomto případě to nejhorší, co se mohlo stát.

Na tyto byť zastřeně vyslovené výtky byla lehká odpověď - tak například právě jeho spis je arci vrcholem nevěrohodnosti -, méně snadné bylo však čelit jeho ostatní podezřivosti, a to byl důvod, proč jsem se k němu vůbec vcelku choval velmi zdrženlivě. Myslel si totiž vskrytu, že jsem ho chtěl připravit o jeho slávu prvního veřejného zastánce krtka. Nuže o slávě se tu v souvislosti s jeho osobou vůbec nedalo mluvit, leda o zesměšnění, jež se omezovalo na čím dál menší okruh a o něž jsem se věru nechtěl ucházet. Kromě toho jsem v úvodu ke svému spisu výslovně prohlásil, že za objevitele krtka je třeba pro všechny časy považovat učitele - jenže on nebyl ani objevitelem - a že jen účastenství s učitelovým osudem mě přimělo k sepsání tohoto spisu. "Účelem tohoto spisu je," - takto nadmíru pateticky jsem psal závěrem, avšak to odpovídalo mému tehdejšímu rozrušení "dopomoci učitelovu spisu k zaslouženému rozšíření. Zdaří-li se toto, pak mě jméno, které je do této záležitosti zapleteno jen dočasně a vnějškově, budiž z ní ihned vymazáno." Odmítal jsem tedy přímo jakýkoli větší podíl na věci; bylo to skoro, jako bych nějak předem tušil učitelovu neuvěřitelnou výtku. Přesto právě tohoto místa použil proti mně, a já nepopírám, že v tom, co říkal, nebo spíš naznačoval, byla jakási zdánlivá stopa oprávnění, jakož mě vůbec nejednou napadlo, že vůči mně v jednom ohledu prokázal více bystrosti než ve svém spise. Tvrdil totiž, že můj úvod je licoměrný. Jestliže mi opravdu záleželo na tom, abych jeho spis rozšířil, proč jsem se nezabýval výhradně jím a jeho spisem, proč jsem neukázal jeho přednosti, jeho nevývratnost, proč jsem se neomezil na to, abych zdůraznil a objasnil význam jeho objevu, proč jsem se, naprosto nedbaje jeho spisu, pletl do objevu samého? Což snad již nebyl učiněn? Bylo snad v tomto ohledu ještě třeba něco přičinit? Jestliže jsem však vskutku myslel, že musím objev udělat ještě jednou, proč se potom v úvodu tak slavnostně objevu odříkám? Mohla to být pokrytecká skromnost, ale bylo to cosi horšího. Znehodnocoval jsem ten objev, upozorňoval jsem na něj jen proto, abych jej znehodnotil, kdežto on jej prozkoumal a odložil stranou. Možná že se o té věci poslední dobou trochu méně mluvilo, já ji teď zase rozvířil, zároveň jsem však dostal učitele do těžší situace, než v jaké kdy byl. Co záleží učiteli na tom, aby někdo bránil jeho poctivost! Na věci, jediné na věci mu záleží. Tu však jsem já zradil, neboť jsem ji nepochopil, neboť jsem ji nedocenil, neboť jsem pro ni neměl nejmenší smysl. Ona nebetyčně přesahuje můj rozum. Seděl přede mnou, hleděl na mne klidně svým starým, vrásčitým obličejem, a přece měl na mysli jen toto. Ovšemže nebylo pravda, že mu záleželo jen na věci samé, byl dokonce velmi citlivý a také chtěl vydělat peníze, což bylo s ohledem na jeho početnou rodinu velmi pochopitelné. Přesto se mu můj zájem na věci zdál poměrně tak nepatrný, že si myslel, že se smí tvářit naprosto nezištně, a nedopustí se příliš velké nepravdy. A mně skutečně nestačilo ani k vnitřnímu uspokojení pomyšlení, že výčitky toho muže se vysvětlují v podstatě jen tím, že on jaksi oběma rukama třímá svého krtka, a každého, kdo by se jen prstem přiblížil, nazve zrádce. Tak tomu nebylo, jeho chování se nedalo vysvětlit lakotou, alespoň ne pouze lakotou, spíše podrážděností, kterou v něm vzbudila naprostá neúspěšnost jeho velikého úsilí. Ale ani ta podrážděnost nevysvětlovala všechno. Snad byl můj zájem o věc opravdu příliš malý. Nezáměř u cizích bral učitel už jako něco normálního, trpěl jím všeobecně, nikoli však už v jednotlivých případech. Jenže zde se konečně našel jeden, který se věci ujal mimořádným způsobem, a ani ten věc nepochopil. Když už na mne jednou dotíral z této strany, nechtěl jsem zapírat. Nejsem žádný zoolog, možná že bych se byl tím případem z hloubi srdce nadchl, kdybych ho byl sám objevil, ale já jsem ho přece neobjevil. Tak obrovský krték je jistě pozoruhodná věc, avšak nelze pro ni vyžadovat trvalou pozornost celého světa, zvláště když existence krtka není tak

zcela nezávadně prokázána a rozhodně jej nelze demonstrovat. A také jsem doznával, že ani kdybych byl jeho objevitelem, nebral bych se patrně o krtka tolik, jako jsem se s radostí a dobrovolně bral o učitele.

Nuže tedy nesoulad mezi mnou a učitelem by se byl patrně brzy rozplynul, kdyby můj spis měl úspěch. Avšak právě tento úspěch se nedostavil. Možná že nebyl ten spis dobře, dost přesvědčivě napsán, jsem obchodník, zpracování takového spisu přesahuje okruh, který je mi vymezen, možná ještě víc než v případě učitelově, ačkoli jsem ovšem všemi potřebnými znalostmi učitele daleko převyšoval. I jinak se dal ten neúspěch vykládat, snad doba vydání nebyla příznivá. Objev krtka, který nepronikl do veřejnosti, se na jedné straně neudál tak dávno, aby mohl být úplně zapomenut a působit teď jako překvapení, na druhé straně zase uplynula už dost dlouhá doba, aby ten nepatrný zájem, který tu původně byl, docela vyprchal. Ti, kteří se vůbec mým spisem nějak zaobírali, říkali si s pocitem marnosti, který již před lety ovládal tuto diskusi, že se už zase asi chce oživovat zbytečné úsilí kolem té neplodné záležitosti, a někteří dokonce zaměňovali můj spis se spisem učitelovým. V jednom vůdčím zemědělském časopise se objevila následující poznámka, naštěstí až na konci a malým písmem: "Znovu nám byl zaslán spis o obřím krtkovi. Vzpomínáme si, že už jednou před lety jsme se nad zním srdečně zasmáli. Spis od té doby nezmoudřel a my jsme nezhloupli. Jenom smát se už podruhé nemůžeme. Zato se ptáme našich učitelských sdružení, zda venkovský učitel nemůže najít užitečnější práci než honit se za obřím krtky." Neodpustitelná záměna! Nečetli ani první, ani druhý spis, a dvě ubohá, ve spěchu pochycená slova obří krtky a venkovský učitel stačila už těm pánům, aby vystoupili na scénu jako zastánci oprávněných zájmů. Proti tomu se jistě dalo ledacos s úspěchem podniknout, avšak nedostatek porozumění mezi učitelem a mnou mi v tom bránil. Spíš jsem se pokoušel tajit před ním ten časopis, jak dlouho to jen půjde. On jej však velmi brzy objevil, poznal jsem to už z jedné poznámky v dopise, který mi sliboval jeho návštěvu o vánočních svátcích. Psal: "Svět je špatný a ještě se mu to usnadňuje," čímž chtěl vyjádřit, že já náležím k tomu špatnému světu, avšak nespokojuji se sobě vlastní špatností, nýbrž ještě to světu usnadňuji, to jest snažím se vylákat všeobecnou špatnost a dopomoci jí k vítězství. Nuže, já jsem již učinil potřebná rozhodnutí, klidně jsem ho mohl očekávat a klidně se dívat, jak přichází, zdraví dokonce méně zdvořile než jindy, beze slova si sedá proti mně, pečlivě vytahuje z náprsní kapsy svého podivně vatovaného kabátu onen časopis a otevřený mi ho přistrkuje. "Znám to," řekl jsem a bez čtení jsem mu časopis přistrčil zpátky. "Vy to znáte," řekl s povzdechem, měl starý učitelský zvyk opakovat cizí odpovědi. "Samozřejmě to nenechám bez odezvy," pokračoval, rozčileně poklepal prstem na časopis a ostře na mne přitom hleděl, jako bych byl opačného mínění; tušil asi, co chci říci; i jindy se mi zdálo, že poznávám ani ne tak z jeho slov, jako z jiných příznaků, jak často velmi správně dovede vycítit mé úmysly, neposlechne však tento cit a nechá se splést. Co jsem mu tehdy řekl, mohu reprodukovat takřka doslovně, neboť jsem si to krátce po našem rozhovoru zaznamenal. "Dělejte, jak rozumíte," řekl jsem, "naše cesty se ode dneška rozcházejí. Myslím, že to pro vás není ani nečekané, ani vám to není nevhod. Ta noticka v tomto časopise zde není příčinou mého rozhodnutí, pouze je definitivně upevnila; vlastní příčina je v tom, že jsem původně myslel, že vám svým vystoupením mohu být prospěšný, kdežto teď chťe nechtě vidím, že jsem vám v každém směru uškodil. Proč se to tak zvrtilo, nevím, důvody úspěchu a neúspěchu jsou vždy mnohoznačné, nehleďte jen ty výklady, které mluví proti mně. Pomyslete na sebe, i vy jste měl ty nejlepší úmysly a přesto jste neuspěl, díváme-li se na věc v celku. Neříkám to v žertu, míří to přece proti mně, řeknu-li, že i spojení se mnou je bohužel třeba počítat k vašim neúspěchům. Ustupuji-li teď od celé věci, není to ani zbabělost, ani zrada. Dokonce se to neděje bez sebezapření; jak velice si

vážím vaši osoby, ukazuje již můj spis, stal jste se mi v jistém smyslu učitelem, a dokonce i krtka jsem si téměř oblíbil. Přesto ustupuji, vy jste objevitel, a já at' dělám co dělám, vždy překáží m tomu, aby vás zahrnula možná sláva, a místo toho přitahuji neúspěch a přenáším ho na vás. Alespoň takový je váš názor. Dosti toho. Jediné pokání, jež mohu na sebe vzít, je poprosit vás o odpuštění, a žádáte-li si toho, zopakovat doznání, které jsem vám tu učinil, též veřejně, například v tomto časopise."

Taková byla tehdy má slov a, nebyla docela upřímná, avšak to upřímné se z nich snadno dalo vyrozumět. Mé prohlášení zapůsobilo na něha tak, jak jsem zhruba očekával. Většina starých lidí má vůči mladším ve své povaze cosi klamavého, cosi lživého, žijeme vedle nich klidně, pokládáme vzájemný vztah za bezpečný, jsou nám známy převládající názory, ustavičně se nám dostává ujištění o míru, bereme všechno jako samozřejmé a najednou, když se přece jen udá něco rozhodujícího a teď by měl zapůsobit dlouho připravovaný klid, stojí tu tito staří lidé jako cizinci, mají hlubší, mocnější názory, teprve teď doslova rozvinou svůj prapor a my na něm s hrůzou čteme nový výrok. Tato hrůza pochází především z toho, že to, co teď staří říkají, má opravdu mnohem více oprávněnosti, smyslu, a jako by se samozřejmě dalo stupňovat, ještě více samozřejmosti. Nepřekonatelná prolhanost spočívá však v tom, že oni to, co říkají teď, v podstatě říkali vždycky. Musel jsem být do učitele zavrtaný už hodně hluboko, že mě teď docela nepřekvapil. "Dítě," řekl, položil mi ruku na mou a přátelsky ji hladil, "jak jste vůbec přišel na myšlenku použít se do téhle věci? - Hned jak jsem o tom prvně slyšel, hovořil jsem o tom se svou ženou." Poodsedl si od stolu, rozpráhl paže a pohlédl k zemi, jako by tam dole, maličká, stála jeho žena a on k ní promlouval. "Tolik let," řekl jsem jí, "bojujeme osaměle, teď však, jak se zdá, se nás v městě hodlá ujmout vzácný příznivec, městský obchodník jménem Tenaten. Měli bychom se tedy velice radovat, že ano? Obchodník z města neznamená málo; uvěří-li nám nějaký otrhaný sedlák a řekne to, nemůže nám to nijak pomoci, neboť cokoli učiní sedlák, vždycky je to nepřístojné, ať řekne: starý venkovský učitel má pravdu, nebo ať si třeba nevhodně uplivne, obojí v účinku vyjde na stejno. A povstane-li místo jednoho sedláka deset tisíc sedláků, pak je účinek pokud možno ještě horší. Naproti tomu obchodník v městě je něco docela jiného, takový člověk má styky, i to, co řekne jen tak mimochodem, se rozkřikne v širším okruhu, věci se ujmou noví příznivci, jeden řekne například: I od venkovských učitelů se lze něčemu přiučit, a druhý den si to už šeptá spousta lidí, do nichž by se to,

soudě podle zevnějšku, nikdy neřeklo. Teď se najdou pro věc peněžní prostředky, jeden sbírá a ostatní mu sázejí peníze do ruky, usoudí se, že se sem musí ten učitel z vesnice přivést, přijdou, nestarají se o to, jak vypadá, vezmou ho mezi sebe, a protože se na něho věší žena a děti, vezmou i je. Pozorovalas už lidi z města? To je nepřetržitě švitoření. Jak je jich pohromadě řada, postupuje švitoření zprava doleva a zase zpátky a sem a tam. A tak nás švitořice zvednou na vůz, člověk nemá ani čas všem přikyvovat. Pán na kozlíku si narovná cvikr, švihne bičem a jedeme. Všichni mávají vesnici na rozloučenou, jako bychom byli ještě tam a neseděli uprostřed mezi nimi. Z města nám vyjede naproti několik vozů s obzvláštními nedočkavci. Jak se blížíme, vstávají ze sedadel a natahují se, aby nás viděli. Ten, co sbíral peníze, všechno rovná a napomíná ke klidu. Když vjíždíme do města, je to už dlouhá řada vozů. Mysleli jsme, že uvítání máme už za sebou, ale tu před hotelem teprve začíná. V městě se totiž na zavolání shromáždí hned spousta lidí. Oč se zajímá jeden, o to se hned zajímá i druhý. Berou jeden druhému názory z úst a přivlastňují si je. Všichni ti lidé nemohou jet vozem, čekají před hotelem, jiní by sice mohli jet, ale neudělají to kvůli sebevědomí. I ti čekají. Je nepochopitelné, jak si ten, co sbíral peníze, udržel přes všechno přehled."

Klidně jsem mu naslouchal; ba během řeči jsem byl čím dál klidnější. Na stole jsem měl nakupeny všechny exempláře svého spisu, které jsem ještě vlastnil. Chybělo jich jen pár, protože jsem si v poslední době napsal o všechny rozeslané exempláře a také jsem jich většinu dostal zpátky. Z mnoha stran mi ostatně velice zdvořile napsali, že si vůbec nevzpomínají, že by byli takový spis obdrželi, a jestliže snad přece jen přišel, pak ho k svému politování asi ztratili. I tak to bylo v pořádku, vlastně jsem nic jiného nechtěl. Jen jeden mě prosil, aby si směl spis ponechat jako kuriozitu, a zavázal se, že jej ve smyslu mého dopisu během příštích dvou let nikomu neukáže. Učitel tento obězník ještě vůbec neviděl. Byl jsem rád, že jeho slova mi usnadňují, abych mu jej ukázal. Mohl jsem to však i bez toho s klidem udělat, neboť jsem si při jeho sepisování počínal velmi obezřele a nikdy jsem nespustil ze zřetele zájem venkovského učitele a jeho věci. Hlavní věty tohoto psaní totiž zněly: "Neprosím o vrácení svého spisu proto, že bych byl snad od názorů v něm zastávaných ustoupil nebo je třeba v jednotlivostech považoval za scestné anebo i jen neprokazatelné. Moje prosba má povýtce osobní, ovšem velice naléhavé důvody; mého postoje k věci se však ani v nejmenším nedotýká. Prosím, aby toto bylo obzvláště vzato v úvahu a, je-li libo, i šířeno dál."

Prozatím jsem ještě zakrýval obězník rukama a řekl jsem: "Chcete mi vyčítat, že se to nestalo? Pro; to chcete dělat? Neztřpčujeme si rozchod. A pokuste se konečně pochopit, že jste sice učinil objev, avšak že tento objev nepřevyšuje snad všechno ostatní, a proto i bezpráví, které se vám děje, nepřevyšuje všechno ostatní bezpráví. Neznám stanovy učených společností, mám však za to, že ani v tom nejpříznivějším případě by vám nebylo uchystáno přijetí, jež by se aspoň blížilo tomu, jež jste snad líčil své ubohé ženě. Jestliže jsem si něco od účinku spisu sliboval, tedy to, že by snad mohl na náš případ upozornit nějakého profesora, ten že by mohl pověřit některého mladého studenta, aby za věci šel, že by tento student za vámi zajel a na místě by ještě jednou svým způsobem přešetřil vaše a moje výzkumy, a posléze, kdyby mu výsledek stál za zaznamenání, - tu je třeba si uvědomit, že všichni studenti hýří pochybami - vydal by vlastní spis, který by vědecky zdůvodnil to, co jste napsal vy. Avšak ani tehdy, kdyby se tato naděje splnila, nebylo by mnoho dosaženo. Spis studenta, který by obhajoval tak podivný případ, by byl možná zesměšňován. Na příkladě zemědělského časopisu vidíte, jak snadno se to může stát, a vědecké časopisy jsou v tom ještě bezohlednější. Je to také pochopitelné, profesoři mají velikou odpovědnost před sebou, před vědou, před potomstvem a nemohou se každému novému objevu hned vrhnout do náruče. My ostatní jsme tu proti nim ve výhodě. Avšak nehledě k tomu chci teď předpokládat, že by se studentův spis prosadil. Co by se stalo pak? Vaše jméno by asi bylo párkrát s úctou vysloveno, patrně by to prospělo i vašemu stavu, řeklo by se: 'Naši venkovští učitelé mají otevřené oči,' a kdyby časopisy měly paměť a svědomí, musel by vás tenhle tady veřejně odprosit, pak by se našel i nějaký příznivě nakloněný profesor, který by vám vymohl stipendium, je také opravdu možné, že by se vás pokusili dostat do města, opatřit vám místo na některé obecné škole v městě a dát vám tak příležitost, abyste k svému dalšímu vzdělání využil pomocných vědeckých prostředků, jež poskytuje město. Mám-li mluvit upřímně, myslím, že by se o to jen pokusili. Povolali by vás sem, vy byste přišel, a to jako obyčejný prosebník, jakých jsou stovky, bez slavnostního uvítání, pohovořili by s vámi, uznali vaši poctivou snaživost, zároveň by však hned viděli, že jste starý člověk, že V tomto věku je nesmyslné začínat vědecká studia, a především že jste se k svému objevu dostal spíš náhodou než plánovitě a mimo tento ojedinělý případ ani nehodláte dále pracovat. Z těchto důvodů by vás asi nechali na vsi. Na vašem objevu by se ovšem pracovalo dál, neboť tak nepatrný není, aby mohl být kdy zapomenut, došel-li jednou uznání. Ale vy byste se o tom už moc nedovídal, a tomu, co byste se dověděl, byste stěží rozuměl. Každý objev bývá hned uveden do celého úhrnu vědy a tak do jisté míry přestává být objevem, rozpustí se v celku a zmizí, je třeba mít už vědecky školený pohled, abychom jej pak ještě rozpoznali. Ihned se napojí na nitky zásad, o jejichž existenci ještě nemáme ani tušení, a v průběhu vědeckých sporů je za tyto nitky zásad vytažen až do oblak., Jak chceme tomu rozumět? Nasloucháme-li učeným diskusím, zdá se nám například, že se jedná o ten objev, avšak ve skutečnosti se jedná o docela jiné věci, přišť si zase myslíme, že se jedná o jiné věci, nikoli o ten objev, jenže teď se jedná zrovna o něm. Chápete to? Byl byste zůstal ve vsi, ze získaných peněz byste mohl trochu lépe žít a ošatit svou rodinu, avšak váš objev by vám byl odňat a vy byste se proti tomu nemohl žádným právem bránit, neboť on teprve ve městě došel svého skutečného významu. A možná že by k vám ani nebyli nevděční, někde nad místem, kde byl objev učiněn, by třeba dali postavit malé muzeum, stalo by se pamětihodností vesnice, vy byste opatroval klíče, a aby nechybělo ani vnějších vyznamenání, propůjčili by vám malou medaili, jaká se zavěšuje na prsa, jakou nosí sluhové ve vědeckých ústavech. To všechno by bylo bývalo možné; avšak bylo to to, co vy jste chtěl?"

Aniž se zdržoval s odpovědí, opáčil správně: "A to jste se mi tedy pokoušel zjednat?"

"Možná," řekl jsem, "nejednal jsem tenkrát po tak zralé úvaze, abych vám mohl test odpovědět s určitostí. Chtěl jsem vám pomoci, ale nepodařilo se to, je to dokonce ta nejnepodařenější věc, jakou jsem kdy udělal. Proto od ní teď chci ustoupit a sprovodit ji ze světa, pokud mé síly budou stačit."

"Nuže dobrá," řekl venkovský učitel, vyndal dýmku a začal si ji nacípávat tabákem, který nosil volně po všech kapsách. "Dobrovolně jste se ujal té nevděčné věci a teď od ní dobrovolně ustupujete. To všechno je docela v pořádku!"

"Nejsem tvrdohlavý," řekl jsem. "Máte, co byste mému návrhu snad vytkl?" "Ne, vůbec nic," řekl venkovský učitel a jeho dýmka již dýmala. Nesnášel jsem pach jeho tabáku, a proto jsem vstal a přecházel po pokoji. Už z dřívějších pohovorů jsem byl zvyklý, že venkovský učitel byl vůči mně velice mlčenlivý, a přesto, jakmile jednou přišel, nechtěl se z mého pokoje hnout. Nejednou mě to již

udivilo; on ode mne ještě něco chce, říkal jsem si pokaždé, a nabídl jsem mu peníze, jež on také zpravidla přijal. Ale odcházel vždycky až tehdy, když se mu zlíbilo Obyčejně bývala dýmka dokouřena, on se okázale otočil na židli, již pak uctivě přistavil ke stolu, sáhl do kouta po své sukovici, rychle mi stiskl ruku a šel. Jestliže se jednou někomu nabídne definitivní rozhodnutí, jako jsem to udělal já, a druhý to uzná za docela správné, pak se přece pokud možno rychle skoncuje s tím málem, co je ještě třeba společně vyřídit, a nezatěžujeme zbytečně toho druhého svou mlčenlivou přítomností. Když se člověk podíval na toho malého houževnatého staříka zezadu, jak sedí u mého stolu, řekl by, že ho vůbec nebude možno dostat pryč z mého pokoje. - -
Blumfeld, starší mládenec

1915

BLUMFELD, starší mládenec, stoupal jednoho večera nahoru do svého bytu, což byla namáhavá práce, neboť bydlel v šestém poschodí. Stoupaje do schodů pomyslel si, jako poslední dobou častěji, jak protivný je tenhle naprosto osamělý život, že teď musí takřka potají vyšlapat těch šest pater, nahoře pak přijde do svého prázdného pokoje, tam si zase takřka potají oblékne župan, zapálí dýmku, trochu si počte v jednom francouzském časopisu, který už léta abonuje, k tomu bude usrkávat třešňovku vlastní výroby a za půl hodiny si půjde lehnout, aniž ovšem předtím opomene důkladně přestlat postel, již služka, nepřístupná jakémukoli poučení, pokaždé srovná po svém. Blumfeld by velice uvítal nějakého průvodce, nějakého diváka při těchto činnostech. Uvažoval, již, jestli by si neměl opatřit nějakého psíka. Takové zvíře je veselé a především vděčné a věrné; jeden Blumfeldův kolega má takového psa, ten se nedruží s nikým jiným než se svým pánem, a jak ho chvilku nevidí, hned ho vítá s velikým štěkotem, čímž chce zřejmě dát najevo svou radost z toho, že opět nalezl svého pána, toho nesmírného dobrodince. Ovšemže pes má i své nevýhody. I když je držen k sebevětší čistotě, přece jen zaneřádí pokoj. Tomu se nelze vyhnout, nedá se pokaždé, když se bere do světnice, vykoupat v horké vodě, už jeho zdraví by to nevydrželo. Nečistota v pokoji však zase nesnáší Blumfeld, čistota pokoje je pro něho něco nepostradatelného, několikrát za týden mívá o tom rozepře se svou služkou, která v tomto bodě bohužel není příliš úzkostlivá. Poněvadž je nedoslýchavá, přitáhne jí obyčejně za paži k tomu místu v pokoji, proti jehož čistotě má výhrady. Díky této přisnositi odpovídá pořádek v pokoji přibližně jeho přáním. Kdyby si však přivedl psa, pak by přímo dobrovolně uvedl do svého pokoje špinu, již se doposud pečlivě bránil. Dostavily by se blechy, stáli průvodci psů. Budou-li tu však jednou blechy, pak nebude daleko ani chvíle, kdy Blumfeld přenechá svůj pohodlný pokojík psovi a pro sebe si bude hledat jiný. Nečistota je však pouze jednou nevýhodou psa. Psi bývají také nemocní a v psích nemocech se přece vlastně nikdo nevyzná. Takové zvíře pak posedává v koutě nebo pokulhává po bytě, kňučí, pokašlává, zalyká se nějakou bolestí, člověk je zavine do deky, hvízdá mu něco, přistrkuje mu mléko, zkrátka ošetřuje je v naději, že se - což je také možné - jedná o nějaký přechodný neduh, ale zatím to může být vážná, odpuzující a nakažlivá choroba. A i když zůstane pes zdravý, jednou později přece jen zestárne, člověk se nebude moci rozhodnout věrné zvíře zavčas odstranit a pak přijde chvíle, kdy na nás z usazených psích očí pohlédne vlastní stáří. Potom se však budeme muset trápit s poloslepým, dýchavičným, pro samý tuk skoro nepohyblivým zvířetem a draho tak zaplatíme radosti, jež pes kdysi působil. Jakkoli rád by teď Blumfeld měl nějakého psa, přece jen ještě raději chce třicet let stoupat po schodech sám, než aby byl pak později obtěžován takovým starým psem, který se vedle něho povleče ze schodu na schod s ještě hlasitějším hekáním než Blumfeld.

I zůstane tedy Blumfeld přece jen sám, nemá choutky staré panny, která chce mít ve své blízkosti nějakou podřízenou živou bytost, již smí chránit, k níž může být něžná, již chce ustavičně obsluhovat, takže jí stačí kočka, kanárek nebo dokonce i zlaté rybičky. A není-li ani to, spokojí se i s květinami za oknem. Naproti tomu Blumfeld chce mít jen průvodce, nějaké zvíře, o něž by se nemusel příliš starat, jemuž by tu a tam neuškodil kopanec, jež by v nejhorším mohlo i přespat na ulici, jež by však, kdyby se Blumfeldovi zachtělo, bylo ihned k dispozici se štěkotem, skákáním, olizováním ruky. Takového něco chce Blumfeld, jelikož by to však, jak nahlíží, nemohl získat bez příliš velkých nevýhod, raději se toho vzdá, ovšem - protože je povahy důkladné - přece jen čas od času, například dnes večer, se k těmto úvahám vracívá.

Když nahoře přede dveřmi svého pokoje vytahuje z kapsy klíč, zarazí ho zvuky vycházející z pokoje. zvláštní cvakavý zvuk, avšak velmi živý velmi pravidelný. Jelikož Blumfeld právě myslel na psy, připomene mu to tlapky střídavě došlapující na zem. Avšak tlapky necvakají, nejsou to tlapky. Spěšně otevře dveře a otočí vypínačem. Na tento pohled nebyl připraven. To jsou hotové čáry, dva malé bílé, modře pruhované celuloidové míčky poskakují vedle sebe na

parketách; když jeden dopadá na podlahu, je druhý ve výšce, a tak hra neúnavně pokračuje dál. Jednou na gymnasiu při známém elektrickém pokuse viděl Blumfeld podobně poskakovat malé kuličky, toto však jsou poměrně velké míče, poskakují ve volné místnosti a neprovádí se žádný elektrický pokus. Blumfeld se k nim skloní, aby si je důkladněji prohlédl. Jsou to beze vší pochyby obyčejné míče, obsahují patrně uvnitř ještě několik menších míčků a ty vydávají ten cvakající zvuk. Blumfeld hmatne do vzduchu, aby zjistil, nevisí-li snad na nějakém vlákně, nikoli, pohybují se docela samostatně. Škoda že Blumfeld už není malým dítětem, takové dva míče by pro něho byly radostné překvapení, kdežto teď to všechno na něho působí spíš nepříjemným dojmem. Není přece tak docela bezcenné žít si jen tak potají jako nikým nepovšimnutý starý mládenec, teď někdo, lhostejno kdo, toto tajemství poodhalil a poslal mu sera tyhle dva podivné míče.

Chce jeden uchopit, avšak ustupují před ním a lákají ho za sebou po pokoji. To je přece příliš hloupé, takhle pobíhat za míči, pomyslí si, zůstane stát a dívá se po nich, jak setrvávají na témž místě, když pronásledování, jak se zdá, skončilo. Ale přece jen se pokusím chytit je, řekne si pak zase a žene se k nim. Okamžitě utečou, ale Blumfeld je s nohama rozkročenýma zatlačuje do kouta pokoje a před kufrem, který tam stojí, se mu podaří jeden míč chytit. Je to chladný malý míček a kroutí se mu v ruce, zjevně touží vyklouznout. A i druhý míč, jako by viděl, že kamarád je v úzkých, vyskakuje výš než předtím a prodlužuje skoky, až se dotkne Blumfeldovy ruky. Bije do ruky, bije stále rychlejšími skoky, střídá místa útoku, pak, když proti ruce, která pevně objímá míč, nemůže nic pořídít, vyskakuje ještě výš a chce patrně dosáhnout Blumfeldova obličejce. Blumfeld by mohl chytit i tento druhý míč a oba někde zavřít, ale v té chvíli mu taková opatření proti dvěma malým míčkům připadají nedůstojná. Je to přece i zábavné mít takové dva míče, také se brzy unaví, zakutálí se něm kam pod skříň a dají pokoj. Navzdory těmto úvahám mrští však Blumfeld v jakémsi hněvu míčem o zemi, je to div, že se tenká, takřka průhledná celuloidová skořápka při tom nerozbije. Bez přechodu začnou oba míče se svými dřívějšími nízkými, navzájem sladěnými poskoky.

Blumfeld se klidně svlékne, uloží šaty do skříně, jako vždy pečlivě přehlédne, zda služka zanechala všechno v pořádku. Jednou nebo dvakrát se přes rameno podívá po míčích, které nepronásledovány jako by teď pronásledovaly jeho, postoupily až k němu a skáčou mu teď těsně za zády. Blumfeld si oblékne župan a chystá se k protější stěně pro jednu z dýmek, které tam visí ve stojánku. Než se obrátí, máchne bezděčně jednou nohou dozadu, míče se však dovedou uhnout a nejsou zasaženy. Když jde teď pro dýmku, míče se k němu ihned připojí, šmajdají v pantoflích, jeho kroky jsou nepravidelné, avšak přesto po každém došlápnutí následuje takřka bez přestávky dopad míčů, drží s ním krok. Blumfeld se znenadání obrátí, aby zjistil, jak to míče provedou. Ale sotva se obrátil, opíší míče půlkruh a zase už jsou za ním a to se opakuje tak často, kolikrát se Blumfeld obrátí., Jako podřízení průvodci snaží se vyvarovat toho, aby se zdržovali před Blumfeldem. Doposud jako by se toho odvážily jen proto, aby se mu představily, teď však již nastoupily službu.

Blumfeld doposud vždycky ve všech výjimečných případech, kdy už mu nestačily síly k zvládnutí situace, volil pomocný prostředek, totiž dělat, jako že nic nepozoruje. Často to pomohlo a většinou alespoň zlepšilo situaci. Nuže chová se tak i teď, stojí před stojánkem na dýmky, s našpulenými rty si jednu vybere, obzvlášť důkladně ji nacpává z přichystaného váčku s tabákem a jakoby nic nechává oba míče za sebou poskakovat. Jen se nemůže odhodlat jít ke stolu, souzvuk skoků s jeho vlastními kroky mu působí takřka bolest. A tak stojí, zbytečně dlouho si nacpává dýmku a zkoumá vzdálenost dělicí ho od stolu. Konečně však přemůže svou slabost a urazí tu cestu s takovým dupáním, že míče vůbec neslyší. Když sedí, skáčou mu ovšem za židlí zase stejně slyšitelně jako předtím.

Na dosah nad stolem je na stěně přidělena polička, na níž stojí láhev s třešňovkou a malé sklínky okolo. Vedle ní je naskládaný stoh sešitů francouzského časopisu. (Právě dnes přišel nový sešit a Blumfeld po něm sáhne. Na kořalku docela zapomene, má pocit, jako by si dnes nechtěl dát bránit ve svých navyklých činnostech jen pro jakousi útěchu, ani skutečnou potřebu číst nemá. Ačkoli je normálně zvyklý pečlivě obracet list po listu, otevře sešit na libovolném místě a najde tam velký obrázek. Nutí se do pozorného prohlížení. Obrázek představuje setkání ruského cara a francouzského presidenta. Odehrává se na lodi. Kolem dokola až do dálky je vidět ještě spousta dalších lodí, kouř jejich komínů se rozplývá do jasného nebe. Oba, car i president, k sobě právě dlouhými kroky přispěchali a teď si podávají ruku. Za carem i za presidentem stojí vždy dva páni. Proti radostným tvářím cara a presidenta jsou tváře průvodců velmi vážné, pohledy každé z doprovodných skupin se soustřeďují na jejich panovníky. O něco níže, děj se zřejmě odehrává na nejvyšší palubě lodi, stojí dlouhé řady salutujících námořníků, odříznuté dolním krajem obrazu. Blumfeld si prohlíží obrázek s pomalu rostoucí účastí, pak ho přidrží trochu dál od sebe a hledí na něj s přimhouřenými očima. Míval vždycky velký smysl pro takovéto velkolepé scény. Připadá mu velmi věrně a pravdivě, jak nenuceně, srdečně a přirozeně si hlavní osoby tisknou ruce. A stejně správně je, jak průvodcové - ostatně rozumí se velmi vysoko postavení páni, jejichž jména jsou dole uvedena - v celém svém postoji dbají vážnosti historického okamžiku.)

A místo aby si podal shora všechno, co potřebuje, sedí Blumfeld tiše a dívá se do stále ještě nezapálené dýmky. Číhá, najednou, zcela znenadání, jeho strnulost pomine a on se trhnutím otočí i s židlí. Avšak i míče jsou náležitě bdělé anebo bezmyšlenkovitě poslušné zákona, který je ovládá, zároveň s Blumfeldovým obratem změnění i ony své místo a skryjí se za jeho zády. Teď sedí Blumfeld zády ke stolu, v ruce studenou dýmku. Míče poskakují pod stolem, a protože je tam koberec, jsou jen velmi málo slyšet. To je velká výhoda; ozyvají se jen velmi slabé tlumené zvuky, je třeba velké pozornosti, aby je člověk vůbec sluchem zachytil. Blumfeld je ovšem velmi pozorný a dobře je slyší. Ale to jen teď, za chvíli je už patrně vůbec nebude vnímat. Že mohou na kobercích budit tak malou pozornost, v tom vidí Blumfeld velkou slabinu míčů. Stačí jim podsunout jeden nebo ještě lépe dva koberce a jsou skoro bezmocné. Ovšem jen na

určitou dobu, a krom toho už jejich existence znamená jistou moc.

Ted' by se Blumfeldovi hodil pes, takové mladé, bujné zvíře by bylo s míči brzy hotovo; představuje si, jak po nich pes chňape tlapami, jak je vyhání z jejich místa, jak je prohání křížem krážem po pokoji a nakonec je dostane mezi zuby. Je docela dobře možné, že si Blumfeld v nejbližší době nějakého psa opatří.

Zatím se však míče mají co bát jen Blumfelda a ten ted' nemá nejmenší chuť zničit je, možná že mu k tomu chybí jen odhodlání. Přijde večer unavený z práce a tu, když má zapotřebí klidu, čeká na něho takové překvapení. Teprve ted' cítí, jak je vlastně unaven. Rozbije ty míče určitě, a to v nejbližší době, ale ted' zatím ne, pravděpodobně až zítra. Díváme-li se na to všechno nezaujatě, počínají si ty míče koneckonců dost skromně. Mohly by příkladně také čas od času poskočit dopředu, ukázat se a opět se vrátit na své místo, nebo by mohly vyskočit výš, zabubnovat na desku stolu a tak se odškodnit za ten kobercový útlum. Ale neudělají to, nechťejí Blumfelda zbytečně dráždit, omezují se zřejmě jen na to, co je bezpodmínečně nutné.

Ovšem i to nutné stačí Blumfeldovi znechutit posezení u stolu. Sedí tam sotva pár minut a už myslí na spaní. Jeden z důvodů je mezi jiným i to, že zde nemůže kouřit, protože zápalky položil na noční stolek. Musel by si tedy pro zápalky dojít, bude-li však jednou u nočního stolku, bude snad už lépe zůstat tam a lehnout si. Chová přitom ještě jednu postranní myšlenku, myslí totiž na to, že míče ve své slepé mánii držet se ustavičně za ním vyskočí na postel a on že je tam, když si lehne, chtě nechtě rozmačká. Námitku, že by třeba i zbytky míčů mohly skákat, odmítá. I neobyčejné musí mít své meze. Celé míče skáčou i jinak, třeba ne nepřetržitě, kousky míčů naproti tomu neskáčou nikdy a ani zde nebudou skákat.

"Vzhůru!" zvolá, takřka rozjařený těmito úvahami, a dupe opět s míči za sebou k posteli. Zdá se, že jeho naděje se potvrzuje, když si úmyslně stoupne až těsně k posteli, jeden z míčů okamžitě na postel vyskočí. Naproti tomu nastane něco neočekávaného druhý míč se odebere pod postel. Na možnost, že by míče mohly skákat i pod postelí, Blumfeld vůbec nepomyslel. Rozzlobí se na ten míč, přestože cítí, jak je to nespravedlivé, neboť skákáním pod postelí plní ten míč svou úlohu snad ještě lépe než míč na posteli. Ted' záleží na tom, pro které místo se míče rozhodnou, neboť Blumfeld nevěří, že by mohly dlouho pracovat odděleně. A skutečně v příštím okamžiku vyskočí i dolní míč nahoru na postel. Ted' je mám, myslí si Blumfeld, celý vzrušený radostí, a strhne si župan s těla, aby se vrhl do postele. Ale vtom tentýž míč skočí zase dolů pod postel. Nesmírně zklamán, Blumfeld se takřka zhroutl. Míč se nahoře nejspíš jen porozhlédl a nelíbilo se mu tam. A ted' ho následuje i druhý' a ovšem zůstane dole, protože dole je to lepší. "Ted' tu budu mít ty bubeníky celou noc," pomyslí si Blumfeld, zatne rty a potřese hlavou.

Je smutný, ale přitom vlastně neví, jak by mu mohly míče v noci vadit. Spí výtečně, snadno přemůže ten nepatrný hluk. Aby měl úplnou jistotu, podstrčí jim v souhlase se získanou zkušeností dva koberce. Je to, jako by měl malého psíka, jemuž chce měkce ustlat. A jako by i oba míče byly unavené a ospalé, jejich skoky jsou ted' nižší a pomalejší než předtím. Když si Blumfeld klekne u postele a posvítí si dolů baterkou, připadá mu chvillemi, že míče natrvalo ulehnou na koberce, tak slabě dopadají, tak pomalu se vždycky kousek odkulí. Potom se ovšem zase pozvednou, jak povinnost káže. Je však docela možné, že když se Blumfeld podívá pod postel časně ráno, najde tam dva tiché nevinné dětské míče.

Ale zdá se, že nevydrží skákat ani do rána, neboť už když Blumfeld leží v posteli, vůbec je neslyší. Napíná uši, vyklání se z postele a naslouchá - ani hlásku. Tak silně nemohou koberce působit, jediné vysvětlení je, že míče už neskáčou, buď se nemohou od měkkých koberců dost odrazit a proto zatím skákání zanechaly, anebo, což je pravděpodobnější, nebudou už nikdy skákat. Blumfeld by mohl vstát a podívat se, jak se věci vlastně mají, avšak v uspokojení nad tím, že je konečně klid, zůstane raději ležet, ani pohledem se nechce dotknout uklidněných míčů. Dokonce i kouření si rád odřekne, obrátí se na bok a ihned usne.

Leč nezůstane nerušen; jako vždy spí i tentokrát beze snů, avšak velmi neklidně. Nesčetněkrát za noc vytrhne ho ze spánku klamně zdání, jako by někdo klepal na dveře. Ví bezpečně, že nikdo neklepe; kdo by v noci klepal, a k tomu na dveře osamělého starého mládence. Ačkoli to však s určitostí ví, vždycky znovu vyskočí a chvíli napjatě hledí na dveře, ústa dokořán, oči vytřeštěné a prameny vlasů se mu chvějí na zvlhlém čele. Pokouší se počítat, kolikrát byl vzbuzen, avšak celý bez sebe nad ohromnými čísly, která mu vycházejí, upadne zase do spánku. Zdá se mu, že ví, odkud zaznívá to klepání, neklepe se na dveře, nýbrž docela jinde, avšak v zajetí spánku se nedovede rozpomenout, na čem se jeho dohady zakládají. Ví jen, že nejdříve se nahromadí spousta drobných protivných úderů a ty potom vydají to velké silné klepání. On však by byl ochoten snášet protivnost těch drobných úderů, jen kdyby se mohl vyhnout klepání, ale z nějakého důvodu je vždycky už příliš pozdě, nemůže tu již zasáhnout, je to promeškáno, nemá už ani slov, ústa se otevrou jen k němému zívnutí a on se vztekle vrhne tváří do polštářů. Tak mine noc.

Ráno ho probudí zaklepání služky, s osvobozujícím povzdychem uvítá to lehké zaklepání, na jehož neslyšitelnost si vždycky stěžoval, a již se chystá zvolat "dále", když tu uslyší ještě jiné živé, slabé sice, avšak takřka bojovné klepání. Jsou to míče pod postelí. Což se probudily, načerpaly na rozdíl od něho v noci nové síly? "Hned," zavolá Blumfeld na služku, vyskočí z postele, ale z opatrnosti tak, že si udržuje míče stále za zády, vrhne se, stále zády k nim, na zem, podívá se s hlavou stočenou po míčích - a skoro se mu chce zaklít. Jako děti, které si v noci shrnou překážející

přikrývky, povysunuly míče - patrně drobným, celou noc trvajícím cukáním - koberce tak daleko zpod postele, až se samy zase octly na holých parketách a mohly vydávat svůj hluk. "Zpátky na koberce," řekne Blumfeld se zlým obličejem, a teprve když se míče díky kobercům znovu utišily, pozve služku dál. Zatímco tato tlustá, přituplá, vždy toporně kráčející osoba klade na stůl snidani a koná několik nezbytných pohybů, stojí Blumfeld nehnutě v županu u postele, aby míče dole udržel na uzdě. Sleduje služku pohledem, aby zjistil, jestli něco pozoruje. Při její nedoslýchavosti je to velmi nepravděpodobné a Blumfeld to připisuje jen předrážděnosti ze špatného spaní, když se mu zdá, že vidí, jak se služka přeje jen tu a tam zarazí, přidrží se některého kusu nábytku a se zdviženým obočím naslouchá. Byl by šťasten, kdyby mohl služku přimět, aby svou práci trochu urychlila, ale ona je skoro ještě pomalejší než jindy. Rozvláčně na sebe naloží Blumfeldovy šaty a střevíce a vyjde s nimi na chodbu, dlouho zůstává pryč, doléhají sem monotónní a zcela ojedinělé údery, jimiž venku zpracovává šaty. A po celou tuto dobu musí Blumfeld setrvávat u postele, nesmí se ani hnout, nechce-li za sebou vláčet míče, kávu, kterou rád pije pokud možno teplou, musí nechat vychladnout a nemůže dělat nic jiného, než civět na spuštěnou záclonu, za níž se kalně rozednívá. Konečně je služka hotova, popřeje dobré jitro a chystá se odejít. Avšak ještě než se konečně vzdálí, zastaví se u dveří, slabě pohne rty a spočine na Blumfeldovi dlouhým pohledem. Blumfeld ji už chce vyzvat, aby promluvila, tu konečně odejde. Blumfeld by nejraději vyrazil ze dveří a rozkřikl se za ní, co je za hloupou, starou, tupou ženskou.

Když si však rozváží, co vlastně proti ní má, nalezne jen tu nesmyslnou věc, že bezpochyby nic nepozorovala a přesto si chtěla dodat zdání, jako by něco pozorovala. Jaké to má popletené myšlenky! A to po jediné špatně prospané noci! Jakési malé vysvětlení pro špatný spánek najde v tom, že se včera večer uchýlil od svých zvyklostí, nekouřil a nenapil se kořalky. Jak si jednou nezakouřím a nenapiju se kořalky, spím špatně, to je výsledek jeho úvah.

Bude ode dneška víc dbát o své zdraví a začne tím, že si z domácí lékárničky nad nočním stolkem vyndá vatou a dvě kuličky z vaty strčí do uší. Pak vstane a udělá krok na zkoušku. Míče ho sice následují, ale on neslyší skoro nic, další kousek vaty je učiní docela neslyšitelnými. Blumfeld vykoná ještě několik kroků, jde to bez zvláštních nesnází. Každý je sám pro sebe, Blumfeld i míče, ty jsou sice na sebe vázány, avšak jeden druhého neruší. Jen když se jednou Blumfeld rychleji otočí a jeden z míčů nedokáže dost rychle provést protipohyb, narazí do něho Blumfeld kolenem. To je jediný incident, jinak Blumfeld v klidu vypije svou kávu, má hlad, jako by tu noc vůbec nespál, ale vykonal dlouhou cestu, umyje se chladnou, neobyčejně osvěžující vodou a oblékne se. Dosud ještě nevytáhl záclony, z opatrnosti setrval raději v pološeru, pro míče nepotřebuje žádné cizí oči. Avšak když je teď přichystán k odchodu, musí se o míče nějak postarat pro případ, že by se odvážíly následovat ho i na ulici, čemuž nevěří. Dostane dobrý nápad, otevře velký šatník a postaví se k němu zády. Míče, jako by vytušily záměr, mají se na pozoru před vnitřkem skříně, využijí každého zbylého místa mezi šatníkem a Blumfeldem, nejde-li to jinak, skočí na okamžik do skříně, avšak hned zase před její temnotou utečou ven, přes hranu skříně je nelze nijak dostat, to spíš poruší svou povinnost a drží se skoro Blumfeldovi po boku. Avšak nic jim nepomohou jejich malé lsti, neboť teď Blumfeld sám vstoupí pozpátku do skříně a tu ony ovšem musí za ním. Tím je však o jejich osudu rozhodnuto, protože na dně skříně leží všelijaké menší předměty jako střevíce, krabice, kufříky, jež jsou sice - teď toho Blumfeld lituje - pěkně srovnány, avšak míčům přece jen velmi překážejí. A když teď Blumfeld, který mezitím dveře od skříně skoro přivřel, velkým skokem, jaký už léta neprovedl, skříně opustí, přirazí dveře a otočí klíčem, jsou míče uvězněny. "To se tedy podařilo," pomyslí si Blumfeld a setře si pot s tváře. Jak ty míče ve skříní rámusí! Dělá to dojem, jako by si zoufaly. Zato Blumfeld je spokojen. Vyjde z pokoje a už pustá chodba na něho působí blahodárně. Osvobodí uši od vaty a spousta hluků probouzejícího se domu ho uvede v nadšení. Lidí je vidět jen málo, ještě je velmi brzy.

Dole v chodbě před nízkými dveřmi, vedoucími do služčína sklepního bytu, stojí malý desetiletý chlapec. Věrný obraz své matky, žádný z ošklivých rysů staré není v jeho dětském obličejí opomenut. Stojí tam krívonohý, s rukama v kapsách a funí, jelikož už teď má vole a sotva popadá dech. Jindy, když se mu chlapec namane do cesty, zrychlí Blumfeld krok, aby si pokud možno ušetřil tuto podívanou, kdežto dnes by se u něho málem rád zastavil. I když byl chlapec přiveden na svět onou ženou a nese všechny známky svého původu, přece jen je prozatím ještě dítě, v této neforemné hlavě jsou přece dětské myšlenky, kdyby ho člověk srozumitelně oslovil a něco se ho zeptal, pravděpodobně by jasným hláskem nevinně a uctivě odpověděl, a po jistém přemáhání by člověk pohládl i tyto tváře. Tak uvažuje Blumfeld, nicméně pokračuje v cestě. Na ulici zjistí, že počasí je přívětivější, než si v pokoji myslel. Ranní mlha se roztrhala a ukázaly se kusy modrého, silným větrem vymeteného nebe. Blumfeld má co děkovat míčům, že vyšel z bytu mnohem dříve než jindy, i noviny zapomněl nepřečtené na stole, na každý pád tak získal čas a může teti jít pomalu. Je podivné, jak málo starostí si dělá s míči od té chvíle, co je od sebe oddělil. Pokud se držely za ním, bylo je možné považovat za něco, co k němu přináleželo, za něco, co při posuzování jeho osoby je jaksi nutno vzít v úvahu, teď naproti tomu byly jen hračkou doma ve skříní. A přitom Blumfelda napadne, že by se ty míče daly nejlépe zneškodnit tím, kdyby je vrátil jejich původnímu určení. Tam v chodbě ještě stojí ten chlapec, Blumfeld mu míče daruje, ne snad půjčí, nýbrž výslovně daruje, což jistě znamená totéž jako rozkaz k jejich zničení. A i kdyby snad zůstaly celé, přece jen v chlapcových rukou budou znamenat ještě méně než ve skříní, celý dům uvidí, jak si s nimi chlapec hraje, přidají se i jiné děti, natrvalo a neodvolatelně se usoudí, že tu jde o míče na hraní a ne snad o Blumfeldovy životní průvodce. Blumfeld se žene zpátky do domu. Chlapec právě sestoupil po sklepních schodech a chystá se dole otevřít dveře, Blumfeld tedy musí na chlapce zavolat a vyslovit jeho jméno, které je směšné jako všechno, co se s tímto chlapcem uvede do souvislosti. "Alfrede, Alfrede," zvolá Blumfeld. Chlapec dlouho váhá. "Jen pojď," říká Blumfeld, "něco ti dám." Z protějších dveří vyšla dvě domovníkova děvčátka a zvědavě se postavila nalevo a napravo vedle Blumfelda. Chápu mnohem rychleji než chlapec a nerozumějí, proč hned nejde. Kynou mu, přitom nepouštějí Blumfelda z očí,

nemohou však přijít na to, jaký dárek Alfreda čeká. Zvědavost je trápí a přeskakují z nohy na nohu. Blumfeld se směje jak jim, tak chlapci. Ten si zřejmě konečně srovnal všechno v hlavě a toporně a těžkopádně stoupá do schodů. Ani na chodbě nezapře svou matku, která se ostatně objevila dole ve sklepních dveřích. Blumfeld křičí, aby ho i služka slyšela a v případě potřeby dohlédla na provedení jeho příkazu. "Mám nahoře v pokoji," říká Blumfeld, "dva pěkné míčky. Chtěl bys je?" Chlapec jen stáhne pusku, neví, jak se zachovat, otočí se a tázvavě pohlédne na matku dole. Zato děvčátka začnou hned poskakovat kolem Blumfelda a prosí o míčky. "Vy si s nimi také budete smět hrát," řekne jim Blumfeld, čeká však na odpověď chlapcovi. Mohl by dát míče hned děvčatům, ale ta mu připadají příliš lehkomyšlná a on má teď víc důvěry k chlapci. Ten se mezitím bez jediného slova poradil s matkou a souhlasně přikývne na Blumfeldovu opakovanou otázku. "Tak dávej pozor," řekne Blumfeld, který rád přehlédne, že tady se mu za jeho dárek nedostane díky, "klíč od mého pokoje má tvá matka, musíš si ho od ní vypůjčit, tady ti dám klíč od mého šatníku a v tomto šatníku jsou ty míče. Opatrně zase zamkni skříň i pokoj. S míčky si ale můžeš dělat, co chceš, a nemusíš mi je vracet. Rozumíš mi?" Chlapec však bohužel nerozuměl. Blumfeld chtěl tomuto bezmezně zabeđenému stvoření vyložit všechno obzvlášť jasně, ale právě proto opakoval všechno až příliš často, příliš často mluvil střídavě o klíčích, o pokoji a skříní, a v důsledku toho cívil na něho chlapec ne jako na svého dobrodince, nýbrž jako na nějakého svůdce. Děvčata ovšem ihned všechno pochopila, tlačí se na Blumfelda a nastavují ruce po klíči. "Počkejte," řekne Blumfeld a je už dopálený na všechny. Také čas utíká, nemůže se už dlouho zdržovat. Kdyby aspoň služka konečně řekla, že mu porozuměla a že za chlapce všechno správně zařídí. Ona však místo toho pořád ještě stojí dole u dveří, usmívá se upejpavě, jako by se styděla a nedoslyšela, a snad si myslí, že Blumfeld nahoře se zničehonic nadchl jejím chlapcem a dává si od něho odříkávat malou násobilku. Blumfeld ale přece zas nemůže sejít k ní, se schodů a křičet jí do ucha, že ji prosí, aby ho její chlapec pro milosrdenství boží osvobodil od těch míčů. Dost se už přemohl, když chce téhle rodině na celý den světit klíč od svého šatníku. Podává tu chlapci klíč, místo aby ho dovedl nahoru a tam mu dal míče, ne proto, aby sám sebe šetřil. Ale nemůže přece nahoře nejdřív míče darovat a pak - což by se podle všeho nutně stalo - je chlapci zase vzít tím, že je za sebou odvede jako svou družinu. "Ty mně tedy pořád ještě nerozumíš?" ptá se Blumfeld skoro bolestně, když už začal znovu s vysvětlováním, ale pak je tvář v tvář chlapcovu prázdnému pohledu zase přerušil. Takový prázdný pohled člověka odzbrojí: Mohl by svést k tomu, aby člověk řekl víc, než chce, jen aby tu prázdnotu vyplnil pochopením.

"My mu ty míčky přineseme," volají děvčata. Jsou chytrá, poznala, že mohou ty míče dostat jen prostřednictvím chlapce, že však i toto zprostředkování musí nějak sama nastrojit. Z domovníkovy světnice odbíjejí hodiny a přimějí Blumfelda ke spěchu. "Tak si tedy vezměte klíč," řekne Blumfeld a klíč je mu z ruky spíš vytržen, než aby ho sám podal. Chlapci by byl podal klíč s nesrovnatelně větší jistotou. "Klíč od pokoje si vezměte dole od paní," řekne Blumfeld ještě, "a až se vrátíte s míči, musíte dát paní oba klíče." "Ano, ano," volají děvčata a už běží dolů po schodech. Vědí všechno, úplně všechno, a Blumfeld, jako by byl nakažen chlapcovou zabeđeností, sám teď nechápe, jak mohly z jeho výkladů všemu tak rychle porozumět.

Už tahají dole služku za sukni, ale jakkoli je to lákavé, Blumfeld již nemůže dál přihlížet, jak provedou svůj úkol, a to nejen proto, že je již pozdě, nýbrž i proto, že nechce být při tom, až se míče dostanou na svobodu. Chce být dokonce vzdálen již několik ulic, až budou děvčata nahoře teprve otvírat dveře jeho pokoje. Vždyť ani neví, čeho se od míčů ještě může nadít! I vykročí podruhé toho rána do ulice. Zhlédl ještě, jak se služka děvčatům takřka brání a jak chlapec pohnul krivýma nohama, aby přišel matce na pomoc. Blumfeld nechápe, proč se na světě daří takovým lidem, jako je služka, a ještě se rozmnožují.

Cestou do továrny na prádlo, kde je Blumfeld zaměstnán, myšlenky na práci pomalu převládnu nad vším ostatním. Přidá do kroku a přes zdržení, zaviněné chlapcem, je v kanceláři první. Ta kancelář je sklem přepažený prostor, je v ní jeden psací stůl pro Blumfelda a dva pultíky pro Blumfeldovi podřízené praktikanty. Ačkoli jsou tyto pultíky tak malé a úzké, jako by byly určeny pro školní děti, přece je v kanceláři velice těsně a praktikanti si nesmějí sednout, poněvadž by pak nezbylo místo pro Blumfeldovu židli. A tak stojí celý den přimáčknuti na své pulty. Je to pro ně jistě velmi nepohodlné, ale i pro Blumfelda je obtížnější pozorovat je. Často se horlivě naklání nad pult, ale ne snad proto, aby pracovali, nýbrž proto, aby si spolu šeptali anebo dokonce si zdřímli. Blumfeld má s nimi mnoho zlobení, zdaleka mu nejsou dostatečnou oporou v obrovité práci, která na něm leží. Tato práce spočívá v tom, že má na starosti veškerý zbožní i peněžní provoz týkající se domácích dělnic, jež pro továrnu zhotovují jisté jemnější zboží. Aby se dala posoudit velikost této práce, muselo by se blíže vidět do celých poměrů. Takto do věci - od té doby, co před několika léty zemřel Blumfeldův přímý nadřízený - však už nikdo nevidí, proto také nemůže Blumfeld nikomu přiznat právo, aby jeho práci posuzoval. Továrník pan Ottomar například zjevně podceňuje Blumfeldovu práci, uznává ovšem zásluhy, jichž si Blumfeld během dvaceti let v továrně vydobyl, a uznává je nejen proto, že musí, nýbrž i proto, že si váží Blumfelda jako věrného, důvěryhodného muže, - avšak jeho práci přesto podceňuje, má totiž za to, že by se dala zařídit jednodušeji a tudíž v každém ohledu výhodněji, než jak ji provádí Blumfeld. Říká se, a není proč tomu nevěřit, že se Ottomar jen proto objevuje tak zřídka v Blumfeldově oddělení, aby si ušetřil zlost, již mu působí pohled na Blumfeldovy pracovní metody. Být takto zneuznáván je pro Blumfelda jistě smutné, avšak není žádná pomoc, neboť nemůže přece Ottomara nutit, aby třeba zůstal měsíc nepřetržitě v Blumfeldově oddělení, prostudoval si nejrozmanitější druhy práce, již je zde nutno zvládnout, použil svých údajně lepších metod a nakonec potvrdil Blumfeldovu pravdu tím, že by se zhroutilo oddělení, což by nezbytně muselo následovat. Proto tedy Blumfeld pokračuje ve své práci neotřesitelně jako dřive, trochu se vyleká, když se Ottomar jednou za dlouhý čas objeví, podnikne pak z pocitu povinnosti podřízeného přece jen chabý pokus vysvětlit Ottomarovi to či ono zařízení - načež tento s ným kývnutím a očima sklopenýma pokračuje v cestě -

a trpí ostatně méně tímto zneuznáním než pomyslením na to, že až bude jednou muset odstoupit ze svého místa, bude okamžitě následovat veliký zmatek, který nikdo nerozplete, neboť Blumfeld nezná v celé továrně nikoho, kdo by ho mohl nahradit a ujmout se jeho místa takovým způsobem, aby se v podniku na celé měsíce dalo zabránit aspoň těm nejtěžším poruchám. Jestliže šéf někoho podceňuje, pak se ho v tom zaměstnanci samozřejmě snaží pokud možno ještě překonat. Proto tedy Blumfeldovu práci podceňuje každý, nikdo nepovažuje za nutné, aby ke svému dalšímu výcviku pracoval nějaký čas v Blumfeldově oddělení, a jsou-li přijímáni noví zaměstnanci, nebývá nikdo z vlastního popudu přidělen Blumfeldovi. V důsledku toho chybí Blumfeldovu oddělení dorost. Byly to týdny nejtěžších bojů, když Blumfeld, který do té doby všechno v oddělení obstarával sám za pomoci pouze jediného sluhy, požadoval přidělení jednoho praktikanta. Takřka denně přicházel Blumfeld do Ottomarovy kanceláře a vysvětloval mu klidně a podrobně, proč je praktikant v tomto oddělení nezbytný. Není nezbytný snad proto, že by se Blumfeld chtěl šetřit, Blumfeld se nechce šetřit, pracuje přes svou míru a nehodlá přestat, avšak nechť pan Ottomar uváží, jak se podnik průběhem doby rozvinul, všechna oddělení se přiměřeně zvětšila, jen na Blumfeldovo oddělení se stále zapomíná. A jak právě tam práce narostla! Když Blumfeld nastupoval - na ty doby se pan Ottomar jistě už nemůže pamatovat -, bylo tam co činit asi s deseti šíčkami, dnes kolísá jejich počet mezi padesáti a šedesáti. Taková práce vyžaduje síly, Blumfeld může ručit za to, že on vydá ze sebe to poslední, za to však, že ta práce bude plně zvládnuta, již od nynějška ručit nemůže. Pan Ottomar tedy Blumfeldovy žádosti nikdy přímo nezamítl, něco takového by starému úředníkovi nikdy neudělal, avšak celý způsob, jak skoro neposlouchal, jak přes prosícího Blumfelda hovořil s jinými lidmi, dával poloviční přísliby, za několik dní zase všechno zapomněl, - tento způsob byl značně urážlivý. Ani ne tak vlastně pro Blumfelda, Blumfeld není žádný fantasta, jakkoli krásné jsou pocty a uznání, Blumfeld se bez nich může obejít, navzdory všemu vytrvá na svém místě, jak dlouho to jen půjde, každopádně je v právu a právo musí konečně dojít uznání, i když to někdy trvá dlouho. A tak také skutečně Blumfeld získal posléze dokonce dva praktikanty, ovšem jaké praktikanty. Skoro jako by Ottomar poznal, že spíše než odíráním praktikantů vyjádří svou neváznost k oddělení přidělením takovýchto praktikantů. Ba Ottomar třeba jen proto vodil Blumfelda tak dlouho za nos, že hledal takové dva praktikanty a nemohl je, pochopitelně, dlouho najít. A stěžovat si teď Blumfeld nemohl, odpověď se dala předvídat, dostal přece dva praktikanty, ačkoli žádal jen jednoho; tak šikovně Ottomar všechno zařídil. Ovšem že si Blumfeld stejně stěžoval, avšak jen proto, že ho k tomu jeho kritická situace takřka nutila, ne že by snad ještě doufal v nápravu. Také si nestěžoval nijak důrazně, nýbrž jen tak mimochodem, když se naskytla vhodná příležitost. Přesto se mezi zlovolnými kolegy brzy rozšířila pověst, že se kdosi Ottomara ptal, je-li možné, že si Blumfeld, kterému se teď přece dostalo tak mimořádné výpomoci, stále ještě stěžuje. Na to prý Ottomar odpověděl, že to je pravda, že si Blumfeld stále ještě stěžuje, avšak právem. On, Ottomar, to prý konečně nahlédl a hodlá Blumfeldovi postupně pro každou šíčku přidělit jednoho praktikanta, tedy celkem asi šedesát praktikantů. Kdyby však ani ti nestačili, bude posílat další a neustane dříve, dokud ten blázelec, který se v Blumfeldově oddělení už léta rozrůstá, nebude dokonalejší. Nuže v této poznámce byl ovšem dobře napodoben Ottomarův způsob vyjadřování, on sám však, o tom Blumfeld nepochyboval, byl na hony vzdálen tomu, aby se kdy byl i jen podobně o Blumfeldovi vyjádřil. Všechno to byly výmysly lenochů z kanceláří v prvním patře, Blumfeld to přecházel, - kež by mohl stejně klidně přejít i existenci praktikantů. Ti zde však jednou byli a již se nedali odstranit. Bledé, slaboučké děti. Podle svých dokumentů měli mít již školní věk za sebou, ve skutečnosti se tomu však nedalo uvěřit. Ba dokonce ani učitelé by je člověk nesvědčil, tak očividně patřili ještě do rukou mateřských. Nedovedli se ještě rozumně pohybovat, dlouhé stání je obzvlášť první dobu nesmírně unavovalo. Jak je člověk nechal bez dohledu, hned se jim slabostí podlomila kolena, postávali nakřivo a shrbeně někde v koutě. Blumfeld se jim pokoušel vstřípit, že ze sebe udělají nadosmrti mrzáky, budou-li takto povolovat své pohodlnosti. Žádat od praktikantů sebemenší pohyb, to už byla přílišná smělost, jednou měl jeden z nich jen pár kroků cosi odnést, rozeběhl se s přehnanou horlivostí a rozbil si o pult koleno. Místnost byla tehdy plná šíček, pulty plné zboží, avšak Blumfeld musel všeho nechat, odvést plačícího praktikanta do kanceláře a tam mu dát ránu trochu ovázat. Ale i tato horlivost praktikantů byla jen vnějšková, chtěli se jako pravé děti občas vyznamenat, avšak ještě častěji nebo spíše skoro vždy chtěli jen oklamat pozornost nadřízeného a podvést ho. Jednou v době největší práce se Blumfeld, zalitý potem, hnál kolem nich a zpozoroval, že jsou schováni mezi balíky zboží a vyměňují si známky. Nejraději by jim byl dal pěstí do hlavy, za takové chování by to byl jediný možný trest, avšak byly to děti, Blumfeld nemohl přece utlouci děti. A tak se s nimi trápil dál. Původně si představoval, že praktikanti mu budou k ruce bezprostředními pomocnými úkony, jež v době rozdělení zboží vyžadují tolik námahy a bdělosti. Myslel si, že on sám bude stát někde uprostřed za pultem, o všem bude mít stále přehled a převezme zapisování, zatímco praktikanti budou podle jeho rozkazů přebíhat sem a tam a všechno rozdělovat. Představoval si, že jeho dohled, který, jakkoli byl ostrý, nemohl stačit takovému návalu, bude doplněn pozorností praktikantů, a že tyto praktikanti pozvolna nasbírají zkušenosti, nebudou v každé jednotlivosti závislí na jeho rozkazech a posléze se sami naučí rozlišovat jednotlivé šíčky, pokud jde o potřebu zboží i důvěryhodnost. Soudě podle těchto praktikantů, byly to naděje zcela plané, Blumfeld přišel brzy na to, že je vůbec nesmí nechávat mluvit se šíčkami. K některým šíčkám totiž od samého začátku vůbec nepřistoupili, protože k nim měli odpor nebo se jich báli, jiným naproti tomu, které si oblíbili, běželi často naproti až ke dveřím. Těm pak snášeli, co si jen přály, jakoby potají jim to strkali do rukou, i když šíčky byly oprávněny věc přejmout, sbírali v prázdném regálu pro tyto oblíbenky všelijaké odstřížky, bezcenné zbytky, ale i ještě upotřebitelné maličkosti, už zdálky tím na ně, Blumfeldovi za zády, celí šťastní mávali a dostávali pak za to přímo do pusy bonbóny. Blumfeld učinil těmto neplechám ovšem brzy přítrž, a když šíčky přicházely, zahnal praktikanty vždycky za přepážku. Oni to však ještě dlouho pokládali za veliké bezpráví, trucovali, svévolně lámali pera a někdy, aniž si ovšem troufli zvednout hlavy, hlasitě zaklepali na skleněné tabulky, aby upozornili šíčky na špatné zacházení, jehož se jim podle jejich mínění od Blumfelda dostává.

Že se sami dopouštějí nesprávností, to nemohou pochopit. Tak například skoro stále přicházejí pozdě do práce.

Blumfeld, jejich představený, který od nejranějšího mládí pokládal za samozřejmé přicházet nejméně půl hodiny před začátkem úřadování - nemělo ho k tomu šplhounství či přehnaný smysl pro povinnost, pouze jakýsi cit pro slušnost -, Blumfeld musí na své praktikanty čekat většinou déle než hodinu. Přezvykuje ranní housku stojí už obyčejně za pultem v sále a zanáší šíčkám do malých knížek vyúčtování. Brzy se zahluobá do práce a nemyslí na nic jiného. Vtom se tak vyleká, že se mu ještě chvíli potom chvěje pero v ruce. Jeden z praktikantů se vřítíl dovnitř, vypadá to, jako by co chvíli měl padnout, jednou rukou se něčeho přidržuje, druhou tiskne na těžce dýchající hrud' - ale to všechno neznamena nic jiného, než že ze sebe hodlá vypravit omluvu za pozdní příchod, která je tak směšná, že ji Blumfeld úmyslně přeslechně, neboť kdyby to neudělal, musel by chlapce po zásluze vyplatit. Taktó se však na něj jen chvíli dívá, pak ukáže napřaženou rukou k přepážce a znovu se obrátí ke své práci. I dalo by se teď snad čekat, že praktikant uzná dobrotivost představeného a pospíší si na své místo. Nikoli, nepospíchá, cupitá, jde po špičkách, teď zvolna klade nohu před nohu. Chce snad svého představeného zesměšnit? Ani to ne. Je to zase jen ona směsice strachu a spokojenosti sebou samým, proti níž je člověk bezbranný. Jak by se jinak dalo vysvětlit, že Blumfeld dnes, kdy přece sám přišel do kanceláře nezvykle pozdě, teď, po dlouhém čekání - do kontroly knížek se mu vůbec nechce - a skrze mračna prachu, jež před ním koštětem rozvíruje prostoduchý sluha, najednou uvidí na ulici oba praktikanty, jak si klidně přicházejí. Pevně se drží kolem ramen a zdá se, že si vykládají důležité věci, jež však jistě mají se zaměstnáním leda nedovolenou souvislost. Čím víc se blíží zaskleným dveřím, tím pomalejší je jejich krok. Konečně jeden z nich uchopí kliku, avšak nestiskne ji, pořád ještě si vyprávějí, naslouchají si a smějí se. "Tak otevři přece našim pánům," vykřikne Blumfeld s rukama zdviženými na sluhu. Když však praktikanti vstoupí, nemá Blumfeld chuť se hádat, neodpoví jim na pozdrav a přejde ke svému psacímu stolu. Začne počítat, chvílemi však vzhledne, aby se podíval, co praktikanti dělají. Jeden vypadá velmi unavený a tře si oči; když si věší plášť na hřebík, využije příležitosti a chvíli zůstane opřen o stěnu, na ulici byl čilý, ale blízkost práce ho unavuje. Zato druhý praktikant má chuť do práce, ale jen do některé. Tak je odedávna jeho přáním smět zametat. Jenže to je zas práce, která mu nepřínáleží, zametání přísluší sluhovi; Blumfeld by nic neměl proti tomu, aby praktikant zametal, jen ať praktikant zametá, hůf než sluha to dělat nemůže, jenže chce-li praktikant zametat, pak ať přijde ovšem dřív, ještě než začne zametat sluha, a ať k tomu nepoužívá doby, během níž je zavázán výhradně k práci kancelářské. Když však už ten malý chlapec není přístupný žádné rozumné úvaze, pak by mohl aspoň sluha, tento poloslepý stařec, jehož by šéf určitě v žádném jiném oddělení netrpěl a který už žije jen z milosti boží a šéfovy, pak by mohl aspoň tento sluha být ústupnější a přenechat na chvíli koště chlapci, který je ta. k jako tak nešikovný, zametání ho hned přestane bavit, a poběží s koštětem za sluhou a bude ho přemlouvat, aby zase zametal on. Jenže jak se zdá, sluha právě zametání bere obzvláště odpovědně, je vidět, jak se třaslavými rukama snaží pevněji uchopit koště, sotvaže se k němu chlapec přiblíží, raději se zastaví a nechá zametání, aby mohl veškerou pozornost zaměřit na držení koště. Praktikant neprosí slovy, přece jen se bojí Blumfelda, který naoko počítá, taky by obyčejná slova nebyla k ničemu, neboť sluha je dosažitelný jen mocným křikem. Praktikant tedy nejdříve tahá sluhu za rukáv. Sluha ovšem ví, oč jde, zamračeně hledí na praktikanta, vrtí hlavou a přitahuje si koště blíž, až na prsa. I sepne praktikant ruce a prosí. Nemá ovšem naději, že by prosbami něčeho dosáhl, prošení ho jen baví a proto prosí. Druhý praktikant to vše provází tichým smíchem a myslí si zřejmě, i když je to nepochopitelné, že ho Blumfeld neslyší. Na sluhu neudělá prošení ani nejmenší dojem, otočí se a má za to, že teď zas může s koštětem nerušeně dál pracovat. Avšak praktikant poskakující po špičkách a s prosebným třením dlaní ho sledoval a prosí ho teď z této strany. Tyto sluhovy obraty a praktikantovo hopkání se opakují několikrát. Posléze se sluha cítí ze všech stran obklíčen a zjistí - což mohl při poněkud menší prostoduchosti zjistit hned na začátku -, že se unaví dřív než praktikant. Proto se jme hledat cizí pomoc, hrozí praktikantovi prstem a ukazuje na Blumfelda, jemuž si, jestliže praktikant hned nepřestane, bude stěžovat. Praktikant si uvědomí, že chce-li se vůbec ke koštěti dostat, bude si teď muset velice pospíšet, a sáhne drze po koštěti. Bezděčný výkřik druhého praktikanta naznačuje nadcházející rozhodnutí. Sluha sice pro tentokrát ještě koště zachrání, neboť ustoupí o krok a táhne je za sebou. Ale praktikant teď už nepovolí, s otevřenými ústy a blýskajícím očima poskočí dopředu, sluha chce prchnout, avšak jeho staré nohy se spíš pletou, než aby běžely, praktikant trhá koštětem, a i když se ho hned nezmocní, dosáhne aspoň toho, že koště upadne na zem, a tím je pro sluhu ztraceno. Zdánlivě ovšem i pro praktikanta, neboť jakmile koště upadlo na zem, všichni tři rázem strnou, praktikanti i sluha, neboť teď vyjde před Blumfeldem vše najevo. Blumfeld skutečně vyhlédne svým okénkem, jako by se teprve teď probudila jeho pozornost, přísně a zkoumavě změří každého z nich, ani koště na podlaze mu neunikne. Bud' že mlčení trvalo příliš dlouho, nebo že provinilý praktikant nemůže potlačit touhu po zametání, každopádně se sehne, ovšem velice opatrně, jako by nesahal po koštěti, ale po nějakém zvířeti, uchopí koště, přejede s ním po podlaze, ihned je však zděšeně odhodí, když Blumfeld vyskočí a vyjde dveřmi z přepážky. "Oba do práce a už ani muk," křikne Blumfeld a napřaženou rukou ukazuje oběma praktikantům cestu k jejich pultíkům. Ihned uposlechnou, ne však zahanbeně a s hlavou svěšenou, ztuha přejdou kolem Blumfelda a utkvěle mu hledí do očí, jako by mu tak chtěli zabránit, aby je uhodil. A přitom by mohli být dostatečně poučeni zkušenostmi, že Blumfeld zásadně nikdy nebije. Oni jsou však přespříliš úzkostliví a hledí vždy a beze všeho jemnociu hájit svá skutečná či domnělá práva.

Most

1917

BYL JSEM NEPODDAJNÝ a studený, byl jsem most, ležel jsem nad propastí. Na jedné straně byly zabořeny špičky nohou, na druhé ruce, byl jsem pevně zahryzlý do drolivé hlíny. Šosy kabátu mi vlály po stranách. V hlubině lomožil ledový potok s pstruhy. Žádný turista nezabloudil do těchto neschůdných výšek, v mapách most ještě nebyl zakreslen. - Tak jsem ležel a čekal; musel jsem čekat. Žádný jednou zbudovaný most nemůže přestat být mostem, aniž by se zřítíl.

Bylo to jednou k večeru - byl to první večer, byl to tisící, nevím, - mé myšlenky se pohybovaly pořád ve zmatku a pořád v kruhu. K večeru v létě, temněji hučel potok, vtom jsem zaslechl lidský krok! Ke mně, ke mně. - Napni se, moste, ukaž, co dokážeš, tráme bez zábradlí, podrž toho, jenž je ti svěřen. Nepozorovatelně vyrovnej nejistotu jeho kroku, zakolísá-li však, dej se poznat a jako horský bůh jej vymrští na zem.

Přišel, železnou špicí své hole mě oklepal, pak ji nadzvedl šosy mého kabátu a urovnal je. Do chomáčů mých vlasů zajel svou špicí a nechal ji tam, rozhlížeje se patrně divoce kolem. Potom však - právě jsem ho následoval v jeho snu přes hory a doly - mi oběma nohama skočil doprostřed těla. Zatrnulo ve mně - nic netušícím - prudkou bolestí. Kdo je to? Dítě? Sen? Zákeřník? Sebevrah? Pokušitel? Ničitel? A já se obrátil, abych se na něho podíval. - Most, který se obrátí! Ještě jsem se neobrátil docela, a už jsem se řítit, řítit jsem se dolů, a už jsem byl rván a bodán špičatými oblázky, které na mne vždycky tak pokojně hleděly ze zuřících vod.

Lovec Gracchus

1917

DVA CHLAPCI seděli na nábrežní zdi a hráli v kostky. Jakýsi muž četl noviny na stupních pomníku ve stínu hrdiny s napraženou šavlí. Děvče u studny nabíralo vodu do džberu. Prodávač ovoce ležel vedle svého zboží a hleděl na jezero. Uvnitř krčmy bylo skrze prázdné otvory dveří a oken vidět dva muže u vína. Hospodský seděl u jednoho ze stolů a klimbal. Do malého přístavu tiše vplula bárka, jako by se vznášela nad vodou. Muž v modré blůze vystoupil na břeh a protáhl lano skrze kruhy. Jiní dva muži v tmavých pláštích se stříbrnými knoflíky vynášely za lodníkem nosítka, na nichž pod velikým třásnatým hedvábným šátkem s květy zřejmě ležel člověk.

Na nábreží se o příchod nikdo nestaral, ani když postavili nosítka, aby počkali na lodníka, který měl ještě práci s lany, nikdo k nim nepřistoupil, nikdo se jich na nic nezeptal, nikdo se na ně pořádně nepodíval.

Vůdce ještě trochu zdržela žena, která se teď objevila na palubě, s dítětem u prsu a s rozpuštěnými vlasy. Potom přišel, ukázal na nažloutlý dvouposchoďový dům tyčící se nalevo blízko u vody, nosiči zvedli břemeno a pronesli je branou, již vytvářely nízké, avšak štíhlé sloupy. Jakýsi malý chlapec otevřel okno, stačil ještě zahlédnout skupinu mizející v domě a honem zase okno zavřel. I vrata se teď uzavřela, byla pečlivě stesána z černého dubového dřeva. Hejno holubů, jež do této chvíle poletovalo kolem zvonice, sneslo se teď před dům. Jako by v domě byla uložena jejich potrava, shromáždili se holubi před branou. Jeden vzlétl až do prvního patra a klovl do okna. Byla to světle vybarvená, pěstěná, čilá zvířata. Žena z bárky jim se širokým máchnutím hodila zrní, oni je sezobali a odlétli pak k ženě.

Jakýsi muž se smuteční páskou na cylindru přicházel sem jednou z těch úzkých, příkře se svažujících uliček, jež vedou nahoru do přístavu. Pozorně se rozhlédl, všiml si všeho, při pohledu na smet v jednom koutě zkrivil obličej. Na stupních pomníku ležely slupky od ovoce, smetl je holí, jak krácel kolem. Zaklepal na dveře domu, současně vzal cylindr do pravé ruky v černé rukavici. Dveře se ihned otevřely, v dlouhé chodbě aspoň padesát malých chlapců vytvořilo špalír a uklonilo se.

Lodník sešel se schodů, pozdravil pána, vedl ho nahoru, v prvním poschodí s ním obešel dvůr obepjatý lehkými, zdobnými loggiemi, a zatímco chlapci se za nimi tlačili v uctivé vzdálenosti, vešli oba do chladné veliké místnosti v zadní části domu, proti níž nebylo už vidět žádný dům, jen holou černošedou skalní stěnu. Nosiči zrovna stavěli k hlavám nosítek několik dlouhých svící a zapalovali je, avšak světlo tak nevzniklo, jen stíny, předtím odpočívající, se vyplašily a mihotaly po stěnách. Šátek na nosítkách byl odhrnut. Ležel na nich muž s rozsochatým vlasem a vousem, osmahlou kůží, vypadal trochu jako lovec. Ležel bez hnutí, napohled bez dechu, s očima zavřenými, přesto však pouze okolí naznačovalo, že je snad mrtev.

Pán přistoupil k nosítkům, položil ležícímu ruku na čelo, pak poklekl a modlil se. Lodník pokynul nosičům, aby opustili místnost, oni vyšli, odehnali chlapce, kteří se venku shromáždili, a zavřeli za sebou dveře.

Avšak pánovi podle všeho ani toto ticho ještě nestačilo, pohlédl na lodníka, ten porozuměl a odešel postranními dveřmi do vedlejšího pokoje. Muž na nosítkách okamžitě otevřel oči, s bolestným úsměvem obrátil tvář k pánovi a řekl: "Kdo jsi?" - Pán bez údivu povstal z pokleku a odpovéděl: "Starosta Rivy."

Muž na nosítkách přikývl, chabou rukou ukázal na židli, a když starosta uposlechl jeho vyzvání, řekl: "Vždyť já jsem to věděl, pane starosto, ale v prvním okamžiku vždycky všechno zapomenu, všechno se mi plete a je líp, když se zeptám, i když všechno vím. I vy patrně víte, že jsem lovec Gracchus."

"Zajisté," řekl starosta. "Dnes v noci jste mi byl ohlášen. Dávno jsme už spali. Tu kolem půlnoci zvolala má žena: „Salvatore,“ - tak se jmenuji - , podívej se, holub na okně! Opravdu to byl holub, ale veliký jak kohout. Přilétl mi k uchu a řekl: „Zítra přijde mrtvý lovec Gracchus, přivítej ho jménem města.“"

Lovec přikývl a vysunul špičku jazyka mezi rty: "Ano, holubi létají přede mnou. Myslíte ale, pane starosto, že mám

zůstat v Rivě?"

"To ještě nemohu říci," odpověděl starosta. "Jste mrtev?"

"Ano," řekl lovec, "jak vidíte. Před mnoha lety, ale to musí být nesmírně mnoho let, zřítíl jsem se ve Schwarzwald - to je v Německu - se skály, když jsem pronásledoval kamzíka. Od té doby jsem mrtev."

"Ale přitom přece i žijete," pravil starosta.

"Do jisté míry," řekl lovec, "do jisté míry i žiju. Můj člun smrti si spletl směr, chybné otočení kormidlem, okamžik nepozornosti vůdce, uchválení krásami mé vlasti, nevím, co to bylo, vím jen, že jsem zůstal na zemi a že můj člun od té doby brázdí pozemská vodstva. A tak já, který jsem chtěl žít jen ve svých horách, cestuji po smrti všemi krajinami země."

"A na onom světě nemáte účast?" otázal se starosta se svažtělým čelem.

"Jsem," odpověděl lovec, "stále na tom velikém schodišti, které vede nahoru. Potloukám se po tom nekonečně dalekém schodišti, chvíli nahore, chvíli dole, chvíli napravo, chvíli nalevo, pořád v pohybu. Z lovece se stal motýl. Nesmějte se tomu."

"Nesměju se," bránil se starosta.

"To je velmi rozumné," řekl lovec. "Neustále jsem v pohybu. Ale vždycky, když jsem v nejmocnějším rozběhu a brána nahore mi už svítá, probudím se na svém starém člunu, osaměle trčícím kdesi na pozemských vodách. Základní pochybenost mé někdejší smrti šklebí se na mne ze všech stran mé kajuty. Julie, lodníková žena, zaklepe a přinese mi k nosítkům ranní nápoj země, kolem jejíhož pobřeží zrovna plujeme. Ležím na dřevěné pryčně, mám na sobě špinavý rubáš - není to žádný požitek, dívat se na mě -, šedivé a černé vlasy a vousy jsou k nepoznání zcuchané, nohy mám zakryté velkým, hedvábným, květovaným ženským šátkem s dlouhými třásněmi. V hlavách mi stojí kostelní svíce a svítí mi. Proti mně na stěně visí malý obrázek, na něm nějaký Křovák zřejmě, který na mě míří oštěpem a kryje se jak může za velkolepě pomalovaným štítem. Na lodích najde člověk všelijaké hloupé obrazy, tenhle je ale jeden z nejhlupejších. Jinak je má dřevěná klec docela prázdná. Štěrbinou v boku proniká sem vlahý vzduch jižní noci a já slyším, jak o starou bárku pleská voda."

Tady ležím od té doby, co jsem ještě coby živý lovec Gracchus, domovem ve Schwarzwald, pronásledoval jednoho kamzíka a zřítíl se do propasti. Všechno šlo po pořádku. Pronásledoval jsem, zřítíl jsem se, vykrvácel v rokli, byl jsem mrtvý a tahle bárka mne měla dopravit na onen svět. Ještě si vzpomínám, s jakou radostí jsem se poprvé natáhl tady na tu pryčnu. Nikdy mě hory neslyšely tak zpívat jako tenkrát tyhle čtyři ještě zešeřelé stěny.

Rád jsem žil a rád jsem umřel, celý šťastný jsem odhodil - ještě než jsem vstoupil na palubu - tu mizernou pušku, brašnu, všechno, co jsem předtím vždy hrdě nosil, a do rubáše jsem vklouzl jak děvče do svatebních šatů. Tu jsem ležel a čekal. Potom se stalo to neštěstí."

"Zlý osud," pravil starosta s rukou vztaženou jako na obranu. "A vy na tom nemáte žádnou vinu?" "Žádnou," řekl lovec, "byl jsem lovec, je to snad vina? Ustanovili mě lovcem ve Schwarzwald, kde tenkrát ještě byli vlci. Číhal jsem, vystřelil, zasáhl, kůži jsem stáhl, je tohle vina? Moje práce byla pozhnaná., Velký lovec ze Schwarzwald", tak mi říkali. Je to vina?"

"Nejsem povolán, abych to rozhodl," řekl starosta, "i mně se však zdá, že v tom není žádná vina. Kdo ale je pak vinen?"

"Lodník," řekl lovec. "Nikdo nebude číst, co tu píšu, nikdo mi nepřijde na pomoc; kdyby byl vyhlášen úkol pomoci mi, zůstaly by dveře všech domů zavřeny, všechna okna by byla zavřena, všichni v postelích, přikrývky přetaženy přes hlavu, celá země jediná noclehárna. Něco na tom je, neboť tak o mně nikdo neví, a kdyby o mně věděl, nevěděl by, kde přebývám, a kdyby věděl, kde přebývám, nevěděl by, jak mě tam zadržet, nevěděl by, jak mi pomoci. Myšlenka chtít mi pomoci je nemoc a je ji třeba vyležet v posteli."

Tohle já vím a proto nekřičím o pomoc, i když v některých okamžicích - neovládá se, jako třeba teď na to velmi silně myslím. Avšak k zahnání takových myšlenek celkem stačí, abych se rozhlédl kolem sebe a připomenul si, kde to jsem a - smím se tak věru vyjádřit - kde to už po staletí přebývám."

"Neobyčejná věc," pravil starosta, "neobyčejná věc. - A teď pomýšlíte na to, zůstat u nás v Rivě?" "Nepomýšlím," řekl lovec s úsměvem, a aby zmínil posměch, položil starostovi ruku na koleno. "Jsem tu, víc nevím, víc nemohu učinit. Můj člun nemá kormidlo, pluje po větru, který vane v nejspodnějších končinách smrti." Jezdec na uhláku

1917

SPOTŘEBOVÁNO VEŠKERÉ UHLÍ; uhlák prázdný; k ničemu lopatka; chladný dech kamen; do pokoje čiší mráz; před okny stromy tuhé jinovatkou; nebe stříbrný štít proti tomu, kdo od něho žádá pomoc. Musím sehnat uhlí; nesmím přece zmrznout; za mnou nemilosrdná kamna, přede mnou. nebe zrovna takové, proto občas musím projet jak na koni přesně mezi nimi a uprostřed hledat pomoc u uhlíře. K mým obvyklým prosbám je už však otrlý; musím mu nezvratně dokázat, že už nemám ani prášek uhlí a on že je tedy pro mne doslova tím, čím je slunce na nebeské báni. Musím přijít jako žebřák, který už už s chroptěním hladu dodělává na prahu, a proto se panská kuchařka rozhodne nalít mu sedlinu od poslední kávy; stejně tak uhlíř vztekle, leč osvěcen příkázáním "Nezabiješ!" mi musí hodit do uhláku lopatu uhlí.

Už můj příjezd musí rozhodnout; i přicválám na uhláku. Jako jezdec na uhláku, s rukou na držadle, nejprostší uzdě, ztěžka vytáčím schody dolů; dole však se můj uhlák vzepne, hotová nádhra; ani velbloudi odpočívající na zemi nevstávají - otřásající se pod vůdcovou holí - krásněji. Umrzlou ulici se jede pravidelným klusem; náhle se vznesu až do výše prvního patra; nikdy nesestoupím až k domovním dveřím. A obzvlášť vysoko se vzepnu před sklepením uhlířovým, který hluboko dole dřepí u stolku a zapisuje; dveře má otevřené, aby přemíra vedra měla kudy unikat.

"Uhlíři!" zvolám hlasem zimou zprahlým, zahalen parami dechu, "prosím, uhlíři, dej mi trochu uhlí. Uhlák mám již prázdný, že na něm mohu jezdit. Buď tak dobrý. Zaplatím, jen co budu moci."

Uhlíř přiloží dlaň k uchu. "Slyším dobře?" ptá se přes rameno ženy, která na lavici u kamen plete, "slyším dobře? Zákazník."

"Já neslyším nic," řekne žena, klidně oddychující nad pletacími dráty, v zádech příjemné teplo.

"Ó ano," volám, "já to jsem; starý zákazník; věrně oddaný; jen v této chvíli bez prostředků."

"Ženo," řekne uhlíř, "je tu někdo, je; tolik se přece nemohu plést; dávný, velmi dávný zákazník to musí být, když mi takhle dovede promluvit k srdci."

"Co pořád máš, muži," řekne žena, a na okamžik odpočívajíc přitiskne ruční práci na prsa, "nikdo tu není, ulice je prázdná, všechno naše zákaznictvo je už zaopatřené; můžeme na kolik dní zavřít krám a odpočívat."

"Ale vždyť já sedím tady na uhláku," volám a oči mi zastírají slzy chladu, jež necítím, "pohledte, prosím, sem nahoru; hned mě objevíte; o jednu lopatu vás prosím; a dáte-li dvě, učiníte mne přestřastným. Vždyť všechno ostatní zákaznictvo je už zaopatřené. Ach, kéž už bych to slyšel v uhláku rachotit!"

"Už jdu," řekne uhlíř a chystá se na svých krátkých nohou vylézt do sklepních schodů, ale už je u něho žena, chytí ho za paži a řekne: "Tady zůstaneš. Nepřestaneš-li se svou umíněností, půjdu nahoru sama: Vzpomeň si, jak těžce jsi dnes v noci kašlal. Ale kvůli obchodu, třeba jen domnělému, zapomeneš na ženu i dítě a obětuješ plíce. Jdu." "Tak mu ale vyjmenuj všechny druhy, které máme na skladě; ceny ti zavolám nahoru." "Dobrá," řekne žena a stoupá vzhůru

na ulici. Ovšemže mě vidí hned. "Paní uhlířová," volám, "uctivý služebník; jenom jedinou lopatu uhlí; rovnou tady do uhláku; sám si to dopravím domů; jednu lopatu toho nejhoršího. Zaplatím ji samosebou řádně, jenom ne hned, ne hned." Jako hlas zvonu znějí ta dvě slova a mámivě splývají s klekáním, jež je právě slyšet z blízké věže kostela!

"Tak co tedy chce?" volá uhlíř. "Nic," volá žena zpátky, "nic to nebylo; nic nevidím, nic neslyším; jenom odbíjí šest a my zavíráme. Strašná zima; zítra budeme mít asi ještě hodně práce."

Nic nevidí a nic neslyší; ale přece jen si odváže zástěru a snaží se mě jí odehnat. Bohužel se jí to podaří. Všecky přednosti dobrého jezdeckého zvířete má můj uhlák; vzdorovat neumí; je příliš lehký; ženská zástěra mu vezme půdu pod nohama.

"Ty zlá," volám ještě zpátky, ale ona, obracejíc se do krámu, zpola opovržlivě, zpola uspokojeně mávne rukou do vzduchu, "ty zlá! O jedinou lopatu toho nejhoršího jsem prosil a tys mi ji nedala." A s tím stoupám do krajin ledovců a mizím v nenávratnu.
Při stavbě čínské zdi

1917

ČÍNSKÁ ZEDĚ byla dokončena na nejsevernějším místě. Od jihovýchodu a jihozápadu byla stavba vedena a zde spojena. Tento systém stavby po částech byl dodržován i v malém, uvnitř dvou velkých pracovních armád, východní a západní armády. Byty vytvářeny skupiny asi o dvaceti dělnících, které měly postavit dílčí zeď asi pět set metrů dlouhou, sousední skupina pak stavěla proti nim zeď stejné délky. Když došlo ke spojení, nepokračovalo se snad ve stavbě od konce tohoto tisíce metrů, nýbrž skupiny dělníků byly poslány stavět zeď do docela jiných končin. Tímto

způsobem vzniklo ovšem mnoho velikých mezer, které se teprve postupně pomalu vyplňovaly, některé dokonce až tehdy, kdy už bylo oznámeno, že stavba zdi je dokončena. Ba existují prý mezery, které vůbec nebyly zastavěny, což je ovšem tvrzení, které možná patří jen k těm mnoha legendám, jež kolem stavby vznikly a jež nelze - alespoň jednotlivci - na vlastní oči a vlastními měřítky vzhledem k rozsáhlosti stavby ověřit.

Nuže dalo by se bez dalšího předpokládat, že by bylo v každém ohledu výhodnější stavět souvisle nebo alespoň souvisle uvnitř obou hlavních částí. Vždyť stavba - jak se všeobecně hlásalo a jak je známo byla postavena na ochranu proti severním národům. Jak může ale chránit zeď, která není stavěna souvisle? Taková zeď dokonce nejen že nemůže chránit, sile stavba sama je v ustavičném nebezpečí. Ty opuštěné části zdi stojící v pustině mohou být co chvíli zničeny Nomády, zejména když tito Nomádi, postrašení stavbou zdi, měnili tehdy s nepochopitelnou rychlostí jako kobylky svá sídliště a měli proto možná lepší přehled o pokračující stavbě než my sami, stavitelé. Přesto nemohla být stavba asi provedena jinak, než se stalo. Abychom to pochopili, je třeba uvážit následující okolnosti: stavba se měla stát ochranou na staletí; nezbytnými předpoklady práce byla proto co nejpečlivější stavba, využití moudrých stavitelských poznatků všech známých dob a národů, neutuchající pocit osobní odpovědnosti stavitelů. K hrubé práci mohlo být sice využito nevědomých nádeníků z lidu, žen, dětí, kdo se jen nabídl za dobrou mzdu; ale již vedoucí čtyř nádeníků musel být moudrý, stavitelství znalý muž; muž schopný až do hloubi srdce procítit, oč tu jde. A čím vyšší výkon, tím vyšší požadavky. Takoví muži zde skutečně byli, a i když ne v tom množství, jaké by stavba byla potřebovala, přece jen ve značném počtu.

K dílu se nepřistupovalo lehkovážně. Padesát let před započatím stavby bylo v celé Číně, která měla být obezděna, prohlášeno stavitelské umění, zejména pak zednické řemeslo, za nejdůležitější vědu a vše ostatní uznáváno jen do té míry, pokud s ním souviselo. Vzpomínám si ještě velmi dobře, jak jsme jako děti, které sotva uměly chodit, stáli v zahrádce našeho učitele a z oblázků museli stavět něco jako zeď, jak si učitel vyhnul kabát, rozeběhl se proti zdi, samozřejmě všechno zboural a pak nám kvůli chatrnosti naší stavby dělal takové výčitky, až jsme se s pláčem rozběhli na všechny strany ke svým rodičům. Nepatrný případ, ale příznačný pro ducha doby.

Měl jsem to štěstí, že zrovna když jsem ve dvaceti letech složil nejvyšší zkoušku na nejnižší škole, začala stavba zdi. Říkám štěstí, poněvadž ti, kteří dosáhli nejvyššího sobě dostupného vzdělání dřív, nevěděli celá léta, co počít se svým věděním, darmo se potloukali s velkolepými stavebními plány v hlavě a šmahem pustli. Avšak ti, kteří se konečně dostali na stavbu jako stavební předáci, byť nejnižšího řádu, byli toho skutečně hodni. Byli to zedníci, kteří se o stavbě hodně napřemýšleli a vůbec o ní nepřestávali přemýšlet, kteří se cítili srostlí s prvním kamenem, který zapustili do země. Takové zedníky vedle touhy vykonat co nejdůkladnější práci poháněla ovšem i netrpělivost, aby konečně spatřili povstávat stavbu v její dokonalosti. Nádeník tuto netrpělivost nezná, jeho pohání jen mzda, také vrchní, ba dokonce i střední předáci vidí z mnohostranného růstu stavby dost, aby si tím uchovali ducha při síle. Avšak o nižší pracovníky, kteří vysoko přesahují své navenek drobné úkoly, je nutno jinak pečovat. Nebylo například možno nechat je kdesi v liduprázdné horské končině, aby tisíce mil od domova po celé měsíce nebo dokonce roky skládali kámen ke kameni; beznadějnost takovéto usilovné práce, která však ani za celý dlouhý lidský život nedospěje k nějakému cíli, by je plnila zoufalstvím a hlavně by je pracovně znehodnocovala. Proto byl zvolen systém dílčích staveb. Pět set metrů mohlo být dokončeno zhruba za pět let, potom byli ovšem předáci zpravidla vyčerpáni, ztratili všechnu důvěru v sebe, ve stavbu, ve svět. Proto bývali potom - ještě v povznesené náladě, jak oslavovali spojení tisíce metrů zdi - odesláni daleko, předaleko, po cestě čas od času uviděli stát hotové části zdi, zastavovali se v sídlech vyšších předáků, kteří je vyznamenávali čestnými odznaky, slyšeli jásot nových pracovních armád, které sem proudily z vnitrozemí, viděli lesy pokácené na lešení pro zeď, viděli hory roztlučené na stavební kámen pro zeď, na posvátných místech slyšeli vroucí Zpěvy Zbožného Dokončení Zdi. To vše zkonejšilo jejich netrpělivost. Poklidný život ve vlasti, kde strávili nějakou dobu, je posílil, vážnost, již se těšili všichni stavitelé, oddaná pokora, s níž se naslouchalo jejich zprávám, důvěra, kterou prostý, tichý občan skládal v budoucí dokončení zdi, to vše napínalo struny jejich duše. Loučili se pak s vlastní jako věčně doufající děti, neodolatelná byla jejich touha pracovat opět na národním díle. Odjížděli z domova dříve, než bylo nutno, půl vesnice je dlouhý kus cesty vyprovázelo. Všude na cestách skupiny lidí, praporky, vlajky, nikdy předtím neviděli, jak velká a bohatá a krásná a milováníhodná je jejich země. Každý rolník byl bratrem, pro něhož se stavěla ochranná zeď a který za to děkoval vším, co měl, a vším, čím byl. Jednota! Jednota! Hrud' na hrudi, tanec a plesání lidu, krev neuzavřená již v nuzném koloběhu těla, nýbrž sladce se valící a přece zas navracející skrze celou nekonečnou Čínu.

Proto tedy systém dílčí stavby; ale byly tu asi přece jen ještě i jiné důvody. Také není nic zvláštního, že se u této otázky zdržuji tak dlouho, je to ústřední otázka celé stavby zdi, jakkoli nepodstatnou se snad na první pohled zdá. Jestliže chci srozumitelně tlumočit myšlenku a zážitky oněch dob, není pozornost právě vůči této otázce nikdy dost hluboká.

Nejdříve je přece jen asi třeba říci, že se tehdy podávaly výkony, které si pramálo zadaly se stavbou babylónské věže, přičemž pokud jde o bohuľibost - alespoň podle lidských počtů - představují ovšem přímo protiklad oné stavby. Zmiňuji se o tom proto, že na počátku stavby napsal jeden učenec knihu, v níž se velmi podrobně probírají tato srovnání. Pokoušel se tu dokázat, že příčiny, proč se stavba babylónské věže minula cílem, naprosto nejsou ty, které se všeobecně uvádějí, nebo aspoň že se mezi těmito známými důvody neuvádějí ty nejprvnější. Důkazy nečerpá jen ze spisů a zpráv, nýbrž prováděl prý výzkumy na místě samém a zjistil při tom, že stavba ztroskotala a musela ztroskotat na

slabosti základů. V tomto ohledu ovšem naše doba vysoko předčila dobu dávno minulou. Skoro každý vzdělaný současník byl vyučený zedník a v otázce základu byl kovaný. To však onen učenec vůbec neměl na mysli, on tvrdil, že teprve velická zeď se poprvé v dějinách lidstva stane bezpečným základem pro novou babylónskou věž. Tedy nejprve zeď a potom věž. Tu knihu měl tenkrát každý doma, ale já se přiznávám, že ani dnes ještě dobře nechápu, jak to s tou stavbou věže myslel. Zeď, která přece ani netvořila kruh, nýbrž jakýsi čtvrt- či půlkruh, že by měla být základem věže? To přece mohlo být myšleno pouze v duchovním smyslu. Ale nač potom zeď, která byla přece cosi skutečného, výsledek úsilí a života statisíců? A k čemu byly v tom díle nakresleny plány věže - ovšemže mlhavé plány - a podrobné návrhy, jak soustředit sílu lidu v novém mohutném díle?

Bylo tedy mnoho zmatků v hlavách - tato kniha je jen příklad -, možná právě proto, že se tak mnoho lidí pokoušelo spojit k jednomu cíli. Lidská bytost, ve své podstatě lehkovážná, od přirozenosti poletavý prach, nesnáší spoutání; jestliže se spoutá sama, brzy začne šíleně lomcovat svými pouty a rozmetá zeď, řetězy i sebe samu do všech končin vesmíru.

Je možné, že vedení rozhodujíc se pro dílčí stavbu neopomnělo přihlédnout i k těmto úvahám, jež k stavbě samé stojí dokonce v protikladu. My pak - a mluvím tu snad jménem mnohých -, teprve když jsme si slabiku po slabice přeríkávali příkazy nejvyššího vedení, jsme vlastně poznávali samy sebe a seznali, že bez vedení bychom na svůj úkol, nepatrný vzhledem k velikému celku, nestačili ani svou školní moudrostí, ani lidským rozumem. Ve světnici vedení - kde byla a kdo v ní seděl, neví a nevěděl nikdo, koho jsem se ptal - v této světnici kroužily asi všechny lidské myšlenky a přání a v protikruzích všechny lidské cíle a všechna splnění. Oknem však na ruce vedení, jež kreslily plány, dopadal odlesk božských světů.

A proto nezaujatému pozorovateli nejde do hlavy, že by vedení, kdyby opravdu chtělo, nedokázalo překonat i ty potíže, které stály v cestě souvislé stavbě zdi. Zbývá tedy jen závěr, že vedení od počátku mělo na mysli dílčí stavbu. Avšak dílčí stavba bylo východisko z nouze a nebyla účelná. Zbývá závěr, že vedení chtělo něco neúčelného. - Prapodivný závěr! - Zajisté, a přece má i z jiné strany oprávnění. Dnes se o tom snad dá mluvit bez nebezpečí. Tenkrát bylo tajnou zásadou mnohých, a dokonce těch nejlepších: Snaž se ze všech svých sil porozumět příkazům vedení, avšak jen po určitou hranici, pak zanech přemýšlení. Velice rozumná zásada, které se ostatně dostalo ještě dalšího výkladu v příměru později často opakovaném: Nezaněchávej přemýšlení proto, že by ti to mohlo škodit, vždyť dokonce ani není jisto, že ti to uškodí. Tady vůbec nelze mluvit o škodě, ani o neškodě. Povede se ti jako řece na jaře. Stoupá, mohutní, vydatněji živí zem podle svých dlouhých břehů, uchovává svou vlastní podstatu dál až do moře, spíš se moři vyrovná a je mu vítanější. - Potud přemýšlej

o příkazech vedení. - Potom však řeka vystoupí z břehů, ztratí obrysy a tvar, zpomalí tok, pokouší se proti svému určení vytvářet drobná moře ve vnitrozemí, uškodí polím, a stejně se nedokáže udržet v této rozloze, ale znovu se slije do svých břehů, ba dokonce žalostně vyschne v následujícím období horka. - Tak daleko o příkazech vedení nepřemýšlej.

Možná tedy, že tento příměr byl během stavby zdi nadmíru výstižný, pro mou nynější zprávu je však jeho platnost přinejmenším omezená. Mé zkoumání je přece pouze historické; z dávno rozplynutých bouřkových mračen blesk už nevyšlehně, a já tedy smím hledat takové vysvětlení dílčí zdi, které sahá dál než to, jímž se spokojovali tenkrát. Vždyť hranice, jež mi kladou mé myšlenkové schopnosti, jsou tak dost úzké, kdežto prostor, kterým by bylo třeba projít, je nekonečno.

Před kým nás měla velická zeď chránit? Před národy ze severu. Pocházím z jihovýchodní Číny. Žádný národ ze severu nás tam nemůže ohrozit. Čítáme o nich v knihách předků, nad hrůzami, jichž se podle své přirozenosti dopouštějí, povzdychneme si v našich pokojných besídkách. Na věrných obrazech umělců vidáme tyhle tváře prokletí, zející tlamy, čelisti posázené špičatými zuby, nešklebené oči, které jako by už šilhaly po lupu, aby ho tlama rozdrtila a roztrhala. Když děti zlobí, ukážeme jim tyhle obrazy a už se nám s pláčem vrhají na krk. Víc však o těchto severních zemích nevíme. Neviděli jsme je, a jestliže zůstaneme ve své vsi, nikdy je neuvidíme, ani kdyby vyrazili na svých divokých koních a hnali se rovnou k nám, - příliš velická je naše země a nepustí je k nám, v prázdném vzduchu uvíznou.

Proč tedy, je-li tomu tak, opouštíme svůj domov, řeku a mosty, matku a otce, plačící ženu, děti potřebné výchovy a táhneme pryč do škol v dalekém městě, v myšlenkách ještě dál, ke zdi na severu? Proč? Ptej se vedení. Ono nás zná. Ono, které zmáhá nesmírné starosti, o nás ví, zná naši malou živnost, vidí nás, jak všichni společně sedíme v nízké chatrči, a modlitba, kterou večer v kruhu svých blízkých pronáší hospodář, budí jeho libost, či nelibost. A smím-li si dovolit uvažovat o vedení, musím říci, že podle mne existovalo už dříve, nesešlo se tak, jako třeba když vysocí mandarínové pod dojmem krásného ranního snu narychlo svolají zasedání, honem je ukončí a hned ten večer nechají obyvatelstvo vybuchovat z postelí, aby provádělo, na čem se oni usnuli, byť to byla třeba jen iluminace na počest nějakého božstva, jež včera pánům projevilo přízeň, aby je pak nazítří, sotva zhasly lampióny, zpráskalo někde v temném koutě. Vedení spíše existovalo odjakživa a stejně tak rozhodnutí postavit zeď. Nevinné národy ze severu, které si myslely, že ony byly jejím důvodem, úctyhodný, nevinný císař, který si myslel, že on ji nařídil! My ze stavby víme své a mlčíme.

Už tenkrát, když se zeď stavěla, a i později až dodnes jsem se takřka výhradně zabýval srovnávacími dějinami národů -

určitým otázkám lze takřikajíc přijít na kloub jen těmito prostředky - a zjistil jsem při tom, že jistá národní a státní zařízení vynikají u nás v Číně neobyčejnou jasností, jiná zas neobyčejnou nejasností. Vysledovat příčiny zejména onoho druhého jevu mne vždycky lákalo, láká mne to stále i test; tyto otázky se podstatně dotýkají i stavby zdi.

K nejnejasnějším z našich zařízení patří tedy rozhodně císařství. V Peking ovšem, nanejvýš v dvorní společnosti, mají v té věci jakž takž jasno, i když spíš zdánlivě než ve skutečnosti. I učitelé státního práva a dějin na vysokých školách předstírají, že se v této záležitosti dokonale vyznají a že své znalosti mohou dále předávat studentům. Čím hloub sestupujeme k nižším školám, tím víc pochopitelně mizí pochybnosti o vlastním vědění a vysoký příboj polovzdělanosti se vlní okolo několika mála pouček, vtlučených do hlavy po staletí, jež sice nepozbyly věčné pravdivosti, ale zůstávají na věky nepoznány v těchto mlžnatých výparech.

Avšak podle mého názoru právě na císařství bylo by třeba tázat se lidu, vždyť přece v něm má císařství své poslední opory. Mohu tu ovšem zase mluvit jen o své vlasti. Krom válečným božstvům a jejich uctívání, tak rozmanitě a krásně vyplňující celý rok, platí veškeré naše myšlenky pouze císaři. Nikoli však dnešnímu; nebo spíše platily by dnešnímu, kdybychom ho znali nebo o něm věděli něco určitého. Snažili jsme se ovšem vždycky - jediná zvědavost, která nás naplňovala - dovědět se něco v té věci, avšak jakkoli podivně to zní, nic se nebylo možno dovědět, ani od poutníka, který přece projde lán země, ani v blízkých, ani ve vzdálených vsích, ani od lodníků, kteří se přece neplaví jen po našich říčkách, ale i v posvátných proudech. Slyšeli jsme sice hodně, ale nedovedli jsme si z té spousty nic vybrat.

Tak velká je naše země, že žádná pohádka neobsáhne její velikost, sotva obloha ji obemkne - a Peking je pouze tečka a císařský zámek pouze tečička. Císař jako takový je zas ovšem veliký přes všechna poschodí světa. Avšak živý císař, člověk jako my, leží podobně jako my na lůžku sice bohatě vybaveném, ale přece jen možná úzkém a krátkém. Jako my si občas protáhne údy, a je-li velmi unaven, zívá jemně zaokrouhlenými ústy. Jak bychom se však my o tom mohli dovědět - tisíce mil odtud na jiti -, když jsme už na samých hranicích tibetského pohoří. Kromě toho však každá zpráva - i kdyby k nám dospěla -, by přišla příliš pozdě, byla by dávno zastaralá. Kolem císaře se hemží skvělé a přece temné davy dvora, zloba a nepřátelství oděné za sluhy a přátele - protiváhy císařství, ustavičně se snažící otrávenými šípy sestřelit císaře z jeho misky vah. Císařství je nesmrtelné, avšak jednotlivý císař padá a je svržen, i celé dynastie zanikají a vydechnou jediným zachroptěním. O těchto bojích a utrpeních se lid nikdy nedoví, jako pozdní příchod, jako cizinci v městě postávají na konci přečpaných postranních uliček, klidně ujížděje z přinesených zásob, zatímco na tržišti uprostřed, daleko vepředu, se odbývá poprava jejich pána.

Je pověst, která dobře vyjadřuje tento vztah. Císař, praví se, poslal tobě, jedinci, ubohému poddanému, nepatrnému stínu, jenž před císařským sluncem prchl do nejvzdálenější dálky, právě tobě poslal císař ze svého smrtelného lože poselství. Nakázal poslovi, aby klekl u jeho postele, a do ucha mu pošeptal to poselství; tolik mu na něm záleželo, že si je dal znovu do ucha opakovat. Kývnutím stvrdil správnost toho, co bylo řečeno. A přede všemi, kdo přihlíželi jeho smrti - všechny překážející stěny jsou strženy a na schodišti, vznášejícím se do šíře i výšky, stojí v kruhu říšští velmožové - před těmi posla odeslal. Posel se ihned vydal na cestu; silný, neúnavný muž; napřahuje před sebe hned jednu, hned druhou paži, klestí si cestu zástupem; narazí-li na odpor, ukáže si na prsa, jež nesou znamení slunce; postupuje též bez nesnáží kupředu jako nikdo druhý. Avšak zástup je převeliký; jeho přibytky neberou konce. Jak by letěl, kdyby se před ním otevřelo volné pole, a ty bys asi brzy na svých dveřích uslyšel nádherné bušení jeho pěstí. Avšak místo toho jak nadarmo se lopotí; stále ještě se prodírá komnatami vnitřního paláce; nikdy je nezdolá; a i kdyby se mu to podařilo, nic se tím nezíská; musel by se probojovat dolů po schodech; a kdyby se mu i to podařilo, nic se tím nezíská; bylo by třeba přejít dvory; a za dvory druhý palác, který obemývá první; a opět schody a dvory; a opět palác; a tak dál skrz tisíciletí; a kdyby nakonec vyrazil poslední branou ven - jenže to se nikdy, nikdy nemůže stát -, leží před ním teprve sídelní město, střed světa, vrchovatě zaplavený svou sedlinou. Tudy nepronikne nikdo, natož s poselstvím nebožtíkovým - Ty však sedíš u svého okna a sníš o tom poselství, když nadchází večer.

Přesně tak, s takovou beznadějí a s takovými nadějemi vidí náš lid císaře. Neví ani, který císař vládne, a dokonce i o jméně dynastie jsou pochybnosti. Ve škole se učí popořadě spousty takových věcí, avšak všeobecná nejistota v tomto ohledu je tak velká, že i ten nejlepší žák jí podléhá. V našich vesnicích jsou dávno zemřelí císaři korunováni a ten, který žije už jen v písních, vydal nedávno svolání, které kněz předčítá před oltářem. Bitvy našich nejstarších dějin se odbývají teprve teď a s planoucími tvářemi vpadá do domu soused se zprávami o nich. Císařské ženy, překrmené na hedvábných poduškách, zchytralými dvořany odvráceny od ušlechtilých mravů, překypující panovněností, divě chťicem, chlípne se rozvalují a stále znovu pášou své hanebné zločiny. Čím více času už uplynulo, tím hrůzněji svítí všechny barvy a s hlasitým záupěním dovídá se jednoho dne ves, jak jedna císařovna před tisíciletími hlubokými doušky pila manželovu krev.

Tak tedy zachází lid s minulými panovníky, současné však plete mezi mrtvé. Jestliže pak jednou, jedinkrát za lidský život, náhodně zavítá do naší vsi císařský úředník konající cestu po provincii, jménem vlády vysloví nějaké požadavky, přezkoumá daňové seznamy, navštíví školní vyučování, přeptá se kněze, jak se chováme a co děláme, a než pak nasedne do svých nositele, shrne všechno v dlouhých domluvách před nastoupenou obcí, dívá se jeden úkradkem po druhém a shýbá se k dětem, aby na něj úředník neviděl. Co to, myslí si, vždyť on tu mluví o mrtvém, jako kdyby žil, tenhle císař přece už dávno umřel, dynastie vyhynula, pan úředník si z nás dělá legraci, ale my děláme, jako bychom to nepozorovali, aby se neurazil. Doopravdy poslouchat budeme ale našeho nynějšího pána, neboť vše ostatní by byl

hřích. A za rychle se vzdalujícími úřednickovými nosítky halasným krokem vystupuje z rozpadlé urny kdosi libovolně vzkříšený jakožto pán naší vsi.

Podobně se našich lidí zpravidla málo dotknou státní převraty, současné války. Vzpomínám si na jeden případ z mládí. V jedné sousední, stejně však velmi vzdálené provincii vypuklo povstání. Příčiny si už nepamatuji, také nejsou důležité, příčiny k povstání tam vznikají s každým novým ránem, je to neklidný lid. A tenkrát přinesl nějaký žebrák, který tou provincií prošel, do domu mého otce leták povstalců. Byl zrovna svátek, světnice plné hostů, uprostřed seděl kněz a studoval ten list. Najednou všechno propuklo v smích, list byl v tlačénici roztrhán, žebrák, který byl ovšem už bohatě obdarován, vyrazili z místnosti, všichni se rozešli a vyběhli do krásného dne. Proč? Nářečí sousední provincie se podstatně liší od našeho, jeví se to i v některých formách spisovného jazyka, které nám znějí starobyle. Sotva kněz přečetl dvě takové stránky, hned bylo všem jasno: staré věci, dávno jsme je slyšeli, dávno přebolely. A ačkoli - připadá mi ve vzpomínce - z žebráka nevyvratně mluvily strašlivé životní zážitky, potřásl všichni se smíchem hlavou a už nechtěli nic slyšet. Tak jsme u nás ochotni smazat současnost.

Chtěl-li by někdo z takových jevů vyvodit, že vlastně nemáme žádného císaře, nebyl by daleko od pravdy. Znovu a znovu musím opakovat: není snad císaři věrnějšího lidu, než je náš na jihu, avšak věrnost nejde císaři k duhu. Na malém sloupku na konci vesnice stojí sice posvátný drak a na znamení úcty od nepaměti chrlí ohnivý dech přesně směrem k Pekingu avšak Peking sám je vesničanům daleko cizější než posmrtný život. Že by opravdu existovala vesnice, kde stojí dům na domě po všech polích, dál než dohlédneme z našeho kopce, a mezi těmi domy že by ve dne v noci stáli lidé hlava na hlavě? Snazší než představit si takové město je věřit, že Peking a císař jedno jsou, třeba mrak, který po věky klidně putuje pod sluncem.

Důsledkem takových názorů je jaksi volný, nespoutaný život. Naprosto ne nemravný, nesetkal jsem se s tak ryzí mravností jako ve své vlasti nikde, kudy jsem cestoval. - Ale přece jen život, který není poslušen žádného současného zákona a naslouchá pouze příkazům a varováním, jež k nám doléhají ze starých časů.

Mám se na pozoru před zevšeobecňováním a netvrdím, že je tomu stejně ve všech deseti tisících vesnicích naší provincie, natož ve všech pěti stech provinciích Číny. Nicméně však smím snad na základě mnoha spisů, jež jsem o té věci přečetl, jakož i na základě vlastních pozorování - zejména při stavbě zdi poskytoval lidský materiál citlivému člověku příležitost procestovat duše takřka všech provincií -, na základě toho všeho smím snad říci, že převládající názor na císaře vykazuje stále a všude společný základní rys s názorem u nás doma. Toto pojetí nikterak nechci vydávat za ctnost, naopak. Hlavní vinu na něm sice má vláda, která v nejstarší říši na zemi až dodnes nebyla s to - anebo to zanedbávala mezi vším ostatním - propracovat instituci císařství s takovou jasností, aby bezprostředně a trvale působila až po nejvzdálenější hranice říše. Avšak na druhé straně je to doklad slabé představitivosti a víry v národě, který nedokáže vymanit císařství z pekingského úpadku a ve vši životnosti a současnosti je přivínout na svou poddanskou hrud', která netouží přece po ničem lepším než pocítit jednou tento dotyk a zemřít jím.

Ctností tedy toto pojetí arci není. Tím nápadnější je, že právě tato slabina se zdá být jedním z nejdůležitějších pojítek našeho národa; ba, smím-li jíti ve svých slovech tak daleko, je přímo půdou, na níž žijeme. Začít tady s podrobnými důvody k výtkám znamenalo by otřást nejen naším svědomím, ale přímo půdou pod našima nohama. A proto zatím nehodlám tuto otázku dále zkoumat.

Rána na vrata

1917

BYLO LÉTO, horký den. Cestou domů šli jsme se sestrou kolem jednéh vrat. Nevím, jestli jen z bujnosti či bezděčně udeřila na vrata, anebo jestli jen zahrozila pěstí a vůbec neudeřila. Sto kroků dál při silnici uhýbající doleva začínala ves. Neznali jsme ji, ale hned za prvním domkem vycházeli lidé a kynuli nám, přátelsky či varovně, sami vylekáni, přikřčení strachem. Ukazovali ke dvoru, kolem něhož jsme šli, a připomínali nám tu ránu na vrata. Majitelé dvora nás budou žalovat, vyšetřování začne prý hned. Byl jsem velmi klidný a upokojoval jsem i sestru. Patrně na vrata vůbec neudeřila, a i kdyby, nikdo na světě to nedokáže. Snažil jsem se to vysvětlit i lidem okolo, vyslechli mě, ale sami se zdrželi úsudku. Později řekli, že nejen sestra, ale i já jako bratr budu obžalován. S úsměvem jsem přikyvoval. Všichni jsme se dívali zpátky ke dvoru, jako když člověk pozoruje v dálce oblak kouře a čeká na plamen. A opravdu, brzy jsme spatřili, jak do široce otevřených vrat dvora vjíždějí jezdci na koních. Zvedl se prach, zahalil všechno, jen hroty dlouhých kopí se blýskaly. A sotva oddíl zmizel ve dvoře, hned jako by obrátil koně a už byl na cestě k nám. Posílal jsem sestru pryč, že sám všechno urovnám. Nechtěla mě nechat samotného. Řekl jsem, že by se měla aspoň převléci, aby předstoupila před pány v lepších šatech. Konečně poslechla a vydala se na dlouhou cestu domů. A již tu byli jezdci, ještě s koní se ptali po sestře. Není tu v této chvíli, zněla ustrašená odpověď, přijde ale později. Odpověď byla přijata skoro lhostejně; hlavní věc, jak se zdálo, byla, že našli mě. Šlo především o dva pány, jeden byl soudce, mladý, živý člověk, a druhý jeho tichý pomocník, kterého jmenovali Assmann. Byl jsem vyzván, abych vstoupil do selské jizby. Pomalu jsem vykročil pokyvuje hlavou, poškubávaje za šle, sledován ostrými pohledy pánů. Pořád ještě jsem skoro věřil, že by stačilo jediné slovo a já, obyvatel města, budu - a k tomu ještě s počtami - vysvobozen ze zajetí těch venkovanů. Avšak jakmile jsem překročil práh světnice, pravil soudce, který mě předběhl a již mě tu očekával: "Tohoto člověka je mi líto." Bylo ovšem mimo všechnu pochybnost, že neměl na mysli můj nynější stav, nýbrž to, co se se mnou stane.

Místnost se podobala spíš vězeňské cele než selské jizbě. Veliké kamenné dlaždice, tma, docela holé stěny, kdesi zazděný železný kruh, uprostřed něco mezi prýchnou a operačním stolem.

Dovedl bych ještě chutnat jiný vzduch než vzduch vězení? To je velká otázka, anebo spíš byla by, kdybych vůbec ještě měl nějakou vyhlídku na propuštění.

Soused

1917

MŮJ OBCHOD spočívá zcela na mých bedrech. Dvě slečny s psacími stroji a obchodními knihami v předpokoji, má místnost s psacím stolem, pokladnou, konferenčním stolem, klubovkou a telefon, to je celý můj pracovní aparát. Snadno se přehlédne, lehce se řídí. Jsem dost mladý a obchody jdou jako na drátkách. Nenaříkám si, nenaříkám.

Malý volný byt v sousedství, s jehož nájmem jsem nešikovně dlouho váhal, si od Nového roku hbitě najal jakýsi mladý muž. Je to rovněž jedna místnost s předpokojem, kromě toho však ještě kuchyň. Místnost s předpokojem bych byl věru potřeboval obě mé slečny se již často cítí přetíženy -, ale k čemu by byla dobrá kuchyň? Toto malicherné rozpakování zavinilo, že jsem si nechal byt vzít. Teď tam sedí ten mladý muž. Harras se jmenuje. Co tam vlastně dělá, nevím. Na dveřích stojí: "Harras, kancelář." Opatřil jsem si informace, sdělili mi, že jde o obchod podobný mému. Před poskytnutím úvěru nelze přímo varovat, jedná se přece o mladého, snaživého člověka, jehož věc má možná budoucnost, nicméně nelze k úvěru ani radit, neboť v současné době tu podle všeho není žádný majetek. Běžná informace, jaká se dává, když se nic neví.

Občas potkávám Harrase na schodech, musí mít pokaždé mimořádně naspěch, zrovna se kolem mne mihne. Pořádně jsem ho neviděl ještě vůbec, klíč od kanceláře mívá už vždycky připravený v ruce. V mžiku odemkne dveře. Jako krysl ocas vklouzne dovnitř a já zase stojím před tabulkou "Harras, kancelář," již jsem přečetl již mnohem víckrát, než si zaslouží.

Ty uboze tenké stěny, jež počestně příčinlivého člověka prozradí, nepoctivce však kryjí. Můj telefon je umístěn na té stěně, která mě dělí od mého souseda. Zdůrazňuji to ovšem pouze jako obzvlášť ironickou skutečnost. I kdyby visel na protější stěně, bylo by vedle všechno slyšet. Odvykl jsem si vyslovovat do telefonu jména zákazníků. Ale není ovšem potřeba zvláštní chytrosti k tomu, aby se podle charakteristických, avšak nevyhnutelných obrátů v rozhovoru jména uhodla. Někdy se sluchátkem u ucha, bičován neklidem, přímo tancuji na špičkách kolem aparátu, a přece nemohu zabránit tomu, aby tajemství vycházela najevo.

Samozřejmě to má za následek nejistotu v mém obchodním rozhodování, hlas se mi zachvívá. Co dělá Harras, když já telefonuji? Kdybych chtěl hodně přehánět - ale to je často nutné, má-li se zjednat jasno -, mohl bych říci: Harras nepotřebuje žádný telefon, používá mého, přitáhl si kanapé ke stěně a naslouchá, kdežto já, když se ozve zazvonění, musím běžet k telefonu, vyslechnout přání zákazníka, učinit závažná rozhodnutí, pouštět se do rozsáhlého přemlouvání - především však během toho všeho chtít nechtět skrze stěnu informovat Harrase.

Možná že ani nevyčká konce rozhovoru, ale zvedne se, jakmile vyslechl to místo hovoru, jež mu případ dostatečně vyjasnilo, mihne se podle svého zvyku městem, a než já zavěším sluchátko, pracuje už možná proti mně.
Kříženec

1917

MÁM ZVLÁŠTNÍ ZVÍŘE, napůl kočičku, napůl jehně. Je to dědictví z otcova majetku. Avšak vyvinulo se teprve za mne, dříve to bylo spíš jehně než kočička. Teď však má z obojího asi tak stejně. Z kočky hlavu a drápy, z beránka velikost a postavu; od obou má oči, které plápolají a jsou divoké, srst, která je měkká a přiléhavá, pohyby, v nichž je skotačivost i plíživost. Když svítí slunce, stočí se na okně do klubíčka a přede, na louce pobíhá jak splašené a sotva se dá chytit. Před kočkami utíká, na jehňata by se chtělo vrhat. Za měsíční noci se nejraději prochází po okapu. Mňoukat nedovede a krysy se mu hnusí. Před kurníkem vydrží číhat celé hodiny, ale ještě nikdy nevyužilo příležitosti k vraždě.

Žívím je sladkým mlékem, to má nejraději. Saje je dlouhými loky přes své dravčí zuby. Samozřejmě je to velká podívaná pro děti. V neděli dopoledne bývají návštěvní hodiny. Držím vždycky zvířátko na klíně a děti z celého sousedství postávají okolo.

Tu přicházejí nejpodivnější otázky, na které by nikdo nedokázal odpovědět: Proč je jen jedno takové zvíře, proč je mám zrovna já, jestli už před ním někdy bylo nějaké takové zvíře a jak to bude po jeho smrti, jestli se cítí osamělé, proč nemá mladé, jak se jmenuje a tak dále.

Nenamáhám se s odpověďmi, bez jakéhokoli vysvětlování se spokojuji tím, že ukazují, co mám. Někdy děti, přinesou kočky, jednou přivedly dokonce dvě jehňata. Avšak proti jejich očekávání nikdy nedošlo k vzájemnému poznání. Zvířata si klidně hleděla do svých zvířecích uší a zřejmě brala své existence jako božská fakta.

U mne na klíně nezná to zvíře ani strach, ani touhu pronásledovat. Když se ke mně tulí, cítí se nejbláženější. Lne k rodině, která je vychovala. Není to snad nějaká mimořádná věrnost, nýbrž správný instinkt zvířete, které má na zemi sice nespočet sešvakřených příbuzných, ale snad ani jediného pokrevního, a jemuž tedy je ochrana, již u nás našlo, svatá.

Někdy se musím smát, když mě tak očmuchává, protahuje se mi mezi nohama a ne a ne se ode mne odloučit. Jako by nestačilo, že je jehnětem i kočkou, chce být skoro ještě i psem. - Jednou, když jsem - což se může stát každému - nevěděl už kudy kam ve svých obchodech a ve všem, co s tím souviselo, když už jsem chtěl všeho nechat a v takovém rozpoložení jsem ležel doma v houpacím křesle s tím zvířetem na klíně, tu, když jsem se náhodou podíval dolů, kanuly s jeho obrovských vousisek slzy. - Byly to mé, byly to jeho? - Má tahle kočka s beráncí duší ještě i lidskou ctižádost? - Nezdědil jsem po otci mnoho, ale tohle dědictví stojí za to.

Má v sobě obojí neklid, kočičí i jehněčí, jakkoli jsou oba rozdílné. Proto je mu jeho kůže příliš těsná. Někdy si vyskočí na židli vedle mne, opře se mi předními nohama o ramena a čenich mi přiloží k uchu. Je to, jako by mi něco říkalo, a skutečně se pak ke mně nakloní, dívá se mi do obličeje a pozoruje dojem, jaký na mne učinilo jeho sdělení. A já z dobré vůle dělám, jako bych byl něčemu porozuměl, a přikývnu. - Potom seskočí na zem a tancuje kolem mne.

Snad by byl pro to zvíře vysvobozením řeznický nůž, avšak já mu jakožto svému dědictví musím toto vysvobození odepřít. I musí tedy vyčkat, až mu sám od sebe dojde dech, i když na mě někdy pohlíží jakoby rozumnými lidskými očima, jež vyzývají k rozumnému činu. Všední zmatek

1917

VŠEDNÍ PŘÍPAD: jeho výtěžek - všední zmatek. A potřebuje uzavřít důležitý obchod s B-em, který je z H. Zajde do H k předběžnému pohovoru, cestu sem i tam urazí za deset minut a chlubí se doma tou obzvláštní rychlostí. Druhého dne odejde znovu do H, tentokrát ke konečnému uzavření obchodu. Jelikož jednání bude podle všeho vyžadovat několika hodin, vyrazí A velmi časně zrána. Ačkoli však všechny okolnosti, alespoň podle A-ova mínění, jsou naprosto stejné jako včerejšího dne, potřebuje tentokrát na cestu do H deset hodin. Když tam unaven večer dorazí, řeknou mu, že B, celý rozmrzelý, že se A nedostavil, odešel před půlhodinou k A-ovi do jeho vsi a že se vlastně měli cestou potkat. Radi A-ovi, aby počkal. Avšak A se v obavách o obchod okamžitě vydá na cestu a spěchá domů.

Tentokrát, aniž si toho zvlášť povšimne, urazí cestu takřka v jediném okamžiku. Doma se doví, že B přece přišel hned časně ráno - hned po A-ově odchodu; ba potkal dokonce A ve vratech, připomněl mu obchod, avšak A řekl, že teď nemá čas, že teď spěchá pryč.

Přes toto nepochopitelné A-ovo chování tu B přece jen zůstal a čeká na A. Sice se často ptal, jestli se A ještě nevrátil, ale pořád ještě sedí nahoře v A-ově pokoji. A je šťastný, že bude ještě teď moci s B-em promluvit a všechno mu vysvětlit, a běží po schodech nahoru. Již je skoro nahoře, vtom zakopne, natrhne si šlachy a takřka bez sebe bolestí, neschopen ani křičet, jen kňuče v té tmě, slyší, jak B - není jasné zda ve velké dálce, či v těsné blízkosti - zuřivě dusá po schodech dolů a navždy mizí.

Pravda o Sanchu Pansovi

1917

SANCHO PANSA, který se tím ostatně nikdy nechlubil, podstrkoval za večera i v noci svému ďáblu, jemuž později dal jméno Don Quijote, spousty rytířských i loupežnických románů, a tím si ho dokázal natolik držet od těla, že tento muž pak bez ustání podnikal ty nejztreštěnější činy, které však vzhledem k nepřítomnosti předem daného předmětu, jímž měl být právě Sancho Pansa, nikomu nezpůsobily škodu. Sancho Pansa, svobodný muž, následoval s klidnou myslí, snad i s jistým pocitem odpovědnosti, Dona Quijota na jeho výpravách a až do konce svého života měl z toho veliké a užitečné povyražení.

Mlčení Sirén

1917

DOKLAD TOHO, že i nedostačující, ba dětinské prostředky mohou přispět k záchraně:

Aby se uchránil před Sirénami, zacpal si Odysseus uši voskem a dal se přikovat ke stožáru. Něco podobného mohli ovšem udělat všichni pocestní, kteří tudy kdy pluli, až na ty, jež Sirény už zvábily zdálky, jenže v celém světě bylo známo, že tohle vůbec nemůže pomoci. Zpěv Sirén pronikl vším, a vašeň svedených by byla zlomila víc než řetězy a stožár. Na to však Odysseus nemyslel, třebaže o tom možná slyšel. Naprosto důvěřoval hrsti vosku a svazku řetězů a nevinně se raduje ze svých ubohých prostředků plul Sirénám vstříc.

Jenže Sirény mají jednu ještě strašlivější zbraň než zpěv, totiž mlčení. Sice se to nikdy nestalo, avšak snad si lze představit, že by se někdo zachránil před jejich zpěvem - před jejich mlčením určitě ne. Pocitu, že je člověk přemohl svými vlastními silami, a vše strhující pýše, která z toho pochází, neodolá nic pozemského.

A skutečně - když se Odysseus přiblížil, mocné pěvkyně nezpívaly, buď že se domnívaly, že tohoto protivníka lze zasáhnout jen mlčením, nebo že při pohledu na blaženou tvář Odysseovu, který nemyslel na nic jiného než na vosk a řetězy, zapomněly na všechny svůj zpěv.

Odysseus však, aby se tak řeklo, neslyšel jejich mlčení, měl za to, že zpívají, a jen on že je chráněn před tím, aby je slyšel. Letmo nejprve spočinul zrakem na jejich otáčejících se šíjích, dmoucích se hrudích, očích plných slz, pootevřených ústech, domníval se však, že to všechno patří k áriím, jež neslyšeny kolem něho doznívají. Brzy však všecko sklouzlo po jeho pohledech upřených do dálky, Sirény se doslova ztratily před jeho rozhodností, a právě když jim byl nejbliž, již o nich nevěděl.

Ony však - krásnější než kdy jindy - se protahovaly a obracely, své strašlivé vlasy daly na pospas větru a své drápy rozpjaly po skalách. Nechtěly již svádět, jen odlesk velikých očí Odysseových chtěly ještě podržet tak dlouho, jak jen možno.

Kdyby Sirény měly vědomí, byly by tenkrát zničeny. Takhle však zůstaly, jen Odysseus jim unikl. Ostatně, traduje se ještě dodatek k tomu. Odysseus, praví se, byl prý tak lstivý, takový lišák to byl, že ani sama bohyně osudu nedokázala proniknout do jeho nejhlubšího nitra. Možná - ačkoli to už není lidským rozumem pochopitelné - že opravdu upozoroval, že Sirény mlčely, a ono výše popsané předstírané chování podržel před sebou takřkajíc jako štít proti Sirénám a bohům.
Prométheus

1918

O PROMÉTHEOVI podávají zprávu čtyři pověsti: Podle první byl přikován na skály Kavkazu, pro tože zradil bohy lidem, a bohové seslali orly, kteří užírali jeho stále narůstající játra.

Podle druhé tiskl se Prométheus v bolestech pod klovajícími zobáky stále hlouběji do skály, až s ní srostl.

Podle třetí byla po tisíciletích jeho zrada zapomenuta, zapomněli bohové, orli, on sám.

Podle čtvrté unavili se posléze všichni tím, co pozbylo důvodu. Bohové byli unaveni, orli byli unaveni, rána se znaveně zavřela.

Zůstala nevysvětlitelná skaliska. - Pověst se pokouší vysvětlit nevysvětlitelné. Protože vychází z pravdy, musí opět skončit v nevysvětlitelném.

"On"

Zápisky z roku 1920

NENÍ V ŽÁDNÉ SITUACI dostatečně připraven, ale nemůže si proto ani dělat výčitky, neboť kde by se v tomto životě, který v každém okamžiku tak mučivě vyžaduje připravenost, vzal čas na přípravy, a i kdyby byl čas, bylo by se snad možno připravovat, dokud neznáme úkol, to znamená, lze vůbec obstát tváří v tvář nějakému přirozenému, nikoli jen uměle sestavenému úkolu? Proto také je již dávno rozdrčen, je zvláštní, ale i utěšlivé, že na to byl ze všeho nejméně připraven.

Všechno, co učiní, zdá se mu sice mimořádně nové, ale také - přiměřeně k té nemožné spoustě novosti mimořádně diletantské, stěží vůbec snesitelné, neschopné dějinnosti, zpřetrhávající řetězec pokolení, přerývající poprvé až do nejhlubších hlubin onu hudbu světa, již doposud vždy bylo možno alespoň tušit. Někdy se v své pýše strachuje více o svět než o sebe.

S vězením by se byl smířil. Skončit jako vězeň - to by mohlo být cílem života. Jenže ona to byla zamřížovaná klec. Lhostejně, panovačně, jako doma proudila mřížovím sem a tam vřava světa, vězeň byl vlastně volný, na všem se mohl podílet, nic mu venku neuniklo, ba mohl dokonce klec i opustit, vždyť tyče mříží stály na metr od sebe, nebyl ani uvězněn.

Má pocit, že tím, že žije, zahrazuje si cestu. Tato překážka je mu pak zase důkazem toho, že žije.

Jeho vlastní čelní kost mu stojí v cestě, o vlastní čelo si do krve otlouká čelo.

Cítí se uvězněn na této zemi, je mu těsno, propuká v něm smutek, ochablost, nemoci, šílené představy vězňů, žádná

útěcha ho nemůže utěšit, právě proto, že je to jen útěcha, křehká, hlavu rozbolavující útěcha proti drsnému faktu uvěznění. Ale zeptá-li se ho někdo, co by vlastně chtěl, nedovede odpovědět, neboť a to je jeden z jeho nejpádnejších důkazů - nemá ponětí o svobodě.

Někteří popírají trápení poukazující na slunce, on popírá slunce poukazuje na trápení.

Sebetrýznivý, těžkopádný, často dlouho zadržávající, v podstatě však neutuchající vlnivý pohyb veškerého života, cizího i vlastního, jej trýzní, protože s sebou nese neutuchající nutkání přemýšlet. Někdy se mu zdá, že tato trýzeň předchází události. Když se doví, že jeho příteli se má narodit dítě, uvědomuje si, že už dříve pro to v myšlenkách trpěl.

Vidí dvojí: to první je pokojné, životem naplněné, bez jisté pohody nemožné rozjímání, uvažování, zkoumání; prýštění. Jejich počet a možnosti jsou nekonečné, dokonce i kopřiva, aby se uchytila, potřebuje poměrně velkou trhlinu ve zdi, ale tyto činnosti nepotřebují vůbec žádné místo, i tam, kde není ani sebemenší trhlina, mohou žít ve vzájemném prolínání po tisících a tisících. To je to první. To druhé však je okamžik, kdy je člověk předvolán, aby skládal účty, nevypraví ze sebe ani hlásku, je vržen zpátky do rozjímání atd., jenže teď, nemaje už nejmenší vyhlídky, nemůže se v tom už jen tak plácát, ztěžkne a s klením se potopí.

Jde o toto: Jednou před mnoha lety jsem, jistě celý smutný, seděl na petřinské stráni. Přemítal jsem, co si vlastně přeju od života. Ukázalo se, že mým nejzávažnějším či nejvábivějším přáním je, získat takový náhled na život (a dovést o něm druhé písemně přesvědčit - což s tím ovšem nevyhnutelně šlo ruku v ruce), v němž by si život sice zachoval tíhu svých pádů a vzestupů, ale zároveň by se neméně jasně vyjevil jakožto nic, jakožto sen, jakožto vznášení. Snad by to bylo krásné přání, kdybych si je byl správně přál. Třeba jako přání s úzkostlivou řemeslnou pečlivostí stlouci stůl a zároveň při tom nic nedělat, a to ne snad tak, že by někdo mohl říci: "Ten bere práci s kladivem jako nic," nýbrž "Text bere práci s kladivem jako opravdovou práci s kladivem a zároveň jako nic," čímž by se arci ta práce s kladivem stala ještě smělejší, ještě rozhodnější, ještě skutečnější a chceme-li ještě šílenější.

Jenže on si vůbec nedovedl takhle přát, protože jeho přání nebylo žádné přání, byla to jen obrana, ochočování nicoty, zdání jakési živosti, jež chtěl dodat oné nicotě, do níž tehdy sice učinil sotva první uvědomělé kroky, již však už cítil jako. svůj živel. Bylo to tenkrát jakési rozloučení s šálivým světem mládí, nikdy se jím ostatně nedal přímo klamat, podléhal pouze klamavému řečnění všelijakých autorit kolem. Odtud tedy ona nezbytnost "přání".

Dokazuje pouze sebe sama, on sám je svým jediným důkazem, všichni protivníci ho okamžitě přemohou, ale ne tím, že by ho vyvrátili (je nevyvratitelný), nýbrž tím, že dokážou sami sebe.

Lidská spojení jsou založena na tom, že jeden svým silným bytím jakoby vyvrátí ostatní jednotlivce, samy o sobě nevyvratitelné. Těmto jednotlivcům je to slastí a útěchou, jenomže chybí pravda a tudíž vždycky trvalost.

Býval dříve součástí monumentální skupiny. Kolem jakéhosi vyvýšeného středu stály v důmyslné sestavě symboly vojenského stavu, umění, věd, řemesel. Jedním z těchto mnoha byl i on. Test se ta skupina dávno rozpadla nebo alespoň on ji opustil a sám se protlouká životem. Ani své staré povolání už nemá, ba zapomněl dokonce, co tenkrát představoval. Snad právě z tohoto zapomnění plyne jakýsi smutek, nejistota, neklid, jakási touha po zašlých časech, která zkaluje přítomnost. A přece je tato touha důležitou složkou životní síly, ne-li snad touto silou samou.

Nežije kvůli svému osobnímu životu, nemyslí kvůli svému osobnímu myšlení. Je mu, jako by žil a myslel pod nátlakem jakési rodiny, která sice sama překypuje životní a myšlenkovou silou, pro niž však podle jakéhosi jemu neznámého zákona znamená vyslovenou nezbytnost. Kvůli této neznámé rodině a neznámým zákonům nemůže být propuštěn.

Dědičný hřích, ono staré bezpráví, jehož se člověk dopustil, záleží ve výčitce, kterou člověk vznáší a od níž nechce upustit, totiž že se mu stalo bezpráví, že na něm byl spáchán dědičný hřích.

Před Casinelliho výlohou postávaly dvě děti, chlapec asi šestiletý, děvčátko asi sedmileté, oba bohatě oblečení, vykládali si o Bohu a hříších. Zůstal jsem stát za nimi. Děvčátko, asi katolička, pokládala za pravý hřích jediné obelhávání Boha. Chlapec, asi protestant, se s dětskou tvrdostí dotazoval, co to je obelhávat lidi a krást. "I to je velký hřích," řeklo děvčátko, "ale ne největší, jen hříchy proti Bohu jsou ty největší, na hříchy proti lidem máme zpověď." Když se vyzpovídám, hned za mnou zase stojí anděl, když totiž hřeším, stoupne si za mne čert, jenže ho není vidět. "A že byla unavená tím napůl vážným povídáním, obrátila se žertem na podpatku a řekla: "Vidíš, nikdo za mnou nestojí." I chlapec se otočil a uviděl mne. "Vidíš," řekl bez ohledu na to, že ho musím slyšet, anebo na to ani nepomyslel, "za mnou stojí čert." "Toho taky vidím," řeklo děvčátko, "ale toho já nemyslím."

Nechce žádnou útěchu, ale ne proto, že by ji nechtěl - kdopak by ji nechtěl, nýbrž proto, že hledat útěchu znamená: věnovat jí svůj život, stále žít na okraji své existence, skoro mimo ni, takřka již nevědět, pro koho se útěcha hledá, a tedy již nebýt s to nalézt účinnou útěchu, účinnou, ne snad pravou, ta neexistuje.

Brání se tomu, aby na něm bližní utkvěl pohledem. Člověk, i kdyby byl neomylný, vidí z druhého jen tu část, na niž

stačí pronikavost a způsob jeho pohledu. I on, jako každý, jenže s krajní přepjatostí, se touží natolik obmezit, nakolik je pohled bližního s to jej vidět. Kdyby byl Robinson nikdy neopustil nejvyšší nebo lépe řečeno nejviditelnější bod ostrova, ať už pro útěchu či z pokory či z bázně či z neznalosti či ze samé touhy, brzy by byl zahynul; jelikož však bez ohledu na lodi a jejich slabé dalekohledy začal prozkoumávat celý ostrov a radovat se z něho; udržel se při životě a byl - ovšem s důsledností z hlediska rozumu nezbytnou - nakonec přece jen nalezen.

"Děláš ze své nouze ctnost."

"Za prvé to dělá každý a za druhé právě to já nedělám. Nechávám být svou nouzi nouzí, nevysouším bažiny, nýbrž žiju v jejich horečnatých výparech."

"Z toho právě děláš svou ctnost."

"Jako každý, už jsem to řekl. Ostatně dělám to jen kvůli tobě. Abych si udržel tvou vlídnost, trpím újmu na duši."

Všechno je mu dovoleno, jen zapomínat sebe sama ne, čímž se mu ovšem zase všechno zapovídá, až na to jediné, co je v této chvíli nezbytné pro celek.

Problém svědomí je sociální požadavek.

Všechny ctnosti jsou individuální, všechny neřesti sociální. Co platí za sociální ctnost, třeba láska, nezištnost, spravedlivost, obětavost, jsou jen "podivuhodně" oslabené sociální neřesti.

Rozdíl mezi souhlasem a nesouhlasem, který vyslovuje svým současníkům, a tím souhlasem a nesouhlasem, který by jim měl vyslovovat, je asi takový jako rozdíl mezi životem a smrtí, stejně tak jej dokáže leda tušit.

Příčina toho, že potomci dovedou jedince posoudit správněji než současníci, spočívá v zemřelém. Člověk se svým způsobem rozvine teprve po smrti, teprve když je sám. Být mrtev je pro jedince jako sobotní večer pro kominíka, smývají si saze s těla. Ukáže se, jestli současníci uškodili víc jemu nebo on současníkům, v druhém případě to byl velký muž.

Sílu k popírání - k tomuto nejpřirozenějšímu projevu ustavičně se proměňujícího, obnovujícího, odumíráním oživujícího lidského bojovného organismu tu máme vždycky, ne však odvalu, ačkoli přece život je popírání, tudíž popírání je přitakávání.

Se svými odumírajícími myšlenkami neumírá. Odumírání je pouze jistý jev v rámci vnitřního světa (který přetrvává, i kdyby snad i on byl pouhou myšlenkou), jistý přírodní jev jako každý jiný, ani radostný, ani smutný.

Proud, proti němuž plave, je tak zběsilý, že si člověk v jakési roztržitosti někdy zoufá nad jeho nehybností, uprostřed níž se plácá, tak neskonale daleko zpátky byl totiž stržen ve chvíli selhání.

Žízni a od pramene jej dělí pouze křoví. Je však rozpolcen ve dvě, jedna část má přehled o celku, vidí, že stojí zde a hned vedle že je pramen, druhá část však nepozoruje nic, nejvýš pouze tuší, že první část vidí vše. Ale přestože nic nepozoruje, nemůže se napít.

Není ani smělý, ani lehkovážný. Avšak ani bázlivý není. Nebál by se svobodného života. Jenže takový život se mu nenaskytl, ale ani to mu nedělá starosti, vůbec si o sebe nedělá žádné starosti. Existuje však Někdo, jemu zcela neznámý, a ten má o něj - jenom o něj - ustavičnou velkou starost. Tato starost Někoho, zejména její ustavičnost, mu občas ve chvíli ticha působí trýznivé bolesti hlavy.

Má dva protivníky: první na něho doráží zezadu, od samého počátku. Druhý mu brání v cestě kupředu. Bojuje s oběma. První ho vlastně podporuje v boji s druhým, neboť ho chce hnát kupředu, a právě tak druhý ho podporuje v boji s prvním, tlačí ho přece zpátky. Ale tak je tomu jenom teoreticky. Nejsou tu totiž pouze dva protivníci, je tu ještě on sám, a kdo vlastně zná jeho úmysly? A přece mívá o tom, že jednou v nestřeženém okamžiku - k tomu je ovšem zapotřebí noci, tak temné, jak žádná ještě nebyla uskočí z bojové linie a pro své zkušenosti z bojů bude povýšen na soudce nad svými dvěma protivníky, kteří spolu zápasí.

Nalezl archimédovský bod, avšak použil ho proti sobě, patrně jen pod touto podmínkou ho mohl nalézt.

14. ledna 1920. Sebe zná, ostatním věří, tento protiklad mu rozpolcuje vše.

Žije v diaspoře. Prvky, z nichž se skládá, volně žijící stádo, těkají po světě. A jen proto, že i jeho pokoj náleží ke světu, zahlédne je občas v dálce. Jak má za ně nést odpovědnost? Je tohle ještě odpovědnost?

Má zvláštní dveře od bytu, zapadne-li u nich zámek, nedají se už otevřít, je třeba nechat je vysadit. Proto je nikdy nezavírá, mezi stále pootevřené dveře strká dřevěnou kozu, aby se nezavřely. Tím je ovšem zbaven domácí pohody. Jeho sousedům se dá sice důvěřovat, přesto však musí své cennosti celý den nosit v tašce s sebou, a když leží ve svém pokoji na kanapi, je to vlastně, jako by ležel na chodbě, v létě mu odtamtud vane dusný, v zimě ledový vzduch.

Všechno, i ty nejobyčejnější věci, třeba obsluhu v restauraci, musí si vynucovat za pomoci policie. To bere životu všecku pohodu.

Má mnoho soudců, jsou jako hejno ptáku na stromě. Mluví jeden přes druhého, spleť hodnotí a příslušnosti nelze rozmotat, také si bez ustání mění místa. Ale jednotlivci se přece jen pokaždé dají rozeznat, například jeden, který míní, že stačí jen jednou přejít k dobru a již je člověk zachráněn bez ohledu na minulost a dokonce i bez ohledu na budoucnost. Názor, který zjevně musí svádět ke zlu, nevykládá-li se onen přechod k dobru velice přísně. A on se tak ovšem vykládá, tento soudce zatím ještě ani u jediného případu neuznal, že by mu příslušel. Zato má ovšem kolem sebe spoustu čekatelů, věčně brebentící národ, který se po něm opičí. Stále ho poslouchají...

2. února 1920. Vzpomíná si na jeden obraz znázorňující letní neděli na Temži. Řeka byla daleko po celé šíři zaplněna čluny, které čekaly, až se otevře propust. Na všech člunech byli veselí mladí lidé v lehkých světlých šatech, napolo leželi vystavující se teplému vzduchu a chládku od vody. Vzhledem k všemu, co jim bylo společné, neomezovala se jejich družnost na jednotlivé čluny, žerty a smích sdílel jeden člun s druhým.

Tu si představil, že na louce na břehu - břehy byly na obraze sotva naznačeny, všemu dominoval shluk člunů - stojí on sám. Pozoroval slavnost, která sice nebyla žádnou slavností, ale které se tak přece jen dalo říkat. Měl přirozeně velkou chuť zúčastnit se jí, přímo po tom toužila ale musel si otevřeně přiznat, že je z toho vyloučen, bylo pro něho nemožné připojit se k tomu, vyžadovalo by to tak dlouhých příprav, že by na to padla nejen tato neděle, ale celé roky, i on sám, a i kdyby se tu čas chtěl zastavit, výsledek by nebyl jiný, to by celý jeho původ, jeho výchova, tělesný výcvik musely vypadat jinak.

Tak vzdálen byl tedy těm výletníkům, ale tím zároveň zase i velmi blízko, a to bylo tíže pochopitelné. Byli to přece také lidé jako on, nic lidského jim nemohlo být úplně cizí, a kdyby je tedy člověk prozkoumal, musel by zjistit, že pocit, který jej ovládá a vylučuje z vodní vyjížděky, žije i v nich, jenomže je ovšem zdaleka neovládá, nýbrž straší jen kdesi v temných koutech.

Má vězeňská cela - můj hrad.

"V tom, aby se pozvedl, mu brání jakási tíže, pocit zabezpečení pro každý případ, tušení jakéhosi lože, které je pro něho zchystáno a které náleží pouze jemu; v tom, aby klidně spočinul, mu však brání jakýsi neklid, který ho vyhání z lože, brání mu svědomí, nekonečně tlukoucí srdce, strach před smrtí a touha vyvrátit ji, to všechno mu nedá spočinout a on se znovu zvedá. Toto vstávání a uléhání a těch pár náhodných, letmých, mimovolných pozorování učiněných na těchto cestách, to je jeho život."

"Tvůj obraz je zoufalý, ale jenom pro analýzu, jejíž základní chybu ukazuje. Je to sice tak, že se člověk zvedne, padne zpátky, znovu se zvedne a tak pořád dál, ale zároveň a po pravdě ještě pravdivější to tak docela není, je to přece všecko v jednom, tedy v letu i spočinutí, ve spočinutí let, a obojí se zase sjednocuje v každém jedinci, a to spojení v každém a spojení spojení v každém a tak dále, až, nu až ke skutečnému životu, přičemž i tento obraz je stejně falešný a možná ještě klamnější než tvůj. Z této krajiny není totiž žádná cesta k životu, kdežto ovšem ze života musela být nějaká cesta sem. Tak velice jsme zbloudili."

Že je na světě strach, smutek a pustota, tomu rozumí, ale stejně jen potud, pokud jde o vágně obecné, jen povrchu se dotýkající pocity. Všechny ostatní city popírá, to, co tak nazýváme, je prý jen zdání, báhorka, zrcadlení zkušenosti a paměti.

Jak by to také mohlo být jinak, míní, když přece skutečné události nikdy nemohou být dosaženy našimi city, natož předstíženy. Prožíváme je pouze před a po skutečné události, která s elementárně nepochopitelným spěchem pomine, jsou to snové výmysly, omezující se toliko na nás. Žijeme v půlnočním tichu a východ a západ slunce prožíváme tak, že se obracíme buď k východu, nebo k západu.

Skrvná životní síla, pochybená výchova, staromládenectví plodí skepsi, ale ne nezbytně; leckterý skeptik, aby zachránil skepsi, se ožení, alespoň pomyslně, a stane se věřícím.
Městský znak

1920

ZPOČÁTKU BYLO při stavbě babylónské věže všechno jakž takž v pořádku; ba pořádek byl dokonce snad až příliš velký, přespříliš se myslelo na ukazatele cest, tlumočníky, bydlení pro dělníky a spojovací cesty, jako by stavitelé

mohli počítat se staletími nerušené práce. Náзор tehdy převládající šel dokonce tak daleko, že ani nelze stavět dost pomalu; tento názor nebylo třeba ani moc přehnat a lidé by se byli zalekli už samotného položení základů. Argumentovalo se totiž takto: Nejpodstatnější na celém podniku je myšlenka postavit věž sahající až do nebe. Vedle této myšlenky je všechno ostatní vedlejší. Myšlenka pojatá jednou v celé své velikosti se nemůže již ztratit; pokud vůbec budou lidé, bude zde i mocné přání dostavět věž do konce. V tomto ohledu však není třeba strachovat se o budoucnost, naopak, vědění lidstva vzrůstá, stavitelské umění učinilo pokroky a půjde ještě dál, práce, na niž jsme my potřebovali rok, bude za sto let vykonána možná za poloviční dobu - a nadto lépe, trvaleji. Proč se tedy už dnes lopotit do posledního vypětí sil? To by mělo smysl jen tehdy, kdyby tu byla naděje, že se věž postaví za života jedné generace. Jenže to nelze očekávat v žádném případě. Spíš se lze nadít, že příští generace se svými dokonalejšími vědomostmi shledá práci předchozí generace špatnou, zbourá to, co bylo postaveno, a začne znovu. Takové pomýšlení ochromovalo síly, a tak víc než o stavbu věže starali se lidé o stavbu městečka pro dělníky. Každý krajanský spolek chtěl mít to nejkrásnější bydlení, z toho vznikaly rozepry, jež vedly až ke krvavým pútkám. Tyto pútky neustávaly; vůdcům posloužily jako další argument pro to, aby se věž i pro nedostatek potřebného soustředění stavěla velice zvolna, anebo ještě lépe: aby se začalo stavět až po všeobecném usmíření. Leč pútky nezabíraly veškeren čas, v přestávkách se město krásnilo, a to byla ovšem příčina nové závisi a dalších pútek. Tak uběhl čas první generace, avšak žádná z následujících nebyla jiná, jen dovednost se ustavičně stupňovala a tím i boječtivost. Navíc už druhá nebo třetí generace rozpoznala, jaký je to nesmysl, chtít stavět věž sahající až do nebe, jenže lidé byli už přespříliš spjati jeden s druhým, než aby opustili město.

Všechny pověsti a písně, které v tomto městě vznikly, jsou naplněny touhou po onom zaslíbeném dni, kdy jakási obříst pěst pěti krátce po sobě následujícími údery rozdrtí město na kusy. Proto také má město ve svém znaku pěst. Poseidón

1920

POSEIDÓN SEDĚL u svého pracovního stolu a počítal. Správa veškerého vodstva mu dala spoustu práce. Pomocných sil by byl mohl mít, kolik by jen chtěl, a taky jich měl velmi mnoho, ale protože bral svůj úřad velice vážně, znovu ještě všechno přepočítával, a tak mu byly pomocné síly málo platné. Nedá se říci, že by ho byla práce bavila, vykonával ji vlastně jen proto, že mu byla uložena, často se už dokonce ucházel o práci veselejší, jak tomu říkal, ale když mu potom byly učiněny nejrůznější návrhy, vždycky se ukázalo, že mu nic tak nevyhovuje jako dosavadní úřad. Bylo také velmi obtížné najít pro něj něco jiného. Nedalo se mu přece přidělit třeba jedno určité moře; nehledě k tomu, že ani tehdy by počtářská práce nebyla menší, nýbrž jen malichernější, mohl veliký Poseidón dostat vždycky jedině vedoucí postavení. A jestliže se mu nabídlo nějaké místo mimo vadu, dělalo se mu špatně už z té představy, jeho božský dech začal váznout, jeho kovový hrudník se rozkolísal. Ostatně, jeho stížnosti vlastně nikdo nebral vážně; jakmile začne trápit někdo mocný, nezbyvá než pokusit se vyhovět mu naoko i v záležitosti, která nemá nejmenších vyhlídek; na to, aby byl Poseidón skutečně zproštěn svého úřadu, nepomýšlel nikdo, od prvopočátku byl určen za boha moří a při tom muselo zůstat.

Nejvíce se zlobil - a v tom byla hlavní příčina jeho nespokojenosti s úřadem -, když slyšel, jaké představy o něm panují, třeba že se ustavičně s trojzubcem projíždí po vlnách. A on zatím vysedává tady v hlubinách mořských vod a bez ustání počítá, jediným přerušením té jednotvárnosti byla tu a tam cesta k Jupiterovi, ostatně cesta, z níž se většinou vracel rozzuřen. Takže všechna ta moře vlastně ani neviděl, leda letmo při spěšném výstupu na Olymp, a nikdy je doopravdy neprojezdil. Říkával, že si s tím počká až do zániku světa, pak se snad ještě naskytne klidná chvílka, kdy těsně před samým koncem, po revizi posledního účtu, bude moci ještě v rychlosti podniknout malou objížděku.

Společenství

1920

JE NÁS PĚT PŘÁTEL, vyšli jsme kdysi jeden po druhém z jednoho domu, nejdřív vyšel jeden a stoupl si vedle vchodu, pak vyšel ze dveří nebo spíše vyklouzl, jako kloužou rtuťové kuličky, druhý a stoupl si nedaleko od prvního, potom třetí, potom čtvrtý, potom pátý. Konečně jsme stáli všichni v jedné řadě. Lidé si nás povšimli, ukazovali na nás a říkali: Těch pět vyšlo teď z tohoto domu. Od té doby žijeme spolu, byl by to klidný život nebýt toho, že se mezi nás ustavičně plete šestý. Nic nám nedělá, ale je nám na obtíž, to je až dost; proč se dere tam, kde ho nikdo nechce. Neznáme ho a nechceme ho mezi sebe přijmout. Nás pět se sice dříve také navzájem neznalo, a chcete-li, ani teď se neznáme, jenže co je možné a co se trpí mezi námi pěti, to není možné a netrpí se šestému. Krom toho je nás pět a nechce nás být šest. A jakýpak má vůbec smysl to ustavičné pobývání pohromadě, ani pro nás pět to nemá smysl, ale my už jednou pohromadě jsme a taky zůstaneme, ale nějaké nové družení nechceme, právě vzhledem k svým zkušenostem. Ale jak tohle všechno dát na srozuměnou tomu šestému, dlouhé výklady by skoro už znamenaly přijetí do našeho kroužku, raději nic nevykládáme a nepřijímáme ho. Ať si jak chce špulí rty, odstrčíme ho loktem, jenže ať ho odstrčíme sebevíc, přijde znovu.

V noci

1920

PONOŘEN DO NOCI. Tak jako někdy schýlíme hlavu a přemýšlíme, tak docela ponořen do noci. Koldokola spí lidé. Trošku něco jako hra na divadle, nevinný sebeklam, že spí v domech, v pevných postelích, pod pevnou střešou, natažení či schouleni na matracích, v prostěradlech, pod přikrývkami, ve skutečnosti se shromáždili jako kdysi jednou a jako později v pustině, tábor pod širým nebem, nepřehledný počet lidí, vojsko, národ; pod chladným nebem na chladné zemi, vrženi tam, kde předtím stáli, čelo přitisknuté na paži, tváří k zemi, klidně oddychující. A ty bdíš, jsi jedním ze strážců, nejbližšího najdeš, když zamáváš hořícím dřevem z hromady chrastí vedle sebe. Proč bdíš? Jeden musí bdít, praví se. Jeden zde musí být.
Zamítnutí

1920

NAŠE MĚSTEČKO neleží snad na hranicích, zdaleka ne, k hranicím je ještě tak daleko, že tam z městečka možná ještě nikdo nebyl, je třeba projít liduprázdnou vrchovinu, ale i rozsáhlé úrodné krajiny. Člověk je unaven, když si představí být i jen část té cesty, a víc než část si vůbec ani nelze představit. I velká města leží na té cestě, daleko větší než naše městečko. Deset; takových městeček položených vedle sebe a mezi ně shora nacpaných ještě dalších deset takových městeček by nevydalo ani na jedno z těch obrovských a těsných měst. Jestli se nezabloudí cestou tam, zabloudí se určitě v těchto městech, a vyhnout se jim je vzhledem k jejich velikosti nemožné.

Avšak ještě dril než k hranici, je-li takové vzdálenosti vůbec možno srovnávat - je to, jako kdyby se řeklo, že třistaletý muž je starší než dvěstěletý-, tedy ještě mnohem dál než k hranici je z našeho městečka do hlavního města. Jestliže k nám přece jen tu a tam proniknou zprávy o pohraničních válkách, o hlavním městě se nedovíme skoro nic, myslím nás prostě občané, neboť vládní úředníci mají ovšem velmi dobré spojení s hlavním městem, už do dvou tří měsíců dostanou odtamtud zprávu, aspoň to tvrdí.

I je tedy pozoruhodné, a stále znovu se tomu divím, jak se my v našem městečku klidně podrobujeme všemu, co se nám z hlavního města přikáže. Už po staletí u nás nedošlo k žádné politické změně, která by vycházela přímo z nás, z občanů. V hlavním městě se střídali vznešení panovníci, ba dokonce celé dynastie byly vyhlazeny či svrženy a započaly nové, v minulém století bylo dokonce hlavní město zničeno, daleko od něho založeno nové, později i toto zničeno a staré znovu vybudováno, na naše městečko to vlastně nemělo žádný vliv. Naše úřednictvo bylo vždycky na svém místě, nejvyšší úředníci přicházeli z hlavního města, střední úředníci aspoň odjinud zvenčí, nejnižší z našeho středu a tak to zůstávalo a tak nám to stačilo. Nejvyšším úředníkem je vrchní výběrčí daní, má hodnost Plukovníka a tak je také nazýván. Dnes je to starý muž, já ho však znám už léta, neboť už za mého dětství byl Plukovníkem, dělal nejdřív velice rychlou kariéru, potom ale zdá se uvázla, ovšem pro naše městečko jeho hodnost stačí, vyšší hodnost bychom u nás ani nebyli s to pojmout. Když si ho pokusím představit, vidím ho sedět na verandě jeho domu na tržišti, opřeného v křesle, dýmku v ústech. Nad ním vlaje se střechy' říšský prapor, po stranách verandy, která je tak veliká, že se na ní občas konají i menší vojenská cvičení, se na šňůře suší prádlo. Jeho vnuci v krásných hedvábných šatech si hrají kolem něho, dolů na tržiště nesmějí, ostatní děti jich nejsou hodny, ale náměstí je přece jen láká, a tak aspoň prostrkují hlavy zábradlím, a když se ostatní děti dole hašteří, hašteří se shora s nimi.

Tento Plukovník ovládá tedy město. Myslím, že ještě nikomu neukázal dokument, který ho k tomu opravňuje. Patrně ani takový dokument nemá. Možná že je opravdu vrchním výběrčím daní. Ale je to všechno? Opravňuje ho to vládnout i v ostatních oblastech správy? Jeho úřad je arci pro stát velmi důležitý, ale pro občany to přece není to nejdůležitější. U nás máme skoro dojem, jako by lidé říkali: "Vzals nám všechno, co jsme měli, vem si k tomu prosím i nás."

On totiž skutečně na sebe snad nestrhl vládu a také není žádný tyran. Už odedávna se věci vyvinuly tak, že vrchní výběrčí daní byl prvním úředníkem, a Plukovník se této tradici přizpůsobuje jinak než my.

Ačkoli však mezi námi žije bez zvláštního rozlišování důstojnosti, přece je naprosto jiný než obyčejní občané. Předstoupí-li před něho deputace s nějakou prosbou, stojí tu jak zeď světa. Za ním není už nic, člověk tam dál zezadu ještě zrovna ruší šepot několika hlasů, ale to je patrně klam, on přece znamená ukončení všeho, aspoň pro nás. To ho člověk při takových přijetích musí vidět. Jako dítě jsem byl jednou při tom, když ho deputace občanstva přišla prosit o vládní podporu, neboť nejhudší čtvrt' města lehla popelem. Můj otec, kovář, v obci vážený, byl členem té deputace a vzal mne s sebou. To není nic mimořádného, k takové podívané se hrnou všichni, sama deputace je sotva k rozeznání od davu; protože taková přijetí se odbývají většinou na verandě, najdou se i lidé, kteří si z tržiště vylezou nahoru po žebříku a přes zábradlí se celé záležitosti účastní. Tenkrát to bylo zařízeno tak, že asi čtvrtina verandy byla vyhrazena jemu, zbytek naplňoval dav. Pár vojáků na všechno dohlíželo, také stáli v půlkruhu kolem něho. Vlastně by na všechno stačil jediný voják, tak veliký z nich máme strach. Nevím přesně, odkud tihle vojáci přicházejí, rozhodně zdaleka, všichni jsou si velmi podobní, ani by nepotřebovali uniformu. Jsou to malí, nijak zvlášť silní, ale mrštní lidé, nejnápadnější na nich je mocný chrup, který jim zrovna přepřlňuje ústa, a jakési neklidně trhavé blýskání malých úzkých oček. Proto jsou postrachem dětí, ovšem i jejich rozkoší, neboť děti by ustavičně chtěly být strašeny tímto chrupem a těmto očima, aby pak zoufale před nimi prchaly. Tato hrůza z dětství nemizí patrně ani u dospělých, aspoň působí dál. Přistupují k tomu potom ovšem i jiné věci. Vojáci mluví nám naprosto nesrozumitelným nářečím, našemu nemohou přivyknout, z toho u nich vzniká jistá uzavřenost, nepřístupnost, která ostatně odpovídá i jejich povaze, jsou tak tiší, vážní a strnulí, nedělají vlastně nic zlého, a přece jsou v jakémsi zlém smyslu nesnesitelní. Tak například přijde voják do

obchodu, koupí nějakou maličkost a zůstane stát opřený o pult, naslouchá rozhovorům, patrně jim nerozumí, ale přece to vypadá, jako by jim rozuměl, sám neřekne ani slovo, jen strnule zírá na toho, kdo právě mluví, pak zase na ty, kdo naslouchají, a ruku drží na rukojeti dlouhého nože na opasku. To je odporné, člověk ztratí chuť bavit se, krám se vyprázdní, a teprve když je úplně prázdný, odejde i voják. Kde se tedy vojáci objeví, ztichne i náš jinak živý lid. Tak to bylo i tenkrát. Jako při všech slavnostních příležitostech stál Plukovník zpřímá a v rukou dopředu natažených třímал dvě dlouhé bambusové tyče. To je starý obyčej, který znamená asi: takto je on oporou zákona a zákon oporou jeho. Nuže každý pravda ví, co ho nahoře na verandě čeká, a přece se obyčejně pokaždé znovu zděsí, ani tenkrát nebyl určený řečník s to začít, už stanul před Plukovníkem, ale pak ho opustila odvaha a on se zase s všelijakými výmluvami vtláčil zpátky do davu. Ani jinak se nenašel nikdo vhodný, kdo by byl ochoten promluvit - nevhodných se ovšem nabízel několik -, nastal veliký zmatek a byli vysláni poslové k různým občanům, známým výřečnost. Po celou tu dobu zde Plukovník nehnutě stál, jenom hrud' se mu dýcháním nápadně dmula. Ne že by snad dýchal Těžce, dýchal jen velice zřetelně, jako například dýchají žáby, jenže u nich je tomu tak pořád, kdežto zde to bylo mimořádné. Propletl jsem se mezi dospělými a pozoroval jsem ho mezerou mezi dvěma vojáky tak dlouho, až mě jeden z nich odstrčil kolenem. Mezitím se původně určený řečník vzpamatoval a pevně podpírán dvěma spoluobčany držel proslov. Dojemné bylo, jak se při té vážné řeči ličící veliké neštěstí stále usmíval, nejponiženější úsměv, který marně usiloval vyvolat na Plukovníkově tváři sebenepatrnější odlesk. Konečně zformuloval prosbu, myslím, že prosil jen o osvobození od daní na jeden rok, možná také ale jen o levnější stavební dřevo z císařských lesů. Pak se hluboce uklonil a zůstal v předklonu, podobně jako všichni ostatní až na Plukovníka, vojáky a některé úředníky v pozadí. Směšné bylo dítěti, jak lidé na žebřících na kraji verandy slezli o pár příček níž, aby je během rozhodující přestávky nebylo vidět, a jen sem tam těsně rad podlahou verandy zvědavě vykukovali. To trvalo chvíli, pak jeden z úředníků, drobný muž, předstoupil před Plukovníka., snažně se k němu na špičkách vypjal, Plukovník, který krom hlubokého dýchání stále ještě zůstal nehybný, mu cosi zašeptal do ucha, načež úředník tleskl, všichni se narovnali a on oznámil: "Prosba se zamítá. Odejďte." Nepopsatelný pocit úlevy projel davem, všechno se hrnulo pryč, o Plukovníka, který se takřka opět stal člověkem jako my všichni, nikdo valně nedbal, viděl jsem jen, jak skutečně vyčerpan pustil tyče, které upadly, sklesl do lenošky, kterou úředníci přivlekli, a chvatně strčil do úst dýmku.

Celý tento případ není ojedinělý, takhle to chodí napořád. Stává se sice, že tu a tam se nějaká drobná prosba splní, ale pak se dělá, jako by to učinil Plukovník. na vlastní odpovědnost jakožto mocná soukromá osoba, musí to být - nikoli ovšem výslovně, ale soudě podle celkové nálady - takřka udržováno v tajnosti před vládou. Oči Plukovníkovy jsou arci v našem městečku, pokud to můžeme posoudit, zároveň očima vlády, ale přece jen se tu dělá rozdíl, do něhož nelze plně proniknout.

V důležitých záležitostech může si však občanstvo být jisto zamítnutím. A tu je právě podivné, že bez tohoto zamítnutí se takřkajíc nelze obejít a přitom ty cesty za zamítnutím vůbec nejsou formalitou. Pořád znovu tam s chutí a s vážností docházíme a zase se odtamtud vracíme, ne ovšem právě posílení a oblaženi, ale taky naprosto ne zklamáni a unaveni. Na tyhle věci se nepotřebuji nikoho ptát, cítím to sám v sobě jako všichni. Ba nepocitujeme ani jistou zvědavost dopátrat se souvislostí těchto věcí.

Existuje ovšem, pokud vím ze svých pozorování, jistá věková skupina, která není spokojená, jsou to řekněme mladí lidé mezi sedmnácti a dvaceti. Tedy docela mladí chlapi, kteří ani zdaleka nemohou mít tušení o dosahu jakékoli sebebezvýznamnější, natož pak revoluční myšlenky. A právě mezi ně se vkrádá nespokojenost.

K otázce zákonů

1920

NAŠE ZÁKONY nejsou všeobecně známy, jsou tajemstvím malé skupiny šlechty, která nám vládne. Jsme přesvědčeni, že tyto staré zákony jsou přesně dodržovány, přece však je krajně mučivé být ovládán zákony, které člověk nezná. Nemám při tom na mysli nejružnější možnosti výkladu a nevýhody, které plynou z toho, že se na výkladu podílejí pouze jedinci a nikoli celý národ. Snad nejsou tyto nevýhody ani tak velké. Vždyť zákony jsou prastaré, staletí pracovala na jejich výkladu, i výklad sám se už snad stal zákonem, jakási svoboda výkladu tu sice stále ještě je ovšem velice omezená. Krom toho nemá šlechta zjevně žádný důvod dát se ovlivnit svými vlastními osobními zájmy v náš neprospěch, neboť zákony jsou přece od prvopočátku stanoveny pro šlechtu, šlechta stojí vně zákona - a právě proto, jak se zdá, byl zákon dán výhradně do rukou šlechty. V tom je ovšem moudrost - kdo by pochyboval o moudrosti starých zákonů? -, ale právě i naše trýzeň, patrně je to nevyhnutelné.

Ostatně i o těchto zdánlivých zákonech lze chovat jen dohady. Je dáno tradicí, že existují a že jsou jako tajemství svěřeny šlechtě, ale víc než starobylá a skrze starobylost věrohodná tradice to není a nemůže být, neboť už sám charakter těchto zákonů vyžaduje utajení jejich existence. Avšak jestliže my jako národ od nejstarších dob pozorně sledujeme počiny šlechty, chováme o nich zápisy prapředků, svědomitě v nich pokračujeme a shledáváme v těch nespočetných skutečnostech - jak se nám zdá - jakési směrnice, z nichž lze usuzovat na, ta či ona dějinná určení, a jestliže se podle těchto úzkostlivě přebíraných a uspořádaných závěrů pokoušíme jakžtakž se zařadit v přítomnosti i pro budoucnost - pak je to všechno nejisté, je to snad jen hra rozumu, protože tyto zákony, jež se tu snažíme uhodnout, třeba vůbec neexistují. Existuje nepočetná strana, která opravdu zastává tento názor a která, se snaží dokazovat, že je-li opravdu nějaký zákon, může znít jen takto: Co činí šlechta, to, je zákon. Tato strana vidí pouze zvlášť šlechty a zavrhuje

lidovou tradici, která podle ní přináší jen nepatrný náhodný užitek, zato většinou značnou újmu, neboť vnuká národu tvář v tvář nadcházejícím událostem falešnou, klamnou, k lehkomyšlnosti svádějící jistotu. Tuto újmu nelze popírat, avšak naprosto převážná většina našeho národa vidí její příčinu v tom, že tradice ještě zdaleka nedostačuje, že je v ní tedy třeba ještě daleko více bádát, že ovšem i její materiál - jakkoli na pohled obrovitý - je příliš nepatrný a že ještě musí uplynout staletí, než bude postačující. Tyto vzhledem k přítomnosti pochmurné vyhlídky osvětluje jedině víra, že jednou přijde chvíle, kdy tradice a její výzkum takřkajíc s úlevou učiní za vším poslední tečku, všechno bude najednou jasné, zákon přejde do rukou lidu a šlechta zmizí. Neříkám to snad s nenávistí ke šlechtě, naprosto ne, ani já, ani kdokoli z nás. To spíš nenávidíme sami sebe, že ještě nejsme s to být hodni zákona. A právě proto ona v jistém smyslu přece jen velmi přitažlivá strana, která na žádný zákon jako takový nevěří, zůstává tak nepatrná, neboť i ona plně uznává šlechtu a její právo na existenci.

Vlastně to lze vyjádřit jen jakýmsi protimluvem:

Strana, která by spolu s vírou v zákon zavrhl a šlechtu, měla by okamžitě za sebou celý národ, jenže žádná taková strana nemůže vzniknout, protože nikdo se neodvážá šlechtu zavrhnout. Na takovém ostří nože žijeme. Jeden spisovatel to kdysi shrnul takto: Jediný, viditelný, nepochybný zákon, který nám byl uložen, je šlechta - a o tenhle jediný zákon bychom se měli sami připravit?

Odvody

1920

VOJENSKÉ ODVODY, které jsou často nutné, protože pohraniční boje neustávají, konají se takto:

Vydá se příkaz, že v jeden určitý den v jedné určité čtvrti města musí všichni obyvatelé, muži, ženy, děti bez rozdílu, zůstat ve svých bytech. Většinou až k poledni objeví se u vchodu do oné části města, kde již od svítání čeká vojenský oddíl, pěšáci i jízda, mladý šlechtic, který se má ujmout odvodů. Je to mladý muž, útlý, nevelký, slabý, nedbale oblečený, s unavenými očima, bez ustání jím projíždí neklid jako nemocným mrazením. Aniž na koho pohlédne dá znamení bičíkem, který je jeho jedinou výzbrojí, několik vojáků se k němu připojí a on vejde do prvního domu. Jeden voják, který osobně zná všechny obyvatele této části města, přečte seznam domácích lidí. Obyčejně tu všichni jsou, stojí už ve světnici v řadě, očima visí na šlechtici, jako by už byli vojáci. Může se však také stát, že tu a tam jeden - vždycky jsou to jen muži chybí. Tu se nikdo neodvážá pronést nějakou výmluvu nebo dokonce lež, všichni mlčí, sklopí oči, sotva snášejí tlak rozkazu, proti němuž se v tomto domě někdo provinil, avšak nemá přítomnost šlechticova drží přece jen všechny na jejich místech. Šlechtic dá znamení, není to ani kývnutí hlavy, dá se jen vyčíst z očí, a dva vojáci začnou chybějícího hledat. Nedá to žádnou námahu. Nikdy není mimo dům, nikdy nemá v úmyslu skutečně se vyhnout odvodům, jen ze strachu nepřišel, ale zase to není strach ze služby, on se vůbec bojí ukázat se, rozkaz je pro něho vysloveně příliš veliký, tak veliký, až mu nahání hrůzu, nemá sám dost sil, aby přišel. Avšak neprchá proto, jen se schovává, a jak zaslechne, že šlechtic je v domě, vyplíží se asi ze svého úkrytu, připlíží se ke dveřím světnice, takže vycházející vojáci ho okamžitě chytí. Je předveden před šlechtice, který uchopí bičík oběma rukama je tak slaboučký, jednou rukou by to vůbec nedokázal - a muže zpráská. Velké bolesti to sotva působí, pak napůl vyčerpáním, napůl odporem upustí bičík, bičovaný ho musí zvednout a podat mu ho. Teprve pak se smí zařadit mezi ostatní; ostatně je skoro jisté, že nebude odveden. Stává se však také, a to je častější, že je tu víc lidí než v seznamu. Nějaké cizí děvče je tu například a hledí na šlechtice, je odjinud, snad z venkova, odvody ji sem přilákaly, je mnoho žen, které neodolají lákavosti takových cizích odvodů - odvody doma mají docela jiný význam. A podivná věc - neshledává se na tom nic potupného, když taková žena takovému vábení podlehně, naopak, je to cosi, co podle názoru některých lidí žena musí prodělat, je to dluh, který splácí svému pohlaví. Taky to probíhá pokaždé stejně. Dívka nebo žena uslyší, že kdesi, třeba hodně daleko, u příbuzných či známých, jsou odvody, poprosí svou rodinu, aby jí dovolila vydat se tam, dostane se jí souhlasu, něco takového nelze odmítnout, oblékne si nejlepší, co má, je veselejší než jindy, přitom klidná a vlídná, jakkoli je jinak třeba lhostejná, a za vším klidem a vlídností nepřístupná, třeba jako by byla docela cizí a teď odjížděla do své vlasti a na nic jiného už neměla myšlenky. V rodině, kde se má odvod konat, je přijata docela jinak než obyčejný host, všechno kolem se jí vlichocuje, všechny místnosti v domě musí projít, ze všech oken se vyklonit, a položí-li někomu ruku na hlavu, je to víc než otcovské požehnání. Když se rodina chystá k odvodům, dostane to nejlepší místo, to jest poblíž dveří, kde šlechtic na ni nejlépe uvidí a ona na něho. Takto uctívána je však jen do té doby, než vstoupí šlechtic, od té chvíle zrovna odkvete. On ji vidí stejně málo jako ty ostatní, a i když na někoho obrátí oči, necítí ten člověk, že by se na něho pohlédlo. Tohle neočekávala anebo spíš to s určitostí očekávala, neboť jinak to ani nemůže být, ale nepřitáhlo ji sem ani očekávání opaku, přitáhlo ji sem jen něco, co teď ovšem skončilo. Pociťuje stud takovou měrou, jak ho naše ženy jinak ani nepocítí, teprve teď vlastně zpozoruje, že se vnutila k cizím odvodům, a když voják dočte seznam, její jméno se neozvalo a teď na chvíli nastane ticho, prchá celá se třesouc a přikřeněná ze dveří a ještě dostane od vojáka herdu do zad.

Je-li přespočetný muž, nepřeje si nic jiného, než být rovněž odveden, ačkoli nepatří k domu. I to je naprosto beznadějně, nikdy ještě nebyl takový přespočetný odveden a nikdy se nic podobného nestane.

Zkouška

1920

JSEM SLUHA, ale není tu pro mne žádná práce. Jsem bazlivý a netlačím se dopředu, ba netlačím se ani do jedné řady s ostatními, avšak to je jen jedna příčina mého nezaměstnání, je také možné, že to s mým nezaměstnáním vůbec nemá co dělat, rozhodně hlavní věc je, že nejsem volán ke službě, jiní bývají voláni a neucházejí se o to víc než já, ba nemívají možná ani touhu být voláni, kdežto já ji alespoň někdy mívám velmi silnou.

Tak ležím na pryčně v místnosti pro služebnictvo, dívám se nahoru na trám ve stropě, usnu, probudím se a už zas usínám. Občas zajdu naproti do hospody, kde se čepuje kyselé pivo, kolikrát jsem už z odporu vyilil sklenici, pak je ale piju znovu. Sedám tam rád, protože malým zavřeným okénkem vidím na protější okna našeho domu, aniž mě kdokoli může objevit. Není toho vidět mnoho, sem do ulice vedou myslím jen okna z chodeb, a to ještě nikoli z chodeb vedoucích do panských bytů. Je však také možné, že se mýlím, kdosi to jednou - aniž jsem se ho ptal - tvrdil a všeobecný dojem domovního průčelí to potvrzuje. Jen zřídka se ta okna otevírají, a když už se to stane, udělá to nějaký sluha, který se pak také vyloží ven, aby se trochu porozhlédl. Takže jsou to chodby, kde ho nikdo nemůže překvapit. Ostatně neznám tyto sluhy, sluhové trvale zaměstnaní nahoře spí jinde, ne v mé světnici.

Když jsem jednou přišel do hospody, seděl na mém pozorovacím stanovišti již nějaký host. Ani jsem si netroufl pořádně se tam podívat a chtěl jsem se hned ve dveřích otočit a jít. Ale host mě k sobě zavolal a ukázalo se, že je to také sluha, kterého jsem už jednou někde viděl, avšak dosud jsem s ním nemluvil.

"Proč bys utíkal pryč? Tady si sedni a pij! Platím já." I sedl jsem si tedy. Ptal se mne na leccos, ale já nedovedl odpovědět, ba ani jsem nerozuměl otázkám. Proto jsem řekl: "Třeba toho teď lituješ, žeš mě pozval, půjdu tedy," a již jsem se chystal vstát. Ale on natáhl ruku přes stůl a stlačil mě dolů: "Zůstaň," řekl, "vždyť to byla jenom zkouška. Kdo neodpoví na otázky, ten obstál."

Sup

1920

BYL JEDEN SUP, ten mi kloval do nohou. Boty a punčochy již rozerval, teď kloval již rovnou do nohou. Udeřil vždycky zobákem, pak mne několikrát neklidně obletěl a poté zas pokračoval v práci. Šel kolem nějaký pán, chvilku přihlížel a pak se zeptal, proč toho supa trpím. "Jsem přece bezbranný," řekl jsem, "přiletěl a začal klovat, tu jsem ho chtěl ovšem odehnat, dokonce jsem se ho pokusil zardousit, ale takové zvíře má velikou sílu, také se mi chtěl vrhnout do obličeje, i obětoval jsem raději nohy. Teď už jsou skoro rozervané." "Že se necháte takhle trápit," řekl pán, "jednou vystřelil a je po supovi." "Opravdu?" zeptal jsem se, "a chtěl byste to zařídít?" "S radostí," řekl pán, "musím jen zajít domů a přinést si pušku. Můžete počkat ještě půl hodiny?" "To nevím," řekl jsem a na chvíli jsem strnul bolestí, potom jsem řekl: "Prosím zkuste to pro každý případ." "Dobrá," řekl pán, "pospíšim si." Sup během rozhovoru klidně naslouchal a jeho pohled putoval mezi pánem a mnou. Teď jsem viděl, že všemu rozuměl, vztlétl, daleko se zaklonil, aby se mohl rozmáchnout, a jako oštěpař mi vrazil zobák skrz ústa hluboko do těla. Padaje na znak, zaznamenal jsem s pocitem osvobození, jak se nezachránitelně utápí v krvi naplňující všechny mé hlubiny, přetékáající všechny břehy. Kormidelník

1920

"NEJSEM JÁ KORMIDELNÍK?" zvolal jsem. "Ty?" zeptal se vysoký tmavý muž a přejel si dlaní přes oči, jako by zaháněl sen. Stál jsem u kormidla v temné noci, s blikající lucernou nad hlavou, a teď přišel tento muž a chtěl mě odstrčit. A protože jsem neustoupil, položil mi nohu na prsa a pomalu mě přišlápl k zemi, ale já jsem stále ještě visel na paprscích kormidelního kola a v pádu jsem je docela utrl. Tu je však uchopil onen muž, srovnal je, mne však odstrčil stranou. Avšak brzy jsem se vzpamatoval, běžel jsem k okénku vedoucímu do místnosti pro mužstvo a zvolal jsem: "Mužstvo! Kamarádi! Rychle sem! Některý cizinec mě odehnal od kormidla!" Pomalu se blížili, vystoupili po schůdkách, vrávorající unaveně mohutné postavy. "Jsem kormidelník?" zeptal jsem se. Přikývli, avšak oči měli jen pro cizince, v půlkruhu je, j obstoupili, a když jim rozkázal: "Nerušte mě," sebrali se, kývli na mne a odtáhli zase po schůdkách dolů. Co je to za lidi! Myslí vůbec, anebo jen nesmyslně pjdají po zemi?

Káča

1920

JEDEN FILOSOF se stále potuloval tam, kde si hrály děti. A jakmile uviděl nějakého chlapce s káčou, hned zbystril zrak. Sotva se káča roztočila, jal se ji filosof pronásledovat, aby ji chytil. Nedbal toho, že děti křičí a snaží se ho odvrátit od svých hraček, polapil-li káču, dokud se ještě točila, byl celý šťastný, ale jenom chvíli, pak ji odhodil na zem a odešel. Měl totiž za to, že poznání jakékoli maličkosti, tedy například i točící se káči, stačí k poznání obecného. Proto se nezabýval velkými problémy, to se mu zdálo neekonomické. Bude-li opravdu poznána ta nejmenší maličkost, bude poznáno vše, i zabýval se tedy pouze otáčející se káčou. A pokaždé, když se konaly přípravy k roztočení káči, jala ho naděje, že teď se to podaří: jakmile se káča roztočila, v bezdechém letu k ní se mu naděje stala jistotou, když však potom držel v roce ten hloupý kus dřeva, udělalo se mu zle a pokřik dětí, který doposud nevnímal a který mu teď najednou projel ušima, ho zahnal pryč, vrávoral jako káča pod nešikovným bičem.

Malá bajka

1920

"ACH," ŘEKLA myš, "svět je den ode dne těsnější. Nejdříve byl tak široký, až jsem měla strach, utíkala jsem dál a byla jsem šťastná, že konečně vidím vpravo i vlevo v dálce zdi, jenže tyto zdi se tak rychle sbíhají, že jsem už v posledním pokoji, a tamhle v koutě stojí past, do níž běžím." - "Stačí jen, když změníš směr," řekla kočka a sežrala ji.

Návrat domů

1920

VRÁTIL JSEM SE, prošel jsem chodbou a ohlédl jsem se zpátky. Je to otcův starý dvůr. Uprostřed louže. Staré, nepotřebné harampádi bez ladu a skladu zatarasuje cestu ke schodům na půdu. Kočka číhá na zábradlí. Jakýsi rozedraný hadr, kdysi při hře namotaný na kůl, se zvedá ve větru. Přišel jsem. Kdo mne přijme? Kdo čeká za kuchyňskými dveřmi? Z komína se kouří, vaří se káva k večeři. Je ti útulno, cítíš se doma? Nevím, jsem velmi nejistý. Otcův dům to je, avšak chladně stojí jeden kus vedle druhého, jako by každý byl zaměstnán svými vlastními záležitostmi, jež jsem zčásti zapomněl, zčásti nikdy neznal. Čím jim mohu být užitečný, co pro ně znamenám, i když jsem snad synem otce, starého hostinského. A netroufám si zaklepat na kuchyňské dveře, jen zdálky naslouchám, jen zdálky naslouchám vstojе, ne tak, abych mohl být překvapen s uchem na dveřích. A protože naslouchám zdálky, nevyposlouchám nic, jen slabé úderý hodin slyším, nebo se mi třeba jen zdá, že je slyším, z dětských dnů. Co se jinak děje v kuchyni, je tajemstvím těch, kdo tam sedí, a oni je přede mnou střeží. Čím déle člověk váhá přede dveřmi, tím cizější je. Co kdyby teď někdo otevřel dveře a něco se mne zeptal. Nebyl bych pak sám jako někdo, kdo chce střežit své tajemství?

Pryč odtud

1922

PORUČIL JSEM, aby mi přivedli koně ze stáje. Sluha nerozuměl. Sám jsem odešel do stáje, osedlal koně a nasedl na něj. Zdálky jsem uslyšel zatroubení trubky, zeptal jsem se ho, co to znamená. Nic nevěděl a nic neslyšel. U vrat mě zastavil a zeptal se: "Kam odjíždí pán?" "Nevím," řekl jsem, "jen pryč odtud, pryč odtud. Pořád pryč odtud, jen tak mohu dosáhnout svého cíle." "Ty tedy znáš svůj cíl," zeptal se. "Ano," odpověděl jsem, "říkám to přece. Pryč odtud - to je můj cíl."

Přímlovci

1922

BYLO VELICE NEJISTÉ, mám-li přímlovce, nic přesného jsem se o tom nemohl dovědět, všechny tváře byly odmítavé, většina lidí, kteří kráčeli proti mně a které jsem pořád znovu na chodbách potkával, vypadala jako staré tlusté ženy, měli na sobě veliké tmavomodře a bíle pruhované zástěry zakrývající celé tělo, hladili se po břiše a těžkopádně se obraceli sem a tam. Nemohl jsem se ani dovědět, jsme-li vůbec v soudní budově. Leccos mluvilo pro to, mnohé proti tomu. Nade všechny jednotlivosti mi nejvíc připomínalo soud jakési ustavičně zdálky přicházející dunění, nedalo se říci, z kterého přichází směru, vyplňovalo natolik všechny prostory, až se dalo předpokládat, že přichází odevšad, anebo, a to se zdálo ještě správnější, že právě to místo, na kterém člověk náhodou stojí, je vlastním zdrojem tohoto dunění, ale to byl určitě klam, neboť přicházelo zdálky. Tyto chodby, úzké, jednoduše zklenuté, vedené v pomalých zákratech, se skrovně zdobenými vysokými dveřmi, se dokonce zdály stvořené pro hluboké ticho, byly to chodby muzea nebo knihovny. Jestliže to však není soud, proč tedy potom pátrám po přímlovci? Protože hledám nějakého přímlovce všude, všude je ho zapotřebí, ba u soudu je ho potřebí méně než kde jinde, neboť soud vyslovuje svůj ortel podle zákona, předpokládalo by se. Kdybychom předpokládali, že se při tom postupuje nespravedlivě či lehkovážně, nebylo by přece vůbec možné žít, je třeba důvěřovat soudu, že poskytne volný prostor majestátu zákona, neboť to je jeho jediný úkol, v zákoně samém však je vše žalobou, přímlovou a ortelem, samostatné vměšování člověka by zde bylo zločinem. Jiná je však povaha rozsudku, ten je založen na vyšetřování zde a onde, u příbuzných i cizích, přátel i nepřátel, v rodině i na veřejnosti, v městě i na vesnici, zkrátka všude. Tu je pak naléhavě nutné mít přímlovce, spousty přímlovců, ty nejlepší přímlovce jednoho vedle druhého, živou zeď, neboť přímlovci již svou povahou jsou málo pohybliví, kdežto žalobci, ty lišky prohnané, ty lasičky mrštné, ty neviditelné myšky, se protáhnou i tou nejužší škvírou, prosnyknou se přímlovcům mezi nohama. Proto pozor! Kvůli tomu tu také jsem, sbírám přímlovce. Ale ještě jsem žádného nenašel, jenom ty staré ženy přicházejí a odcházejí, pořád a pořád, nebýt toho, že pátrám, uspalo by mě to. Nejsem na tom správném místě, bohužel se nemohu ubránit dojmu, že nejsem na tom správném místě. Měl bych být na místě, kde se scházejí nejrozumnější lidé, z různých končin, různých stavů, všech možných povolání, různého věku, musel bych mít možnost obezřele si vybrat z velkého množství ty schopné, přívětivé, ty, kteří pro mne mají pochopení. Nejlépe by se k tomu snad hodil veliký jarmark. Místo toho se potloukám tady po těch chodbách, kde jsou k vidění jen tyhle stařeny, a ani těch není moc a pořád ty samé, a ani těch pár přes jejich pomalost nelze zastavit, vyklouznou mi, vznášejí se jak dešťové mraky, jsou cele zaměstnány čímsi neznámým. Proč se vlastně ženu jako slepý do nějakého domu, ani si nepřečtu nápis nade dveřmi, hned jsem v chodbách, usadím se tu tak zarytě, že si už ani nemohu vzpomenout, že bych byl kdy stál před domem, že bych byl běžel po schodech nahoru. Zpátky ale nesmím, tato ztráta času, to přiznané

zbloudění by mi bylo nesnesitelné. Jakže? V tomto krátkém, uspěchaném životě, provázeném netrpělivým duněním, běžet zpátky dolů po schodech? To je nemožné. Tvůj vyměřený čas je tak krátký, že ztrácíš-li vteřinu, ztratils už celý život, neboť on není delší, je vždycky jen tak dlouhý jako doba, již ztrácíš. Jestliže jsi tedy nastoupil nějakou cestu, pokračuj v ní, za všech okolností, můžeš jen získat, nevystavuješ se žádnému nebezpečí, možná že se na konci zřítíš, kdyby ses však byl už po prvních krocích obrátil a seběhl dolů po schodech, zřítíl by ses hned na začátku a ne možná, nýbrž docela určitě. Nenacházíš-li tedy nic zde na chodbách, otevři dveře, nenajdeš-li nic za těmito dveřmi, jsou tu další poschodí, nenajdeš-li nic nahore, neklesej na mysl, vyleť po dalších schodech nahoru. Dokud nepřestaneš stoupat, nepřestanou ani schody, rostou do výše pod tvýma stoupajícíma nohama.

Výzkumy jednoho psa

1922

JAK SE MŮJ ŽIVOT změnil a jak se přece jen zas v podstatě nezměnil! Když se teď ohlízím nazpět a vyvolávám si v paměti doby, kdy jsem ještě žil uprostřed psího národa, podílel se na všech jeho starostech, pes mezi psy, přece jen zjišťuji, dívám-li se pozorněji, že tu odjakživa něco nesouhlasilo, že tu byla jakási nepatrná trhlinka, lehká tíseň mě přepadala uprostřed těch nejdůstojnějších lidových slavností, ba někdy dokonce i v důvěrném kroužku, a ne jen někdy, nýbrž velmi často, pouhý pohled na některého z mých milých spolupsů, pouhý pohled, jaksi nově viděný, ve mně vzbouzel rozpaky, hrůzu, bezmoc, ba zoufalství. Snažil jsem se dodat si tak trochu myslí, přátelé, jinž jsem se svěřil, mi pomáhali, nastaly zase klidnější doby - doby, jinž sice nechyběla podobná překvapení, avšak byla teď přijímána s větším klidem, s větším klidem byla zapojována do života, možná přinášela smutek a únavu, avšak vcelku neměnila nic na tom, že jsem zůstával sice snad trochu chladným, zdrženlivým, bázlivým, vypočítavým, ale koneckonců přece jen řádným psem. Jak bych také mohl bez těchto odpočinkových přestávek dosáhnout stáří, jemuž se teď těším, jak bych se mohl dopracovat toho klidu, s nímž hledím na hrůzy svého mládí a s nímž snáším hrůzy stáří, jak bych dokázal vyvodit důsledky ze svého, to přiznávám, nešťastného, či opatrněji řečeno ne příliš šťastného založení a žít takřka v plném souladu s ním? V ústraní, osaměle, zaměstnán pouze svými beznadějnými, pro mne však nepostradatelnými malými výzkumy - tak žiji, avšak přitom jsem zdálky neztratil přehled o svém národě, často se ke mně dostávají zprávy a i já tu a tam dám o sobě vědět. Ostatní se ke mně chovají s úctou, nechápou můj způsob života, avšak nezazlívají mi ho, a dokonce ani mladí psi, které tu a tam vidám v dálece přeběhnout - nová generace, na jejíž dětství si sotva matně vzpomínám -, mi neodepřou uctivý pozdrav.

Je totiž třeba mít na paměti, že přes všechny své podivnůstky, které jsou nabíledni, jsem se ani zdaleka úplně nezvrhl. Ono je to vůbec, když o tom tak uvažuji - a k tomu mám dost času, chuti i schopností -, s tím psím národem podivně zařízeno. Kromě nás psů žijí tu kolem všelijaká stvoření, ubohé, nepatrné, němé, jen na jisté výkřiky odkázané bytostí, mnozí z nás psů je studují, dali jim jména, snaží se jim pomáhat, vychovávat je, zušlechťovat a podobně. Mně jsou lhotejné, pokud se mne třeba nepokoušejí vyrušovat, pletu si je, neberu je na vědomí. Jedna věc je však příliš nápadná, než aby mi mohla uniknout: jak málo totiž, ve srovnání s námi psy, k sobě drží, jak cize a němě a s jakousi nevraživostí kolem sebe chodí, jak jen ten nejsprostší zájem je navenek dovede poněkud spojit a jak dokonce i z tohoto zájmu pochází leckdy ještě zášť a rozeprě. Kdežto my psi! Lze snad říci, že my všichni žijeme takřka v jedné jediné kupě, všichni, jakkoli se jinak lišíme nespočetnými a hluboko sahajícími odlišnostmi, jež vznikly v průběhu času. Všichni v jedné kupě! Táhne nás to k sobě a nic nám nemůže zabránit, abychom tomuto nutkání vyhověli, všechny naše zákony a zařízení, těch několik málo, které ještě znám, a spousty těch, které jsem už zapomněl, odkazují k oné touze po největším štěstí, jehož jsme schopni, po hřejivé pospolitosti. Avšak jaký protiklad na druhé straně. Žádný tvor, pokud vím, nežije tolik rozptýlen jako my psi, žádný nezná tolikeré až nepřehledné rozdíly tříd, druhů, zaměstnání, my, kteří chceme svorně žít pospolu - a přese všechno se nám to čas od času ve vypjatých okamžicích daří -, právě my žijeme v tak hluboké odloučenosti, v tak prazvláštních povoláních, že jsou často už i psímu bližnímu nesrozumitelná, vázání předpisy, které nejsou předpisy psího národa, ba spíše jsou namířeny proti němu. Jaké jsou to obtížné otázky, otázky, jichž se raději nedotýkat - chápu i toto stanovisko, chápu je lépe než své -, a přece otázky, jinž jsem dočista propadl. Proč to nedělám jako ostatní, proč nežiji ve shodě se svým národem a nepřijímám jen mlčky to, co tuto shodu ruší, proč to nepomínám jen jako nepatrnou chybičku ve velkém účtu a neobracím se napořád k tomu, co šťastně pojí, místo k tomu, co nás ustavičně a neodolatelně vytrhuje z náruče národa.

Vzpomínám si na jeden případ z mládí, žil jsem tehdy v jednom z oněch blažených, nevysvětlitelných vytržení, jaké snad každý jako dítě zažil, byl jsem ještě docela mladý pes, všechno se mi líbilo, všechno se vztahovalo ke mně, myslel jsem si, že se kolem mne dějí velké věci, jejichž původcem jsem já, jinž já musím propůjčit svůj hlas, věci, jež by musely bídne zůstat ležet na zemi, kdybych já pro ně nedoběhl, nesmýkl po nich svým tělem, zkrátka dětské fantazie, které se léty rozplynou. Tehdy ovšem byly silné, žil jsem cele v jejich zajetí, a pak se ovšem také stalo cosi mimořádného, co, jak se zdálo, dávalo za pravdu divokým očekáváním. Samo o sobě to nic mimořádného nebylo, později jsem takových, ba ještě mimořádnějších věcí viděl až dost, avšak tehdy mě to zasáhlo prvním, mocným, nezahladitelným dojmem, který byl určující pro mnohé další. Potkal jsem totiž jednu malou psí společnost, či spíše nepotkal jsem ji, ona přišla ke mně. Běžel jsem tenkrát dlouho temnou nocí v předtuše velikých věcí - v předtuše, která ovšem snadno klamala, neboť jsem ji měl neustále -, dlouho jsem pobíhal temnotou, sem a tam, slepý a hluchý ke všemu, neveden ničím než neurčitou touhou, najednou jsem se zastavil s pocitem, že tady jsem na tom pravém místě, vzhledl jsem a kolem byl oslnivě bílý den, jen trochu dusný, všude plnu omamných pachů prostupujících se kypivě, pozdravil jsem ráno ztřeštěnými zvuky, tu - jako bych je byl přivolal - vystoupilo z kteréhosi temného kouta na světlo sedm psů vydávajících strašlivý hluk,

jaký jsem ještě nikdy neslyšel. Kdybych byl jasně neviděl, že jsou to psi a že oni sami jsou nositeli onoho hluku, přičemž jsem nemohl poznat, jak ho vyluzují, - byl bych okamžitě utekl, takhle jsem ale zůstal. Tehdy jsem ještě nevěděl skoro nic o tvořivé hudebnosti propůjčené psímu plemeni, unikala zatím přirozeně mým jen pomalu se rozvíjejícím pozorovacím schopnostem, vždy hudba mě obklopovala již od kojeneckého věku jako samozřejmý, nepostradatelný životní element, nic mě nenutilo oddělovat ji od mého ostatního života, býval jsem na ni upozorňován jen v narážkách přiměřených mému dětskému věku, a tím víc mě překvapilo, přímo ohromilo těch sedm velkých hudebníků. Nemluvíli, nezpívali, mlčeli takřka vesměs značně zarputile, avšak z prázdného prostoru kouzlili hudbu. Všechno byla hudba, jak zvedali a na zem kladli nohy, jak jistým způsobem stáčeli hlavy, jak pobíhali a odpočívali, jak se k sobě navzájem stavěli, jak se spojovali na způsob kolového tance, když se třeba jeden opřel tlapkami o hřbet druhého a ostatní se seřadili tak, že první nesl zpřímá břímě všech ostatních, nebo když s těly při zemi se ploužícími vytvářeli propletené figury a nikdy se nespletli; ani ten poslední, který byl ještě trochu nejistý, ne vždy dokonale sehraný s ostatními, někdy takřkajíc nevpadl dost přesně do melodie, nicméně nejistý byl pouze ve srovnání s velkolepou jistotou ostatních a dokonce i při daleko větší, ba naprosté nejistotě by byl nemohl nic pokazit, neboť ostatní, praví to mistři, drželi takt neochvějně. Ale přitom byli takřka neviditelní, všichni byli takřka. neviditelní. Vynořili se, našinec je v duchu pozdravil jako psy, byl sice velmi zmaten hlukem, který je provázel, ale byli to přece psi, psi jako ty nebo já, pozoroval je ze zvyku, jako psy, které potkáte cestou, chtěl se k nim přiblížit, vyměnit pozdravy, však byli taky docela blízko, psi, sice mnohem starší než já a nikoli mého dlouhosrstého vlnatého druhu, ale přece zas ne příliš cizí, pokud jde o velikost a postavu, spíš důvěrně blízcí, znal jsem mnoho takových nebo podobných, avšak zatímco byl našinec ponořen do takovýchto úvah, přehlušila vše hudba, uchvátila ho přímo, vlekla pryč od těchto skutečných malých psíků, a on - zcela proti své vůli, ze všech sil se vzpíraje, skuče, jako by se mu působila nějaká bolest - se již nesměl zabírat ničím jiným než tou hudbou, přicházející ze všech stran, z výšky, z hloubky, odevšad, jímající posluchače do svého středu, zaplavující ho, drtící, tou hudbou, jejíž fanfáry byly nad jeho zánikem z takové blízkosti, že už to byla dálka, sotva slyšitelné. A pak byl opět propuštěn, neboť byl příliš vyčerpan, zdeptán, sláb, než aby ještě slyšel, byl propuštěn a díval se na procesí těch sedmi malých psíků, na jejich skoky, chtělo se mu zavolat na ně, třebaže vypadali tak odmítavě, poprosit o poučení, zeptat se jich, co to tu vlastně dělají, - byl jsem dítě a myslel jsem si, že se smím vždycky a každého zeptat - ale sotva jsem učinil první náběh, sotva jsem pocítil to dobré, důvěrné, psí sepětí s těmi sedmi, už tu zase byla hudba, uvrhla mě v nepříčetnost, roztočila mě v kole, jako bych sám byl jedním z těch muzikantů, ačkoli jsem byl jen jejich obětí, smýkala mnou sem a tam, jakkoli jsem prosil o milost, až mě nakonec sama zachránila před svou vlastní mocí tím, že mě vecpala do hromady dříví, které se v této končině kupilo všude kolem dokola, aniž jsem si toho doposud povšiml, sevřela mě pevně, přimáčkla hlavu k zemi a nepřestávajíc tam na volném prostranství hřmít, poskytla mi možnost trochu si oddychnout. Po pravdě, více než umění těch sedmi psů - bylo mi nepochopitelné, ale i zcela nedostupné, mimo mé schopnosti - jsem obdivoval jejich odvahu vystavovat se naplno a otevřeně tomu, co vytvářejí, jejich sílu klidně to snášet a nezломit si přitom páteř. Při důkladnějším pozorování ze své skrýše jsem teď ovšem shledával, že nepracují ani tak s klidem jako spíš s krajním napětím, ty napohled tak jistě se pohybující nohy se zachvívaly při každém kroku neustálým úzkostným škubáním, strnule jako v zoufalství hleděl jeden na druhého a jazyk stále a stále krocený vzápětí zase zplihle visel z huby. Co je tak vzrušovalo, nemohl být strach o zdar věci; kdo se odvažoval na něco takového, kdo něco takového taky prováděl, ten už nemohl mít strach. - Z čeho strach? Kdo je nutil, aby dělali to, co tu dělali? A já se už nemohl udržet, zejména teď, když mi připadali tak nepochopitelně bezmocní, a začal jsem nahlas a vyzývavě vykřikovat své otázky do všeho toho hluku. Oni však - nepochopitelné! nepochopitelné! - oni neodpovídali, dělali, jako bych tu nebyl. Psi, kteří vůbec neodpovědí na psí volání, prohřešek proti dobrým mravům, jaký se nepromítá za žádných okolností žádnému psu, ani tomu nejmenšímu, ani tomu největšímu. Že by to snad přece jen nebyli psi? Ale jak by to nebyli psi, vždyť teď při pozornějším naslouchání dokonce slyším tiché výkřiky, jimiž si navzájem dodávají odvahy, upozorňují na obtížná místa, jimiž se varují před chybami, vždyť přece vidím toho posledního nejmenšího psa, jemuž většina těch výkřiků platí, jak po mně co chvíli pošilhává, jako by měl sto chutí odpovědět mi, ale pokaždé se přemohl, neboť něco takového se nesmí. Ale proč se to nesmí, proč jen se tentokrát nesmí to, co naše zákony vždy bezpodmínečně vyžadují? Pobuřovalo mě to, skoro jsem zapomněl na hudbu. Tihle psi tady se prohřešují proti zákonu. Byť by to byli sebevětší kouzelníci, zákon platí i pro ně, to bylo mně, dítěti, naprosto jasné. A ještě víc jsem viděl ze svého místa. Oni opravdu měli důvod mlčet, předpokládáme-li, že mlčeli z pocitu provinění. Vždyť jaké je tohle chování, pro samou hudbu jsem to doposud nepozoroval, vždyť oni odhodili všechno stud, ti ubožáci tu provádějí zároveň to nejsměšnější a nejnestoudnější, oni chodí zpřímá po zadních nohách. Fuj! Obnažují se a nadutě stavějí svou nahotu na odiv: vyžívají se v tom, a když jednou na chvíli uposlechlí zdravého pudu a spustili se na přední nohy, přímo se ulekli, jako by to byla chyba, jako by přirozenost byla chybou, honem zase zvedli nohy a jejich pohledy jako by prosily o prominutí, že na chvíli museli přerušit své hříšné počínání. Cožpak se snad převrátil svět? Kde to jsem? Co se to stalo? Už kvůli vlastní sebezáchově jsem tu nesměl dál váhat, vyprostil jsem se z dříví, jež mě svíralo, skokem jsem vyrazil ven, abych se dostal k těm psům, já žáček jsem se musel stát učitelem, musel jsem jim vysvětlit, co dělají, musel jsem je odvrátit od dalšího hřešení. "Takoví staří psi, takoví staří psi!" opakoval jsem si pro sebe neustále. Ale sotva jsem byl volný a jen dva tři skoky mě dělily od psů, zase mě přemohl ten hluk. Snad i jemu bych byl odolal, znal jsem ho už, kdyby skrz jeho záplavu, která byla strašlivá, ale přece jen snad přemožitelná, nezazníval trvale stejný, takřka z veliké dálky neproměnně přicházející tón, snad to byla vlastní melodie uprostřed hluku, a nesrazil mě na kolena. Ach, jakou omamnou hudbu vyluzovali tihle psi. Nemohl jsem dál, už jsem je nechtěl poučovat, ať si jen dál roztahují nohy, ať si hřeší a svádějí druhé k hříchu tichého přihlížení, jsem jenom docela malý pes, kdo po mně může žádat něco tak těžkého? Udělal jsem se ještě menším, než jsem byl, kňučel jsem, kdyby se mě ti psi zeptali, co o tom všem soudím, byl bych jim snad dal za pravdu. Netrvalo ostatně dlouho a oni zmizeli se vším hlukem a se vším světlem v temnotě, z níž přišli.

Jak jsem už řekl: na celém tomto případě nebylo nic mimořádného, během dlouhého života přihodí se jednomu leccos, co - vyřazeno ze souvislosti a viděno očima dítěte - je třeba ještě daleko podivuhodnější. Navíc to lze ovšem - jak se trefně říká - "rozžvanit", tak jako všechno, potom se ukáže, že se tu sešlo sedm hudebníků, aby si za tichého rána zamuzicírovali, že se k tomu nachomýtl jakýsi malý psík, dotěrný posluchač, jehož se pokoušeli, bohužel marně, zapudit obzvlášť strašnou či vznešenou hudbou. Vyrušoval je otázkami, jako by dost nerušila už pouhá přítomnost cizince, měli snad přistoupit ještě i na tohle obtěžování a zhoršovat je ještě tím, že by odpovídali? A i když zákon káže odpovědět každému, je takový nepatrný, přivandrovalý pes vůbec za zmínku stojící "někdo"? A možná že mu ani nerozuměli, vyštěkával přece své otázky značně nesrozumitelně. Anebo mu možná rozuměli a s přemáháním mu odpověděli, jenže on, skrček nezvyklý hudbě, nerozeznal odpověď od hudby. A pokud jde o ty zadní nohy, možná že po nich chodili opravdu jen výjimečně, je to hřích, jistě! Ale oni byli sami, přátelé mezi přáteli, v důvěrném kroužku, tak trochu jako mezi vlastními čtyřmi stěnami, v jistém smyslu zcela o samotě, neboť přátelé přece nejsou žádná veřejnost, a kde není veřejnost, tam ji nevytvoří ani malý, zvídavý pouliční pes, tedy v tomto případě: není to tak, jako by se nic nebylo stalo? Docela to tak není, ale skoro, a rodiče by měli své děti méně nechat běhat po ulici a zato je víc učit mlčet a vážit si stáří.

Jsmo-li tak daleko, pak je ten případ vyřízen. Ovšem co je vyřízeno pro velké, není ještě vyřízeno pro malé. Pobíhal jsem všude, vyprávěl a ptal se, žaloval a vyzvídal a kdekoho jsem chtěl vléci na místo, kde se to všechno událo, a kdekomu ukazovat, kde jsem stál já a kde bylo těch sedm a kde a jak tancovali a muzicírovali, a kdyby byl někdo se mnou šel, místo aby mě odstrčil a vysmál se mi, byl bych snad obětoval i svou neposkvrněnost a postavil se na zadní, jen abych všechno přesně znázornil. Nu, dítěti se má všechno za zlé, ale nakonec se mu také všechno odpustí. Jenže já jsem si zachoval tuto dětskou povahu a k tomu jsem se stal starým psem. Jako jsem tenkrát neustával nahlas probírat onen případ, jemuž dnes ovšem už nepřikládám zdaleka takovou váhu, rozebírá ho do všech podrobností, měřit ho na přítomných beze všech ohledů na společnost, v níž jsem byl, zaobíráje se ustavičně touto věcí, která mi byla stejně trapná jako všem ostatním, kterou jsem však - to byl ten rozdíl - právě proto chtěl zkoumáním sprovodit ze světa, aby se můj pohled zase konečně osvobodil pro obyčejný, klidný, šťastný každodenní život. Přesně tak jako tenkrát, i když s prostředky méně dětskými - přiliš velký však ten rozdíl není - jsem pracoval i v následujících dobách a ani dnes si nepočínám jinak.

Oním koncertem to však začalo. Nenařikám nad tím, působí tu má přirozená podstata, která, nebýt toho koncertu, by hledala jinou příležitost, jak se prosadit. Jenomže se to stalo tak brzy, toho jsem dříve občas litoval, připravilo mě to o značnou část mého dětství, blažený život mladého psa, který si leckdo dokáže prodloužit na celá léta, trval mi jen několik málo krátkých měsíců. Ať si. Jsou důležitější věci než dětství. A možná že mi kstáru kyne více dětského štěstí, vyslouženého tvrdou životní prací, než by skutečné dítě mělo sílu unést; já pak ale tuto sílu budu mít.

Začal jsem tenkrát se svými výzkumy na nejjednodušších věcech, o materiál nebyla nouze, bohužel, spíše jeho nadbytek ve mně v pochmurných chvílích budil zoufalství. Začal jsem zkoumat, čím se psi plně žijí. To ovšem, když na to přijde, není přirozeně žádná jednoduchá otázka, zaměstnává nás od pradávna, je hlavním předmětem našeho uvažování, nepoččetně jsou pozorování a pokusy a názory na tomto poli, celá věda se z toho stala, svou nesmírnou rozsáhlostí přesahuje nejen chápání jednoho jediného učence, ale všech učenců dohromady a neunes je nikdo než psi plemeno jako celek, a i to jen s úpěním a ne v úplnosti, její staré, odedávna vlastněné bohatství poznatků se ustavičně oddoluje a s námahou doplňuje, vůbec už nemluvě o těžkostech a sotva splnitelných předpokladech mého bádání. To vše nebudiž vznášeno jako výtka proti mně, to všechno sám vím jako kterýkoli průměrný pes, ani mě nenapadá plést se do opravdové vědy, chovám k ní veškerou úctu, která jí náleží, avšak k tomu, abych ji rozmnožoval, mi chybějí vědomosti i píle i klid i - a to nikoli v poslední řadě, zejména v posledních letech - apetit. Polykám jídlo, avšak nestojí mi za to, abych o něm předem alespoň trochu zemědělsky uspořádaně zauvažoval. Vystačím v tomto ohledu s extraktem vši vědy, s prostým pravidlem, s nímž matky propouštějí maličké od svých prsů do života: "Jdi, a pomůž všechno, co jen můžeš." A není v tom opravdu obsaženo skoro všechno? Co závažné podstatného k tomu přičinilo veškeré bádání, započaté našimi prapředky? Jednotlivosti, jednotlivosti - a jak nejisté je to vše: avšak toto pravidlo potrvá, dokud my psi budeme. Týká se naší hlavní obživy: pravda, máme ještě jiné pomocné prostředky, avšak v nejhorším případě a není-li rok obzvlášť špatný, můžeme z této hlavní obživy žít, tuto hlavní obživu nalezneme na zemi, země však potřebuje naši vodu, živí se jí, a jen za tuto cenu poskytuje nám naši stravu, jejíž vzklíčení ovšem, ani na to nezapomínejme, můžeme my urychlit jistými průpovídkami, zpěvy, pohyby. To je však podle mého také všechno; po této stránce nelze k této věci už nic podstatného dodat. V tom jsem také zajedno s nad prostou většinou psiho plemene a všechny kacířské názory v tomto ohledu přísně odmítám. Skutečně mi nejde o nějaké zvláštnosti, nic si neosobuji, jsem šťastný, mohu-li být v souladu se svými soukmenovci, a v tomto případě tomu tak je. Mé vlastní podnikání se však ubírá jiným směrem. Na první pohled vidím, že půda, je-li podle pravidel vědy zavlažována a obdělávána, dává obživu, a to takové kvality, v takovém množství, takovým způsobem, na takových místech, v takovou chvíli, jak to rovněž žádají zákony zcela nebo částečně zjištěné vědou. Přijímám to, avšak má otázka zní: "Odkud bere půda tuto obživu?" Otázka, o které se všeobecně předstírá, že se jí nerozumí, a na niž se mi v nejlepším případě odpoví: "Nemáš-li dost co jíst, dáme ti ze svého." Všimněme si této odpovědi. Tolik vím: nepatří k přednostem psiho plemene, že bychom jídla, která jednou získáme, přinášeli k rozdělování. Život je těžký, zem se nepředá, věda je bohatá na poznatky, avšak dost chudá na praktické výsledky; kdo má jídlo, nechá si je pro sebe; to není sobectví, nýbrž pravý opak, to je spíš zákon, to je jednomyslné rozhodnutí národa, které vyplynulo z překonání sobectví, neboť vlastníci jsou vždycky v menšině. A

proto odpověď "Nemáš-li dost co jíst, dáme ti ze svého," je běžné rčení, žert, pošádlení. Nezapomínám na to. Ale tím větší význam pro mne mělo, že když jsem se tehdy potloukal po světě se svými otázkami, nikdo si ze mne netropil posměch; sice mi také nikdo nedal nic k jídlu - kde by to také měl hned vzít -, a jestliže náhodou zrovna něco zněl, v šílenství hladu zapomněl na všechny další ohledy, avšak ta nabídka byla myšlena vážně, a já pak tu a tam skutečně dostal nějakou maličkost, byl-li jsem dost rychlý, abych ji urval. Jak to, že se ke mně chovali tak zvláště, šetřili mě, nadržovali mi? Protože jsem byl takový hubený, slabý pes, špatně živěný a bez valného zájmu o potravu? Ale špatně živěných psů běhá kolem spousta a i ta nejubožejší potrava se jim často vezme u nosu, když to jde, často ani ne tak z hltavosti jako většinou ze zásady. Nikoli, nadržovali mi zkrátka, nemohl jsem to ani doložit v detailech, měl jsem spíš takový určitý dojem. Bylo to tedy snad kvůli mým otázkám, působily ostatním potěšení, považovali je za obzvlášť chytré? Nikoli, nepůsobily žádné potěšení a připadaly všem hloupé. A přece to mohly být jen mé otázky, co ke mně obracelo pozornost. Vypadalo to, jako by ostatní raději udělali něco tak nehorázného jako zacpat mi hubu jídlem - ne že by to opravdu udělali, ale chtěli -, než aby snášeli mé otázky. Ale pak by bylo přece lepší zahnat mě pryč a zakázat si mé otázky. Nikoli, to zas nechtěli, nechtěli sice mé otázky poslouchat, ale právě kvůli těmto otázkám mě nechtěli odehnat. Jakkoli se mi vysmívali, jakkoli se mnou zacházeli jako s hloupým zvířátkem, jakkoli se mnou strkali sem a tam, byla to vlastně doba, kdy jsem se těšil největší vážnosti, nikdy později se nic podobného neopakovalo, měl jsem všude přístup, nic se mi neodmítlo, pod rouškou drsného zacházení se mi vlastně lichotilo. A to všechno tedy jen kvůli mým otázkám, mé netrpělivosti, mé zvědavosti. Chtěli mě tak uchlácholit, bez násilí, takřka láskyplně mě odvést z nepravé cesty, z cesty, jejíž falešnost přece jen nebyla natolik mimo všechnu pochybnost, aby dovolila použít násilí? Rovněž jistá úcta a strach jim bránily použít násilí. Již tenkrát jsem tušil cosi takového, dnes to vím bezpečně, daleko bezpečněji než ti, co si tenkrát tak počínali: je to tak, chtěli mě odlákat z mé cesty. Nepovedlo se to, dosáhlo se spíš opaku, má pozornost se zostříla. Dokonce jsem pochopil, že jsem to byl já, kdo chtěl lákat druhé, a že se mi to lákání do jisté míry skutečně dařilo. Teprve s pomocí psiho plemene začal jsem rozumět svým otázkám. Když jsem se například tázal: Odkud bere půda tuto potravu - šlo mi přitom, jak by se snad zdálo, o půdu, šlo mi snad o starosti půdy? Ani v nejmenším, tohle mi bylo, jak jsem brzy seznal, naprosto lhotejné, já jsem se zajímal jedině o psy, vůbec o nic jiného. Neboť co je kromě psů? Koho se lze jinak dovolat v tom širém, prázdném světě? Veškeré vědění, úhrn všech otázek a všech odpovědí je obsažen v psech. Kdyby se jen toto vědění stalo účinným, kdyby se jen mohlo dostat na světlo světa, kdyby jen psi nevěděli tak nekonečně víc než přiznávají, než sami sobě přiznávají! I ten nejsdílnější pes je uzavřenější než ona místa, kde bývá nejlepší jídlo. Jeden se plíží kolem svého spolupsa, přímo běsní samou žádostí, bičuje se vlastním ocasem, ptá se, prosí, vyje, kouše a dosáhne - a dosáhne toho, čeho by dosáhl i bez nejmenší námahy: láskyplného naslouchání, přívětivých dotyků, uctivého očmukávání, vroucích objetí, mé a tvé vytí se mísí v jedno, vše je tu, vytržení, zapomnění a nalezení, avšak to jedině, čeho jsme především chtěli dosáhnout světit se s věděním, to zůstává odepřeno. Na tuto prosbu, ať němou, či hlasitou, odpoví v nejlepším případě, když už jsme vábení vystupňovali na nejvyšší míru, jen otupělý výraz, kosý pohled, zastřené, kalné zraky. Není to o mnoho jiné než tenkrát, když jsem jako dítě volal na muzicírující psy a oni mlčeli.

Ted' by někdo mohl říci: "Ty si stěžuješ na své spolupsy, na jejich mlčenlivost v rozhodujících věcech, tvrdíš, že vědí víc, než co přiznávají, víc, než co uplatňují v životě, a toto zamlčování, o jehož důvodech a tajemství ovšem rovněž mlčí, otravuje podle tebe život, činí ti ho nesnesitelným, takže bys ho vlastně měl změnit nebo opustit, dobrá, snad, ale ty sám jsi přece taky pes, taký máš své psi vědomosti, vyslov je tedy, ne pouze formou otázky, nýbrž jako odpověď." Vysloví-li je, kdo ti odolá? Veliký sbor psiho plemene rázem vpadne, jako by jen na to čekal: Pak budeš mít pravdy, jasna, vyznání, co jen si budeš přát. Střecha tohoto nízkého života, o němž říkáš tolik nedobrého, se otevře a my všichni, pes vedle psa, vystoupíme do vyšší svobody. A kdyby se snad v tom posledním neuspělo, kdyby snad všechno bylo potom horší než doposud, kdyby celá pravda byla nesnesitelnější než poloviční, kdyby se potvrdilo, že mlčící jakožto zachovatelé života jsou v právu, kdyby se z tiché naděje, kterou ještě pořád máme, měla stát naprostá beznaděj - za pokus to slovo přece jen stojí, neboť ty přece nechceš žít tak, jak smíš žít. Nuže, proč tedy vyčítáš mlčenlivost druhým a sám mlčíš?" Snadná odpověď: Poněvadž jsem pes. V podstatných věcech stejně jako druzí pevně uzavřený, vzdorující vlastním otázkám, tvrdý ze strachu. Cožpak se, přesně vzato, aspoň od té doby, co jsem dospělý, tážu psiho plemene proto, abych dostal odpověď? Chovám snad tak pošetilé naděje? Vidím základy našeho života, tuším jejich hloubku, vidím dělníky při stavbě, při jejich temném díle, a přitom že bych pořád ještě očekával, že se v odpověď na mé otázky tohle všechno skoncuje, zničí, opustí? Ne, tohle opravdu už neočekávám. Rozumím jim, jsem krev jejich krve, jejich ubohé, ustavičně mladé, ustavičně žádostivé krve. Avšak nejen krev máme společnou, nýbrž i vědění, a nejen vědění, nýbrž i klíč k němu. Nevlastním je bez druhých, nemohu je mít bez jejich pomoci. - Železné kosti, obsahující ten nejušlechtlejší morek, lze zmocit jen společným hryzáním všech psích zubů. To je ovšem pouze obraz a k tomu přehnaný; kdyby opravdu všechny zuby byly připraveny, pak by již nemusely hryzat, kost by se otevřela a morek by tu volně ležel na dosah i tomu nejslabšímu psíkovi. Zůstanu-li při tomto obraze, pak mé úmysly, mé otázky, mé výzkumy směřují ovšem k něčemu obludnému. Chci si vynutit toto sjednocení všech psů, chci, aby se pod tlakem jejich odhodlání kost otevřela, načež je chci zase propustit do života, který se jim líbí, a potom sám, daleko a široko sám, vysát ten morek. Zní to obludně, je to skoro, jako bych se nechtěl žít jen morkem jedné kosti, nýbrž morkem veškerého psiho plemene. Leč je to pouze obraz. Morek, o němž tu mluvím, není žádný pokrm, je to opak, je to jed.

Svými otázkami štvu už jen sebe sama, chci se rozpalovat mlčením, jež jedině mi kolem odpovídá. Jak dlouho budeš snášet to, že psi plémě, jak ti tvé výzkumy stále jasněji dokazují, mlčí a vždy bude mlčet? Jak dlouho to budeš snášet, tak zní nade všemi dílčími otázkami má vlastní životní otázka: klade se pouze mně a neobtěžuje nikoho druhého. Mohu

na ni bohužel odpovědět snáze než na dílčí otázky: budu to podle všeho snášet až do svého přirozeného konce, neklidným otázkám stále více vzdoruje klid stáří. Zemřu pravděpodobně mlčky, obklopen mlčením, takřka pokojně, a očekávám to s klidem. Jako ze zlomyslnosti bylo nám psům dáno obdivuhodně silné srdce, plíce, jež nelze předčasně opotřebovat, my odoláme všem otázkám, dokonce i vlastním, bašta mlčení - to jsme my.

Stále častěji uvažuji poslední dobou o svém životě, hledám rozhodující chybu, která všechno zavinila a již jsem se snad dopustil, a nemohu ji nalézt. A přece jsem se jí musel dopustit, neboť kdybych se jí nebyl dopustil a přesto nedosáhl toho, oč jsem usiloval poctivou prací dlouhého života, bylo by dokázáno, že to, co jsem chtěl, bylo nemožné, a z toho by vyplývala naprostá beznaděj. Hleď, dílo tvého života! Nejprve bádání o otázce: Odkud bere půda pro nás potravu? Jako mladý pes, v jádře ovšem lačný života, odřekl jsem se všech požitků, všem zábavám jsem se obloukem vyhýbal, před všemi svody jsem schovával hlavu mezi nohy a oddával jsem se jen práci. Nebyla to žádná vědecká práce, ani co do učenosti, ani co do metody, ani co do záměru. Snad to byly chyby, ale rozhodující být nemohly. Málo jsem se učil, neboť jsem záhy opustil matku, brzy jsem uvykl samostatnosti, vedl svobodný život, a příliš časná samostatnost nesvědčí systematickému učení. Avšak mnoho jsem viděl, slyšel a s mnoha psy nejrozmanitějších druhů a povolání jsem mluvil, a to všechno jsem, myslím, nepochopil špatně, ani jsem špatně nespojoval jednotlivá pozorování, což poněkud nahradilo učnost, krom toho je samostatnost - byť pro učení nevýhodná - pro vlastní výzkumy jistou předností. V mém případě byla tím potřebnější, že jsem se nemohl řídit vlastními metodami vědy, totiž používat práci předchůdců a spojovat se se soudobými badateli. Byl jsem odkázán docela jen na sebe, začal jsem docela od začátku a s vědomím, v mládí blaživým, ke stáru však krajně tíživým, že náhodná poslední tečka, kterou udělám, bude muset být také definitivní. Byl jsem skutečně tak sám se svými výzkumy, nyní a odkakživa? Ano i ne. Je nemožné, že by se vždycky a i dnes někteří jednotliví psi tu a tam neocitali v mé situaci. Tak zlé to se mnou nemůže být. Ani o vlasek se nevymykám psi přirozenosti. Každý pes stejně jako já je puzen ptát se, a já stejně jako každý pes jsem puzen mlčet. Každý je puzen ptát se. Což bych jinak mohl dosáhnout svými otázkami byť i jen těch nejnepatrnějších otázek, jež mi často bylo dopřáno s nadšením, ovšemže přehnaným, zahlédnout, a nebyl bych snad musel dosáhnout daleko víc, kdybych nebyl takový, jaký jsem? A mé puzení mlčet nepotřebuje bohužel zvláštního důkazu. Nejsem tedy v podstatě jiný než kde který pes; proto mě, přes všechny názorové rozdíly a rozpory, bude v podstatě každý uznávat, nejinak než já uznávám každého psa. Jen směs jednotlivých prvků je různá, což je z hlediska osobního velmi značný, z hlediska národního bezvýznamný rozdíl. A tu že by směs těchto vždy přítomných prvků v minulosti i přítomnosti nikdy nedopadla podobně jako u mne, ba - chceme-li mou směs nazvat nešťastnou - dokonce ještě mnohem nešťastnější? To by odporovalo vši ostatní zkušenosti. My psi vykonáváme ta nejpodivuhodnější povolání. Povolání, jimž by nikdo neuvěřil, kdyby o tom nebyly nejvěrohodnější zprávy. Zde si vždy nejraději vzpomenu na příklad vzdušných psů. Když jsem o nich uslyšel poprvé, smál jsem se, žádným způsobem jsem si to nechtěl dát namluvit. Jakže? Existuje prý pes toho nejmenšího druhu, ne o mnoho větší než má hlava, ani ve vysokém věku není větší, a tento pes, samosebou slaboučké, na pohled umělé, nezralé, přepečlivě nafrizované stvořeníčko, neschopné jediného poctivého skoku, tento pes se prý, podle vyprávění, pohybuje povětšinou vysoko ve vzduchu, přitom však nijak viditelně nepracuje, nýbrž odpočívá. Kdepak, namlouvat mi takové věci, to je až přílišné využívání naivity mladého psa, myslel jsem si, Ale krátce nato jsem slyšel vyprávět o jiném vzdušném psu z jiné strany. Domluvili se snad, aby si ze mne dělali blázny? Ale potom jsem spatřil muzicírující psy a od té doby jsem považoval za možné všechno, žádný předpoklad neomezoval mou zvědavost, šel jsem za nejnesmyslnějšími pověstmi, sledoval jsem je, pokud jsem mohl, nejnesmyslnější se mi v tomto nesmyslném životě vyjevilo jako smysluplné a pro mé výzkumy obzvlášť plodné. Tak i vzdušní psi. Mnohé jsem se o nich dověděl, dodnes se mi sice nepodařilo některého spatřit, avšak o jejich skutečném bytí jsem už dávno. pevně přesvědčen a v mém názoru na svět zaujímají své důležité místo. Jako většinou, tak ani tady to ovšem není umění, co mě nutí k přemýšlení. Kdo by to popíral, je obdivuhodné, že tito psi se dokážou vznášet ve vzduchu, v údivu nad tím jsem zajedno s celým psím plemenem. Ale daleko obdivuhodnější je pro mne ta nesmyslnost, mlčenlivá nesmyslnost těchto existencí. Všeobecně není vůbec nijak zdůvodněna, vznášejí se ve vzduchu a hotovo, život jde dál svou cestou, tu a tam se mluví o umění a umělcích, to je vše. Ale proč, mé předobré psí plémě, proč jenom se ti psi vznášejí? Jaký smysl má jejich povolání? Proč z nich nelze dostat slovo vysvětlení? Proč se vznášejí tam nahoře, nechávají zakrnět své nohy, pýchu každého psa, jsou odtrženi od půdy živitelky, nesejí, a přece sklízí, ba dokonce jsou údajně obzvlášť dobře živeni na útraty veškerého psovtva. Mohu si lichotit, že jsem svými otázkami uvedl tyto věci trochu do pohybu. Začnou se hledat důvody, slepovat něco jako důvody, začne se, a přes tento začátek se ovšem nikdo už dál nedostane. Ale aspoň něco. A neukáže se při tom sice pravda tak daleko se nikdy nedojde - ale přece jen aspoň něco z hluboké spletnosti lži. Pro všechny nesmyslné jevy našeho života a obzvlášť pro ty nejnesmyslnější se totiž dají najít důvody. Ne dokonale ovšem - to je ten ďábelský vtíp - avšak na obranu proti trapným otázkám to stačí. Opět na příkladě vzdušných psů nejsou domýšliví, jak by se zprvu dalo myslet, mají spíš velice zapotřebí spolupsů, pochopíme to, pokusíme-li se vmyslet se do jejich situace. Musí se přece, nejde-li to otevřeně - což by porušilo povinnost mlčet - tedy nějakým jiným způsobem pokusit, aby dosáhli odpuštění za život, který vedou, nebo aspoň od něho odvedli pozornost, dali na něj zapomenout - dělají to, jak jsem slyšel vyprávět, s pomocí takřka nesnesitelné užvanělosti. Ustavičně mají co vykládat, zčásti o svých filosofických úvahách, jimiž se mohou bez přestání zabývat, neboť tělesné námahy se zcela zřekli, zčásti o pozorování, jež konají ze svého zvýšeného stanoviště. A ačkoli se nevyznamenávají zvláštní silou ducha, což je při takovém ničemném životě samozřejmé, a jejich filosofie je stejně bezcenná jako jejich pozorování a pro vědu takřka nic z toho není použitelné, jakož vůbec věda není odvislá od tak ubohých pomocných pramenů, přesto zeptáte-li se, k čemu vlastně jsou ti vzdušní psi, vždycky se vám dostane odpovědi, že poskytují značný přínos vědě. "To je pravda," řeknete na to, "avšak jejich přínosy jsou bezcenné a trapné." Další odpovědi je pokrčení ramen, odvedení řeči jinam, rozmrzelost nebo smích, a když se po chvíli znovu zeptáte, dozvíte se znovu, že

poskytují vědě přínos, takže když se příště někdo zeptá vás a vy se dost neovládnete, odpovíte totéž. A snad je i dobré nebýt příliš tvrdší a přizpůsobit se, ne snad uznávat, že existující vzdušní psi mají právo na život, což je nemožné, ale strpět je. Víc se však žádat nesmí, to by zacházelo příliš daleko a přece se žádá. Žádá se, aby byli trpěni stále noví vzdušní psi, kteří se vznášou do výšky. Není ani dost jasné, odkud přicházejí. Rozmnožují se snad? Cožpak k tomu vůbec ještě mají sílu, vždy nejsou o mnoho víc než pěkná srst, co se tu má rozmnožovat? I kdyby něco tak nepravděpodobného bylo možné, kdypak by se to dělalo? Jsou přece pořád vidět o samotě, soběstační nahoře ve vzduchu, a když se jednou spustí dolů, aby běžali, pak jen na kratičkou chvíli, pár afektovaných kroků a vždycky jen v přísné samotě a údajných myšlenkách, z nichž se přes velkou námahu nedokážou vytrhnout, aspoň to tvrdí. Jestliže se však nerozmnožují, bylo by myslitelné, že se najdou psi, kteří by se dobrovolně vzdali života dole na zemi, dobrovolně se stali vzdušnými psy a za cenu pohodlí a jisté šikovnosti zvolili tento jalový život tam na těch poduškách? To není myslitelné, ani rozmnožování, ani dobrovolné připojení není myslitelné. Skutečnost však ukazuje, že se objevují stál: noví vzdušní psi; z toho vyplývá závěr, že bytí se i překážky zdály našemu rozumu nepřekonatelné, jednou existující psí druh, třeba sebezvláštnější, nevymře, alespoň ne snadno, neboť v každém druhu je cosi, co se s úspěchem dovede ubránit.

Nemusím to, co platí pro tak scestný, nesmyslný, navenek prapodivný, života neschopný druh, předpokládat i pro sebe? Přitom nejsem navenek vůbec divný, obyčejný střední stav, který je aspoň v těchto krajích velmi častý, ničím zvlášť nevyniká, pro nic není zvlášť v opovržení, v mládí a zčásti ještě v mužném věku, dokud jsem na sebe dbal a míval hodně pohybu, býval jsem dokonce velmi hezký pes. Obzvlášť můj vzhled zepředu býval chválen, štíhlé nohy, krásné držení hlavy, ale i má šedoběložltá, jen na konečcích chlupů se kadeřící srst byla velmi příjemná, to všecko není nic zvláštního, zvláštní je jen má povaha, avšak i ta - to je třeba stále připomínat - má své základy v obecné psí povaze. Jestliže dokonce ani vzdušný pes nezůstává sám, vždy znovu se tu a tam ve velkém psím světě najde další - a dokonce ustavičně z něho získávají nový dorost, pak i já se mohu oddávat naději, že nejsem ztracen. Zvláštní osud je ovšem údělem bytostí mého druhu, a život mi nikdy zjevně nepomůže, už proto ne, že ho sotva kdy poznám. Jsme ti, které mlčení tíží, kteří je chtějí prolomit takřka z nedostatku vzduchu, ostatní se v mlčení zřejmě cítí dobře, je to sice jen zdání, podobně jako u hudebních psů, kteří napohled klidně muzicírovali, ve skutečnosti byli však velmi vzrušeni, avšak toto zdání je silné, snažíme se přijít mu na kloub, ono se vysmívá každému útoku. Jak si pomáhají moji soudruzi? Jakým způsobem se oni pokoušejí přes to všechno žít? Je to asi různé. Já to zkoušel otázkami, pokud jsem byl mlád. Mohl bych se snad tedy držet těch, kteří se hodně ptají, a tu bych pak měl své soudruhy. Také jsem to nějakou dobu se sebezapřením zkoušel, se sebezapřením, neboť mně jde především o ty, kdo mají odpovídat; ti, kdo mně ustavičně překáží otázkami, na něž většinou neznám odpověď, jsou mi protivní. A potom, kdo se neptá rád, dokud je mladý, jak mám v té spoustě otázek najít ty pravé? Jedna otázka zní jako druhá, záleží na úmyslu, ten je však skryt, často i tazateli. A vůbec, tážení je taková psí zvláštnost, jeden se ptá přes druhého, jako by se tak měla znáš stopa těch správných otázek. Nikoli, mezi mladými tazateli své soudruhy nenajdu, a mezi mlčenlivci, tedy mezi starými, k nimž teď sám patřím, také ne. Ale nač vůbec otázky, vždyť jsem s nimi ztroskotat, moji druhové jsou patrně mnohem chytřejší než já a mají zcela jiné znamenité prostředky k tomu, aby snášeli tento život, prostředky ovšem, které - jak dodávám z vlastní zkušenosti - jim snad v nejhorším pomohou, uklidní je, ukolébají, pozmení, avšak všeobecně vzato jsou stejně bezmocné jako moje, neboť ať se dívám jak divám, úspěch nevidím. Obávám se, že podle všeho možného bych své soudruhy poznal, jen podle úspěchu ne. Kde jsou ale potom mí soudruzi? Ano, to je ta bída, to je právě ono. Kde jsou? Všude a nikde. Třeba je to můj soused, tři skoky ode mne, často na sebe voláváme, také ke mně zajde, já k němu ne. Je on mým soudruhem? Nevím, sice na něm nic podobného nepozoruji, ale možné to je. Možné to je, avšak nic není méně pravděpodobné. Je-li pryč, mohu jen tak pro zábavu s vynaložením vši fantazie u něho objevit leccos podezřele důvěrného, když pak ale stojí přede mnou, jsou mi všechny mé výmysly k smíchu. Starý pes, ještě o něco menší než já, étery' jsem sotva prostřední, hnědý, s krátkými chlupy, unaveně svěšenou hlavou, plouživým krokem, levou zadní nohu ke všemu trochu vláčí za sebou, po nějaké nemoci. Tak blízko jako s ním se už dávno s nikým nestýkám, jsem rád, že ho ještě jakžtakž snáším, a když se vzdaluje, křiknu za ním ještě přátelsky, ovšem že ne z lásky, nýbrž ze vzteku na sebe, protože kdybych šel za ním, stejně by mi zase připadal jen úplně odporný, jak se tak plouží se ztuhlou nohou a příliš nízkým zadkem. Někdy je mi, jako bych se chtěl sám sobě vysmívat, když ho v duchu nazývám svým druhem. Ani v našich rozmluvách neprozrazuje nic o nějakém soudružství, je sice moudrý a na naše zdejší poměry dost vzdělaný a já bych se od něho mohl mnohému naučit, avšak hledám snad moudrost a vzdělání? Obvykle se bavíme o místních otázkách a já, protože jsem se díky své samotě stal v tomto ohledu vnímavějším, žasnu, kolik ducha je i pro obyčejného psa, i v poměrně nijak nevýhodných poměrech zapotřebí, aby se protloukl životem a uchránil se největších běžných nebezpečí. Věda sice poskytuje pravidla; porozumět jim však aspoň vzdáleně a v nejhrubších rysech není vůbec lehké, a když už jim porozumíte, pak teprve nastane ta hlavní obtíž, totiž použít jich na místní poměry - tu sotva kdo pomůže, takřka každá hodina přináší nové úkoly a každé nové místo na zemi má své zvláštní; nikdo o sobě nemůže tvrdit, že se někdo natrvalo zařídil a že jeho život do jisté míry plyne sám od sebe, ani já ne, a to se mé potřeby doslova den ze dne zmenšují. A. všechna tahle nekonečná námaha - k čemu to? Nakonec jen proto, abychom se pořád hloub a hloub zahrabávali do mlčení, z něhož nás už nikdy nikdo nedostane ven.

Často se velebí všeobecný pokrok psího plemene v průběhu časů a myslí se přitom asi hlavatě na pokrok vědy. Zajisté, věda kráčí kupředu, to je nezadržitelné, kráčí dokonce urychleně kupředu, stále větší rychlostí, ale co je na tom k velebení? Je to, jako kdybychom chtěli někoho velebit za to, že s přibývajícimi léty stárne, a proto se stále rychleji blíží smrt. To je přirozený a navíc ještě ošklivý proces, na něžž nevidím nic k velebení. Vidím pouze úpadek, přičemž si však nemyslím, že dřívější generace byly v podstatě lepší, byly jen mladší, to byla jejich velká přednost, jejich paměť

nebyla ještě tak přetížena jako naše dnešní, bylo ještě snadnější přimět je k řeči, a i když se to nikomu nepodařilo, možnost byla větší, tato větší možnost je totiž to, co nás při poslouchání oněch starých, ovšem vlastně prostoduchých příběhů tak vzrušuje. Tu a tam zaslechneme slůvko náznaku a už už bychom vyskočili, kdybychom na sobě necítili tíhu staletí. Ne, i když mám mnoho výhrad proti své době, dřívější generace nebyly lepší než nynější, ba v jistém smyslu byly mnohem horší a slabší. Ani tehdy se ovšem zázraky neprocházely po ulicích, aby si je kdo chtěl nachytal, avšak psi nebyli - nenalézám jiné slovo - ještě tak psovští jako dnes, soudržnost psiho plemene byla ještě volná, pravé slovo mohlo tehdy ještě zapůsobit, určovat stavbu, pozměnit ji, přizpůsobit každému přání, obrátit ji v její opak, a ono slovo bylo zde, nebo alespoň bylo blízko, bylo na jazyku, každý se je mohl dovědět; kam zmizelo dnes, dnes bychom mohli sáhnout až do svých útroby a nenalezli bychom je. Naše generace je snad ztracená, avšak je nevinnější než minulá. Váhavost své generace mohu pochopit, vždyť to již ani není váhavost, je to zapomenutí na sen sněný před tisíci nocemi, sen tisíckrát zapomenutý, kdo by se chtěl na nás hněvat právě pro to tisíci zapomenutí? Avšak i váhavost našich praotců myslím chápu, my bychom pravděpodobně nejednali jinak, skoro bych řekl: blaze nám, že jsme to nebyli my, kdo na sebe musel vzít vinu, že smíme s takřka nevinným mlčením spěchat vstříc smrti ve světě, který zatemnil již jiní. Když se naši praotcové dostali na scestí, sotva pomysleli na nekonečné bloudění, oni ještě takřka viděli křížovatku, bylo snadné kdykoli se vrátit, a jestliže váhali s návratem, tedy jen proto, že se chtěli ještě krátce těšit z psiho života, ještě to ani nebyl nějaký zvláštní psi život, a už jim připadal opojně krásný, jaký bude teprv později, třeba jen o chvilku později, a tak bloudili dál. Nevěděli to, co my při sledování dějinného průběhu můžeme tušit, že totiž duše se proměňuje dříve než život, a že ve chvíli, kdy je začal bavit psi život, již museli mít značně starostlivější duši a dávno už nebyli tak blízko výchozímu bodu, jak se jim zdálo anebo jak jim chtěly namlouvat jejich oči tonoucí ve všech psích radovánkách. - Kdo může dnes ještě mluvit o mládí. Oni byli ti praví mladí psi, avšak jedinou jejich citlivostí bylo bohužel stát se starými psy, něco, co se jim ovšem nemohlo nepodařit, jak dokazují všechny následující generace a naše, poslední, nejlépe.

O všech těchto věcech samozřejmě se svým sousedem nemluví, ale často na ně musím myslet, když tak sedím proti němu, proti tomu typickému starému psovi, nebo když nořím čenich do jeho srsti, která již má nádech onoho pachu stažených kůží. Hovořit s ním o těchto věcech by bylo nesmyslné, stejně jako s každým druhým. Ví, jak by takový rozhovor vypadal. Tu a tam by něco nepatrného namítl, nakonec by souhlasil - souhlas je ta nejlepší zbraň - a věc by byla pohřbena, ale proč ji tedy vůbec obtěžovat ven z hrobu? A přes to všechno snad přece jen existuje nějaká hlubší shoda mezi mnou a sousedem, která přesahuje pouhá slova. Chtě nechtě musím na tom stále trvat, ačkoli pro to nemám žádné důkazy a podléhám přitom jen prostému klamu, právě proto, že je už dávno jediný, s kým se stýkám, a musím se ho tedy držet. "Jsi snad přece jen na svůj způsob mým soudruhem? A stydiš se, protože ti všechno selhalo? Pohleď, mně se vedlo stejně. Když jsem sám, pláču nad tím, pojď, ve dvou je to sladší," takto někdy uvažuji a přitom se mu pevně dívám do očí. On neskloní pohled, ale ani se z něho nedá nic vyčíst, tupě na mne zírá a diví se, proč mlčím a proč jsem přerušil zábavu. Ale třeba je právě tento pohled jeho způsobem ptaní a já ho zklamávám, tak jako on zklamává mne. Za mlada, kdybych byl tehdy neměl jiné, důležitější otázky a kdybych si byl bohatě nestačil sám, byl bych se ho snad hlasitě otázel, načež by se mi dostalo mdlého souhlasu, tedy méně než dnes, kdy mlčí. Avšak nemlčí všichni právě takhle? Co mi brání uvěřit, že mými druhy jsou všichni, že jsem neměl jen tu a tam nějakého spolubádatelce, který se svými nepatrnými výsledky zapadl a je zapomenut a k němuž na žádný způsob nemohu proniknout skrze temnotu časů nebo tlačení přítomné doby, nýbrž že daleko spíš mám odjakživa ve všech soudruhy, kteří se všichni svým způsobem snaží, všichni svým způsobem neúspěšně, všichni svým způsobem mlčky nebo lstivě brebentíce, jak už to s sebou nese beznadějně bádání. Pak jsem se ale vůbec nemusel odlišovat, mohl jsem klidně zůstat mezi ostatními, nemusel jsem se jako nevychované dítě tlačit ven skrze řady dospělých, kteří přece chtějí ven stejně jako já a u nichž mě máte jen jejich rozum, který jim říká, že nikdo se ven nedostane a všechno to tlačení je bláznovství.

Na těchto myšlenkách je ovšem patrný vliv mého souseda, vzbouzí ve mně zmatek, činí mě melancholickým; a přitom je sám veselý až dost, alespoň v jeho vlastním rájónu jsem ho slyšel pokřikovat a zpívat, až mi to vadilo. Bylo by dobře zřít se i tohoto posledního styku, neodvádět se mlhavým přeludem, jež nevyhnutelně plodí každý psi styk, ať si myslíme, že jsme sebezocelenější, a toho nepatrného času, který mi zbývá, využít výhradně pro své výzkumy. Až přijde příště, zalezu a budu dělat, jako že spím, a opakovat to tak dlouho, až už nepřijde.

Rovněž mi ve výzkumech vznikl nepořádek, polevuji, umdlévám, mechanicky se vleču tam, kde jsem dříve s nadšením běhával. Vzpomínám na doby, kdy jsem začal zkoumat otázku "Odkud bere půda pro nás potravu?" Ovšem že jsem tehdy žil mezi lidem, dral jsem se tam, kde byla největší tlačnice, chtěl jsem všechny učinit svědky své práce, ba toto svědectví mi bylo důležitější než má práce sama; očekával jsem ještě nějaké obecné působení, a to mě samozřejmě značně povzbuzovalo, s tím je teď pro mne osamělého konec. Tehdy však jsem byl tak silný, že jsem konal něco, co je neslýchané, co odporuje všem našim zásadám a nač si určitě každý tehdejší očitý svědek vzpomíná jako na něco hrozného. Ve vědě, která jinak směřuje k bezmezné specializaci, jsem v jistém smyslu nalézal podivné zjednodušování. Učí, že především půda ze sebe vydává naši potravu, a když stanovila tento předpoklad, naznačuje metody, jimiž lze dosáhnout těchto pokrmů v nejlepší jakosti a v největším množství. Nuže, to je ovšem správné, že půda plodí naši potravu, o tom není pochyb, ale tak jednoduché, jak se to obvykle říká (takže to vylučuje každé další zkoumání), to není. Vezměme jen ty nejprimitivnější případy, které se denně opakují. Kdybychom byli docela nečinní, jak já teď už skoro jsem, a kdybychom se po letném zpracování půdy svinuli do klubíčka a čekali, co přijde, pak bychom ovšem - za předpokladu, že z toho vůbec něco pojde - našli na zemi potravu. Ale tak tomu přece zpravidla není. Kdo si zachoval vůči vědě jen trochu nepředpojatosti - a těch je ovšem málo, neboť okruhy, jež věda zabírá, jsou stále větší -, ten

snadno pozná, i kdyby nepodnikal vůbec žádná zvláštní pozorování, že hlavní část naší potravy, která pak leží na zemi, přichází shora, my sami, podle toho, jak jsme obratní a chamtiví, toho přece dokonce většinu pochyťáme, ještě než se to dotkne země. Tím ještě neříkám nic proti vědě, vždyť půda přirozeně plodí i tuto potravu. Jestliže jednu potravu táhne ze sebe a jinou přivolává z výšky, není v tom snad žádný podstatný rozdíl a věda, která zjistila, že v obou případech je nezbytné zpracovávat půdu, se snad takovým rozlišováním nepotřebuje zabývat, říká se přece: "Máš-li v tlamě žrádlo, pak jsi pro tentokrát vyřešil všechny otázky." Jenže mně se zdá, že věda se přece jen alespoň zčásti, skrytou formou, těmito věcmi zabývá, neboť přece rozeznává dvě hlavní metody získávání potravy, totiž vlastní zpracovávání půdy a pak doplňkovou zušlechťující práci ve formě zařikávání, tance a zpěvu. Shledávám v tom ne sice dokonalou, ale přece jen dosti zřetelnou podvojnost odpovídající mému rozlišování. Obdělávání půdy slouží podle mého názoru získávání obojí potravy, zařikávání, tanec a zpěv se však týkají méně půdní potravy v užším smyslu, ale slouží především přivolávání potravy shora. Toto mé pojetí podporuje tradice. Tu jako by lid opravoval vědu, aniž o tom věděl a aniž si věda troufala bránit se tomu. Kdyby - jak tomu chce věda - měly ony ceremonie sloužit toliko půdě, třeba aby jí dodaly sílu přitáhnout potravu shora, musely by se přece správně odbývat zcela jen při zemi, půdě by se muselo vše našeptávat, předtančovat, předcvičovat. Věda také pokud vím nežádá nic jiného. A nyní pozoruhodná věc: lid se všemi svými ceremoniemi obrací vzhůru. Není to prohrěšek proti vědě, ona to nezakazuje, ponechává v tom rolníkovi svobodu, a jestliže rolník poslouchá její poučky, týkající se půdy, je spokojena, ovšem její způsob myšlení měl by podle mého názoru žádat víc. A já, který jsem nikdy nebyl zasvěcen hlouběji do vědy, si vůbec nedovedu představit, jak mohou vědci trpět, že náš lid s vášnivostí sobě vlastní vykřikuje svá zaklínadla do výšky, naše staré lidové zpěvy lká do vzdušného prostoru a skočné tance provádí tak, jako by se, zapomínaje na zemi, navždy chtěl vyšvihnout do výšin. Já jsem vyšel ze zdůraznění těchto rozporů, kdykoli se podle učení vědy blížila doba žně, omezil jsem se zcela jen na zemi, rozhrabával jsem ji v tanci, zkroutil jsem krk, jen abych byl půdě co možná nejbliž. Vyryl jsem si později jámu pro čenich a tak jsem zpíval a deklamoval, že jen půda to slyšela a jinak nikdo vedle mne a nade mnou.

Výsledky zkoumání byly nepatrné. Občas jsem jídlo nedostal a už už jsem jásal nad svým objevem, ale pak se jídlo přece jen dostavilo, tak jako by mé podivné počínání nejprve vzbudilo rozpaky, teď však byly seznány jeho přednosti a rádo se resignovalo na mé výkřiky a skoky. Často se jídlo dostavilo dokonce bohatší a dřívě, ale potom zas třeba nepřišlo vůbec žádné. S píli u mladých psů doposud nevidanou jsem si přesně zaznamenával své pokusy, tu a tam se mi už zdálo, že nacházím nějakou stopu, která se pak ale zase ztratila v neurčitu. Překážela mi přitom bezesporu i má nedostatečná vědecká průprava. Inde jsem měl záruku, že například nepřítomnost očekávaného jídla způsobil nikoli můj experiment, nýbrž nevědecké obdělání půdy, a bylo-li tomu tak, potom byly všechny mé závěry neudržitelné. Za určitých podmínek bych byl mohl dospět takřka k zcela přesnému experimentu, kdyby se mi totiž podařilo, zcela bez obdělání půdy, jednou pomocí ceremonie obrácené vzhůru dosáhnout seslání jídla, a pak pomocí ceremonie obrácené výhradně k půdě dosáhnout nepřítomnosti jídla. Zkoušel jsem i to, avšak bez valné víry a nikoli s dokonalými pokusnými podmínkami, neboť, podle mého nezvratného přesvědčení, je aspoň jakés takés obdělání půdy vždycky nutné, a kdyby i kacíři, kteří tomu nevěří, měli pravdu, stejně by se to nedalo dokázat, neboť postřik půdy se děje nutkavě a v jistých mezích je nevyhnutelný. Jiný, ovšem poněkud odtazitý experiment se mi zdařil lépe a vzbudil jistou pozornost. V souvislosti s běžným lapáním potravy ze vzduchu jsem se rozhodl nechat sice potravu padat, avšak nechytat ji. K tomu účelu jsem pokaždé, když se potrava blížila, učinil malý výskok, který byl však vždy vypočítán tak, aby nestačil; potrava pak většinou stejně s tupou lhostejností dopadla na zem a já se na ni zuřivě vrhl, nejen se zuřivostí hladového, ale i se zuřivostí zklamaného. Avšak v ojedinělých případech se přece jen stalo něco jiného, vlastně něco zázračného, pokrm nespádl, nýbrž sledoval mě ve vzduchu, potrava následovala hladového. Nedělo se to dlouho, jen malý kousek, pak přece jen spadla nebo docela zmizela nebo - nejčastěji - má chamtivost předčasně ukončila experiment a já tu věc sežral. Nicméně, byl jsem tenkrát šťasten, v mém okolí to zašumělo, zneklidněti a zpozorněti, mí známí se stávali přístupnějšími mým otázkám, v jejich očích jsem zahlédl jakýsi pomoc hledající zásvit, třeba to byl i jen odlesk mého vlastního pohledu, nechtěl jsem nic jiného, byl jsem spokojen. Až jsem se pak ovšem dověděl - a ostatní se to dověděli se mnou -, že tento experiment je ve vědě už dávno popsán, zdařil se už daleko skvěleji než mně, dlouho již sice nemohl být proveden vzhledem k obtížím sebeovládání; jež vyžaduje, avšak vzhledem k údajné vědecké bezvýznamnosti už ani opakován být nemusí. Dokazuje prý jen něco, co se již vědělo, totiž že půda nepřitahuje shora potravu jen kolmo, nýbrž i šikmo, ba dokonce i ve spirálách. Tak jsem byl zase v koncích, ale odvahy jsem nepozbyl, na to jsem byl příliš mlád, naopak, byl jsem tím povzbuzen k největšímu snad výkonu svého života. Nevěřil jsem vědeckému znehodnocení svého experimentu, avšak tu nepomůže žádná víra, nýbrž jen důkaz, a k tomu jsem chtěl přikročit a tak postavit tento původně poněkud odtazitý experiment do plného světla, do samého středu bádání. Chtěl jsem dokázat, že uhnu-li před potravou, nepřitahuje ji k sobě šikmo půda, nýbrž jsem to já sám, kdo ji vábím za sebou. Tento experiment jsem ovšem nemohl dále rozvíjet, vidět před sebou žrádlo a přitom vědecky experimentovat, to se nedalo natrvalo vydržet. Chtěl jsem udělat něco jiného, chtěl jsem se, pokud to vydržím, úplně postít, ovšem vyhýbat se přitom každému pohledu na potravu, každému lákadlu. Když se takto všeho vzdám, zůstanu ležet se zavřenýma očima, ve dne v noci, nebudu se starat ani o sbírání, ani o lapání potravy a - což jsem si netroufal tvrdit, jen jsem v to tiše doufal - bez všech ostatních opatření krom nezbytného neracionálního postřiku půdy a tichého pronášení říkadel a písní (tanec jsem chtěl vynechat, abych se neoslaboval) potrava sama sestoupí a nestarajíc se o půdu zaklepe na můj chrup, aby byla vpuštěna, - když se toto stane, pak bude věda ne sice popřena, neboť ona má dost pružnosti pro výjimky a ojedinělé případy, ale co řekne lid, který naštěstí nemá tolik pružnosti? Neboť toto by přece nebyl žádný výjimečný případ toho druhu, jaký traduje historie, jako třeba že někdo v důsledku tělesné nemoci či trudnomyslnosti odmítne připravovat potravu, vyhledávat ji, přijímat, načež se psi plémě spojí k zaklínání a tak přiměje potravu, aby se odchýlila od své obvyklé cesty rovnou do tlamy nemocného. Já jsem naopak byl při plné síle a zdraví,

můj apetit byl tak skvělý, že mi celé dny bránil myslet na cokoli jiného než na něj, podrobil jsem se půstu dobrovolně, ať tomu kdo věří nebo ne, sám jsem byl schopen postarat se o sestoupení potravy a také jsem to chtěl učinit, rovněž jsem nepotřeboval pomoc psího plemene a dokonce jsem si ji co nejrozhodněji zakázal.

Vyhledal jsem si vhodné místo v jednom odlehlém křoví, kde neuslyším žádné řeči o jídle, žádné mlaskání a louskání kostí, ještě jednou jsem se dosytosti nažral a pak jsem tam ulehl. Chtěl jsem strávit pokud možno všechnen čas se zavřenýma očima; dokud se nedostaví jídlo, bude pro mne nepřetržitá noc, byť by to trvalo dny a týdny. Přitom jsem ovšem - a to bylo značné ztížení - směl jen velení málo spát či lépe vůbec nespát, neboť jsem přece musel nejen zaklínáním přivolávat potravu, ale dávat ještě i pozor, abych snad příchod potravy nezaspal, na druhé straně zas byl spánek velice žádoucí, neboť ve spaní dokážu mnohem déle hladovět než v bdělém stavu. Z těchto důvodů jsem se rozhodl obezřetně rozdělit čas a hodně spát, vždy však jen velmi krátkou dobu. Dosáhl jsem toho tím, že jsem vždycky ve spaní položil hlavu na tenkou větvičku, která se brzy přelomila a tak mě probudila. Tak jsem ležel, spal nebo bděl, snil nebo si tiše pro sebe propěvoval. Zpočátku se nic nedělo, tam, odkud potrava přichází, se snad jaksi ještě nezpозorovalo, že jsem se tu vzepřel obvyklému chodu věci, a tak zůstávalo vše v klidu. Trochu mě v mém namáhavém úsilí rušily obavy, že psi mě budou postrádat, brzy mě najdou a něco proti mně podniknou. Druhá obava se týkala toho, že z půdy, ačkoli byla podle vědy neúrodná, by mohla i při pouhém postřiku vzejít takzvaná nahodilá potrava, jejíž pach by mě svedl. Avšak prozatím se nic takového nedělo a já mohl hladovět dál. Nehledě k těmto obavám byl jsem zprvu klidný, jak jsem to u sebe dosud ještě nepozoroval. Ačkoli jsem tu vlastně pracoval na likvidaci vědy, naplňovala mě pohoda a takřka příslovečný klid vědeckého pracovníka. Ve svých fantaziích získal jsem již od vědy odpuštění, našel se v ní prostor i pro mé výzkumy, útěšně mi znělo v uších, že i kdyby se mé výzkumy setkaly s úspěchem, ba zejména tehdy, nejsem prý nikterak ztracen pro psí život, věda je mi prý přátelsky nakloněna, sama se ujme výkladu mých výsledků a tento slib znamená již splnění a já, který jsem se dosud ve svém nitru cítil vyvržen a jako vztekly jsem se vrhal proti zdem svého národa, budu prý s velkými poctami přijat, obejme mě vytoužené teplo shromážděných psích těl, násilím vyzvednut budu se prý vznášet na ramenou svého lidu. Pozoruhodné účinkování prvního hladu. Můj výkon mi připadal tak veliký, že jsem se v tom tichém křoví samým dojetím a soucitem nad sebou samým rozplakal, což nebylo ovšem zcela srozumitelné, neboť očekával-li jsem zaslouženou odměnu, proč, potom pláču? Patrně blahem. Vždycky jen, když jsem se cítil dobře, což bývalo dost zřídka, jsem plakal. Brzy to ovšem pominulo. Krásné obrazy se zvolna rozplývaly, když hlad začal být vážnější, netrvalo dlouho, všechny fantazie a všechno dojetí rychle minuly a já jsem byl docela sám s palčivým hladem v útrokách: "Toto je hlad," opakoval jsem si tehdy nesčíslněkrát, jako bych se chtěl přesvědčit, že hlad a já jsme pořád ještě dvojí a že bych ho mohl setřást jako dotěrného milence, ve skutečnosti jsme však byli nanejdvůh bolestivá jednota, a jestliže jsem pro sebe prohlašoval "Toto je hlad," pak to vlastně mluvil hlad a posmíval se mi. Zlá doba, zlá! Mráz mi běhá po zádech, když na ni pomyslím, ovšem nejen kvůli utrpení, jež jsem tehdy prožíval, nýbrž hlavně proto, že tohle nebyl konec, že jsem toto utrpení musel vychutnat ještě jednou, chtěl-li jsem něčeho dosáhnout, neboť dodnes ještě považuji hladovění za poslední a neúčinnější prostředek svého výzkumu. Jedině hladovkou vede cesta, nejvyššího lze dosáhnout jedině nejvyšším výkonem, je-li dosažitelné, a tímto nejvyšším výkonem je pro nás dobrovolná hladovka. Jestliže tedy promyslím ony doby - a přehrabuji se v nich k smrti rád -, pak promyslím i doby, jež mi hrozí. Zdá se, že musí uplynout skoro celý jeden život, než se našinec z takového pokusu zotaví, mne dělí celý mužný věk od onoho hladovění, a ještě jsem se nezotavil. Jestliže přistě zahájím hladovku, budu mít snad více odhodlání než předtím, díky větším zkušenostem a lepšímu pochopení pro nezbytnost pokusu, avšak sil mám méně, ještě od tehdejšíka, ochabuji už z pouhého očekávání známých hrůz. Nic nepomůže má zesláblá chuť k jídlu, ta lada trochu znehodnotí pokus a patrně mě ještě donutí hladovět déle, než bylo nutné tenkrát. Tyto i jiné předpoklady jsou mi myslím jasné, však tu byly v tomto dlouhém mezidobí i předběžné pokusy, nejednou jsem hladovění takřka nakousl, avšak k poslednímu jsem neměl dost sil, a naivní útočnost mládí je ovšem navždy ta tam. Zmizela již tehdy během hladovění. Všelijaké úvahy mě trápily. Jako hrozba mně připadali naši praotcové. I když si to netroufám říci veřejně, přičítám jim vinu na všem, to oni zavinili psí život, a tak jsem na jejich výhrůžky snadno mohl odpovědět protivýhrůžkami, avšak před jejich věděním se skláním, pocházelo z pramenů, které my už neznáme, proto také, jakkoli silnou cítím potřebu bojovat proti nim, nikdy bych přímo nepřekročil jejich zákony, vybíjím se jen mezerami v zákonech, pro něž mám zvláštní čich. Stran hladu se odvolávám na proslulý rozhovor, během něhož jeden z našich mudrců vyslovil úmysl zakázat hladovění, od čehož druhý zrazoval otázkou: "Kdopak bude kdy hladovět?", první se dal přemluvit a zákaz zadržel. Tu však opět vyvstává otázka: "Není tedy hladovění přece jen zakázáno?" Velká většina komentátorů odpovídá záporně považuje hladovění za přípustné, drží se druhého mudrce a neobává se proto, že by mylné komentáře mohly mít zlé následky. Dobře jsem se o tom všem ujistil, než jsem započal hladovět. Ted' však, když jsem se kroutil hlady, v jistém pomatení smyslů ustavičně hledal záchranu u svých zadních nohou a zoufale je lízal, hryzal, sál až nahoru k řiti, ukázal se mi všeobecný výklad onoho rozhovoru jako skrz naskrz falešný, proklínal jsem komentátorskou vědu, proklínal jsem sám sebe, že jsem se jí dal svést, vždyť rozhovor, jak musí i dítě poznat, obsahoval samozřejmě víc než jen jeden jediný zákaz hladovění, první mudrc chtěl hladovění zakázat, co nějaký mudrc chce, to se již také stalo, hladovění bylo tedy zakázáno, druhý mudrc mu nejen přisvědčil, nýbrž považoval hladovění dokonce za nemožné, uvalil tedy na první zákaz ještě druhý, totiž zákaz samé psí přirozenosti, první to uznal a výslovný zákaz zadržel, to znamená přikázal psům po objasnění toho všeho, aby si věc rozvážili a sami si hladovění zakázali. Tedy trojnásobný zákaz místo obvyklého jednoho, a já ho porušil. Nuže kdybych mohl aspoň teď opožděně poslechnout a přestat hladovět, avšak skrze mou bolest pronikalo vábení hladovět dál a já je následoval žádostivě jako neznámého psa. Nemohl jsem přestat, snad jsem byl už i příliš slabý, abych vstal a zachránil se v obydlích krajích. Převaloval jsem se ze strany na stranu na jehličí, spát jsem už nemohl, odevšad jsem slyšel hluk, svět, během mého dosavadního života spící, jako by procitl mým hladověním, zmocnila se mne představa,

že už nikdy nebudu moci žrát, neboť tím bych musel ten rozpoutaný hlučící svět opět umlčet a na to nebudu stačit, ten veliký hluk jsem ovšem slyšel ze svého břicha, často jsem k němu přikládal ucho a tu mé oči jistě vyhlížely zděšeně, neboť se mi ani nechtělo uvěřit tomu, co jsem slyšel. A protože už bylo příliš zle, zdálo se, že se závrat' zmocňuje i mé přirozenosti, činila nesmyslné pokusy o záchranu, začal jsem cítit pokrm, vybrané pokrm, jaké jsem už dávno nejedl, druhy svého dětství; ba i vůni prsů své matky jsem ucítil; zapomněl jsem na své odhodlání, že chci bojovat proti pachům, anebo správněji, nezapomněl jsem na ně; s tímto odhodláním, jako by k tomu patřilo nějaké odhodlání, jsem se plazil sem a tam, pokaždé jen pár kroků, a čenichal jsem, jako bych chtěl pokrmu dosáhnout jen proto, abych se před ním uchránil. Nezklamalo mě, že jsem nic nenašel, ty pokrmu byly zde, jen byly pokaždé o pár kroků dál, příliš daleko, nohy se mi předčasně podlomily. Zároveň jsem ovšem věděl, že tu nebylo vůbec nic, že jsem vykonával ty drobné pohyby jen ze strachu před konečným zhroucením na místě, z něhož se už nedostanu. Poslední naděje mizely, poslední svody, bídne tu zajdu, k čemu jsou všechny mé výzkumy, dětinské pokusy z dětinsky šťastných dob, tady a teď jde do tuhého, tady by mohlo zkoumání prokázat svou cenu, kde však je? Byl tu jen pes bezmocně čmuhající do prázdna, který sice ještě v křečovitém spěchu bezděčně a bez ustání postříkával půdu, avšak ze své paměti zanesené změtí zaříkadel nedokázal už vymáčknout ani to nejmenší, ani ten veršík, s nímž novorozeňata zalézají pod matku. Bylo mi, jako bych tu nebyl od svých bratří oddělen jen krátkým během, ale jako bych byl od všech nekonečně daleko, a jako bych vlastně vůbec neumíral hladem, nýbrž opuštěností. Bylo přece patrné, že se o mne nikdo nestará, nikdo pod zemí, nikdo na zemi, nikdo ve výšce, hynu na jejich lhostejnost, jejich lhostejnost pravila: zemře, - a tak se i stane. A nesouhlasil jsem snad? Neřekl jsem sám totéž? Nechtěl jsem tuto opuštěnost? Jistě, psové, avšak ne proto, abych tu takto skončil, nýbrž abych dospěl k pravdě z tohoto světa lži, kde se nenajde nikdo, od koho by bylo možno zvědět pravdu, ani ode mne ne, rodilého občana lži. Možná že pravda není tak daleko a já tedy nejsem tak opuštěn, jak si myslím, neopustili mě druzí, já sám jsem sebe opustil, selhal jsem a umírám.

Avšak neumírá se tak rychle, jak si nervózní pes myslí. Upadl jsem jen do mdlob, a když jsem procítl a zvedl oči, stál přede mnou nějaký cizí pes. Necítil jsem žádný hlad, byl jsem velmi silný, klouby byly pružné, jak se mi zdálo, i když jsem se nepokusil vyzkoušet je a vstát. Celkem vzato neviděl jsem víc než předtím, pěkný, avšak nijak zvlášť neobyčejný pes stál přede mnou, nic jiného, a přece se mi zdálo, že na něm vidím víc než jindy. Pod sebou jsem měl krev, v prvním okamžiku jsem si myslel, že je to pokrm, hned jsem však upozoroval, že je to krev, kterou jsem vyzvracel. Odvrátil jsem se od toho k cizímu psu. Byl hubený, vysokých nohou, hnědý, místy s bílými skvrnami a měl krásný, silný, zkoumavý pohled. "Co tu děláš?" řekl. "Musíš pryč odtud." "Nemohu teď odejít," řekl jsem bez dalšího vysvětlení, jak bych mu mohl všechno vysvětlit, také se zdálo, že má naspěch. "Prosím tě, odejdi pryč," řekl a neklidně zvedal jednu nohu za druhou. "Ivech mě," řekl jsem, "jdi a nestarej se o mne, ostatní se o mne také nestarají." "Prosím tě kvůli tobě," řekl. "Pros si mě, z jakého důvodu chceš," řekl jsem. "Nemohu jít, ani kdybych chtěl." "O to není," řekl s úsměvem. "Můžeš jít. Právě proto, že se zdáš slabý, prosím tě, abys teď

pomalu odešel, budeš-li váhat, budeš později muset utíkat." "To je moje starost," řekl jsem. "I moje," řekl, smutný nad mou tvrdohlavostí, a chtěl mě teď už zjevně prozatím nechat tady, ale využít příležitosti a milostně se ke mně přitížit. Jindy bych si to byl od takového krasavce s radostí nechal líbit, ale tenkrát - nechápal jsem to - mě z toho jala hrůza. "Pryč!" zařval jsem, tím hlasitěji, že jsem se jinak ani bránit nemohl. "Vždyť já tě nechám být," řekl a pomalu ustupoval. "Jsi ohromný. Cožpak se ti nelíbím?" "Budeš se mi líbit, když odejdeš a necháš mě na pokoji," řekl jsem, avšak sám sebou jsem si nebyl tak jist, jak jsem jemu chtěl namluvit. Něco jsem na něm viděl nebo slyšel svými hladem zostřenými smysly, bylo to teprve v začátcích, rostlo to, blížilo se to a mně už bylo jasné: tento pes má ovšem moc zahnat tě pryč, i když si teď ještě ani nedovedeš představit, jak se vůbec kdy budeš moci zvednout. On na mou hrubou odpověď jen jemně potřásl hlavou a já na něho hleděl s čím dál větší dychtivostí. "Kdo jsi?" zeptal jsem se. "Jsem lovec," řekl. "A proč mě tu nechceš nechat?" zeptal jsem se. "Vadíš mi," řekl, "nemohu lovit, když jsi tady." "Zkus to," řekl jsem, "snad přece jen budeš moci lovit." "Ne," řekl, "lituji, ale musíš pryč." "Zanech dnes lovení!" prosil jsem. "Ne," řekl, "musím lovit." "Já musím pryč, ty musíš lovit," řekl jsem, "pořád samé muset. Chápeš, proč musíme?" "Ne," řekl, "na tom ale také není nic k chápání, to jsou samozřejmé, přirozené věci." "Ale nejsou," řekl jsem, "vždyť ty lituješ, že mě musíš zahnat, a přesto to činíš." "Tak to je," řekl. "Tak to je," opakoval jsem zlostně, "to není žádná odpověď. Co by bylo pro tebe snadnější, zřící se lovu, nebo toho, abys mě zahnal pryč?" "Zřící se lovu," řekl bez váhání. "Tak vida," řekl jsem, "přece je v tom rozpor." "Jakýpak rozpor?" řekl, "ty milý, malý pejsku, cožpak opravdu nechápeš, že já musím? Cožpak nechápeš samozřejmě?" Už jsem neodpověděl, neboť jsem upozoroval - a přitom do mne vjel nový život, život, jaký dodává hrůza -, upozoroval jsem podle nezachytitelných jednotlivostí, které by mimo mne asi nikdo nemohl upozorovat, že ten pes v hloubi své hrudi nasadil ke zpěvu. "Ty budeš zpívat," řekl jsem. "Ano," pravil vážně, "budu zpívat, brzy, ale teď ještě ne." "Už začínáš," řekl jsem. "Ne," řekl, "ještě ne. Avšak připrav se." "Slyším to už, ačkoli to popíráš," řekl jsem rozechvěle. On mlčel. A mně se tehdy zdálo, že poznávám něco, co doposud žádný pes přede mnou nepoznal, alespoň tradice se o tom ani sebemeně nezmiňuje, a já jsem v nekonečné úzkosti a studu rychle ponořil tvář do krvavé louže před sebou. Zdálo se mi totiž, že poznávám, že ten pes již zpívá, aniž o tom ještě ví, ba více, že melodie od něho odpoutaná se podle vlastního zákona vznáší do prostoru a nese se pryč od něho, jako by on k ní nepatřil, ke mně, jen ke mně mříc. Dnes ovšem všechny poznatky tohoto druhu popírám a připisuji je své tehdejší předrážděnosti, avšak i když to byl blud, byla v něm jistá velkolepost, je to ta jediná, třeba zdánlivá skutečnost, kterou jsem z doby hladu zachránil pro tento svět, a ukazuje přinejmenším, kam až při naprostém bytí mimo sebe můžeme dospět. A já jsem byl opravdu naprosto bez sebe. Za normálních okolností bych byl těžce nemocen, neschopen pohybu, avšak melodii, kterou, jak se zdálo, pes brzy převzal za svou, jsem nemohl odolat. Byla stále mocnější: její růst snad neměl hranic a už teď mi skoro trhal sluch. Nejhorší však bylo, že se zdálo, jako by tu byl jen kvůli mně - ten hlas, před jehož

vznešeností les umkl - jen kvůli mně; kdo jsem byl, že jsem se stále ještě odvažoval zůstat zde a roztahovat se před ním v své špině a krvi? Zvedl jsem se roztřeseně, podíval jsem se dolů na sebe; něco takového přece nemůže běhat, ale již jsem se, hnán tou melodií, rozletěl nejnádhernějšími skoky. Svým přátelům jsem nevyprávěl nic, hned po návratu byl bych patrně vypověděl všechno, ale to jsem byl příliš slabý, později se mi to už zdálo nesdělitelné. Náznaky, že jsem nedokázal potlačit, se beze stopy ztratily v rozhovorech. Tělesně jsem se ostatně zotavil v několika málo hodinách, následky duchovní nesu podnes.

Své výzkumy jsem však rozšířil na psí hudbu. Věda ani zde jistě nezhálela, věda o hudbě, jsem-li dobře zpraven, je snad ještě obsáhlejší než věda o potravě, rozhodně pak má pevnější základy. Vysvětluje se to tím, že na tomto poli lze pracovat s menší vášnivostí než na onom a že se zde jedná spíše o pouhá pozorování a systematizaci, kdežto tam především o praktické důsledky. S tím souvisí, že respekt k hudební vědě je větší než respekt k vědě o potravě, že první však nikdy nemohla proniknout do lidu tak hluboko jako druhá. I můj vztah k hudební vědě byl cizejší než ke kterékoli jiné, dokud jsem neuslyšel ten hlas v lese. Sice již zážitek s hudebními psy mně na ni kdysi poukázal, avšak tehdy jsem byl ještě příliš mladý. Není také snadné třeba i jen se přiblížit této vědě, je považována za zvlášť obtížnou a před masou se vznešeně uzavírá. Rovněž tenkrát u oněch psů byla hudba nejdříve sice tím nejnápadnějším, avšak důležitějším než hudba mi připadala jejich mlčenlivá psí podstata, pro jejich strašlivou hudbu jsem snad nenalézal vůbec žádnou obdobu kdekoli jinde, spíše jsem ji mohl zanedbat, s jejich podstatou jsem se však od té doby setkával u všech psů kdekoli. Chtěl-li jsem proniknout do psí podstaty, zdálo se mi, že výzkumy potravy jsou nejvhodnější a že vedou k cíli bez oklik. Snad jsem se v tom mýlil. Hraniční území obou věd přitahovalo ovšem už tehdy mou podezřívavost. Je to učení o zpěvu přivolávajícím shůry potravu. Opět je tu pro mne velkou překážkou, že jsem ani do hudební vědy vážně nepronikl a že se v tomto ohledu nemohu počítat ani k polovzdělancům, jimiž věda vždy obzvlášť pohrdala. Toto musím mít stále na paměti. Před učencem bych i v té nelehčí vědecké zkoušce velmi špatně obstál, mám pro to bohužel důkazy. Příčinou toho je, nehledě k zmíněným životním okolnostem, především má vědecká nezpůsobilost, nepatrné myšlenkové schopnosti, špatná paměť a především neschopnost mít neustále před očima vědecký cíl. To vše si otevřeně přiznávám, dokonce s jakousi radostí. Neboť se mi zdá, že hlubší příčinou mé vědecké nezpůsobilosti je jakýsi instinkt a po pravdě řečeno ne zrovna špatný instinkt. Kdybych se chtěl chvástat, mohl bych říci, že právě tento instinkt zničil mé vědecké schopnosti, neboť přece jen by bylo přinejmenším velice podivné, že bych právě já - ač v obyčejných všedních záležitostech života, jež jistě nejsou příliš jednoduché, prokazují ucházející rozum a především velmi dobře chápu ne-li vědu, tedy vědce, což lze ověřit na mých rezultátech, že bych tedy právě já měl být předem neschopný pozvednout tlapku byt' i jen na první stupeň vědy. Byl to tento instinkt, který mi možná právě v zájmu vědy, avšak jiné vědy, než jaká se dnes pěstuje, v zájmu té nejzazší vědy, vnukl větší úctu k svobodě než k všemu ostatnímu. Svoboda! Ovšem, svoboda, jaká je možná dnes, je živořící bylina. Avšak nicméně svoboda, nicméně jakýsi majetek.

Manželé

1922

VŠEOBECNÁ. SITUACE v obchodě je tak špatná, že když si někdy vyšetřím v kanceláři čas, sám vezmu tašku se vzorky a jdu osobně navštívit zákazníky. Mezi jinými jsem si dávno už umíňoval, že jednou zajdu k N-ovi, s nímž jsem kdysi býval v trvalém obchodním styku, který však v posledním roce z důvodů mně neznámých takřka ustal. Takové poruchy nemusí mít ani žádné zvláštní důvody; v dnešních labilních poměrech tu často rozhoduje nicotnost, nálada, a právě tak nicotnost, jediné slovo, může zase všechno dát do pořádku. Je však poněkud obtížné dostat se k N-ovi; je to starý člověk, poslední dobou silně churaví, a i když doposud obchodní záležitosti drží v rukou, sotva se sám dostane do obchodu; kdo s ním chce mluvit, musí za ním do bytu a takovou obchodní pochůzku člověk rád odkládá.

Včera večer po šesté hodině jsem se však přece jen vydal na cestu; nebyla už ovšem doba návštěv, avšak věc bylo třeba posuzovat nikoli společensky, nýbrž obchodnický. Měl jsem štěstí. N. byl doma; právě se vrátil se svou ženou z procházky, jak mi řekli v předpokojí, a teď je prý v pokojí u svého syna, kterému není dobře a leží v posteli. Byl jsem vyzván, abych tam také vešel; váhal jsem nejdříve, potom ale převážila touha mít tu protivnou návštěvu co nejdříve za sebou, a já tak jak jsem byl, v plášti, klobouku a se vzorkovnicí v ruce, jsem se dal vést jedním temným pokojem do jiného, který byl matně osvětlený a kde byla pohromadě malá společnost.

Snad instinktivně padl můj první pohled na jednoho obchodního agenta, kterého jsem až příliš dobře znal a který je částečně mým konkurentem. Tak se sem tedy vetřel ještě přede mnou. Seděl si pohodlně až u postele nemocného, jako by byl lékařem; seděl tu velkomožně ve svém krásném rozepjatém načechraném plášti; jeho drzost je nepřekonatelná; něco podobného si asi myslel nemocný, který tu ležel s tvářemi trochu zčervenálými horečkou a chvílemi se po něm podíval. Není ostatně už mladý ten syn, muž mého věku s krátkým, nemocí trochu zpustlým plnovousem. Starý N., veliký ramenatý muž, ale plíživým neduhem k mému údivu řádně pohublý, shrbený a znejistělý, tu pořád ještě stál tak, jak přišel, v kožichu, a mumlal něco synovi. Jeho žena, drobná a křehká, ale náramně živá, i když jen ve vztahu k němu - nás ostatní sotva vnímala -, mu svlékala kožich, což vzhledem k rozdílné velikosti obou působilo jistě potíže, avšak posléze se to přece jen podařilo. Ostatně hlavní potíž byla možná v tom, že N. byl velice netrpělivý a že se neklidně tápajícíma rukama ustavičně dožadoval lenošky, kterou mu pak jeho žena, když byl kožich svlečen, honem přistrčila. Ona sama vzala kožich, pod nímž se takřka ztrácela, a odnesla ho ven.

Ted' se mi konečně zdálo, že nadešla má chvíle, anebo spíš nenadešla a taky tu asi nikdy nenadejde; jestliže jsem se vůbec chtěl o něco pokusit, muselo se to stát hned, neboť, jak jsem cítil, podmínky pro nějaký obchodní rozhovor se mohly už jen čím dál více zhoršovat; jenže usadit se tady na věky, jak zřejmě hodlal ten agent, to nebyl můj způsob; ostatně jsem se na něho nechtěl ani v nejmenším ohlížet. I vyrukoval jsem zkrátka se svou věcí, ačkoli jsem pozoroval, že N. má právě chuť popovídat si trochu se synem. Bohužel mám ve zvyku, když se v řeči trochu vzruším - a to se stává velmi brzy a v tomto pokoji s nemocným se to stalo ještě dřív než jindy -, vstát a během řeči přecházet sem a tam. Ve vlastní kanceláři se to hodí velmi dobře, ovšem v cizím bytě je to přece jen trochu trapné. Nemohl jsem se však přemoci, zejména když mi chyběla obvyklá cigareta. Nu, každý má své špatné zvyky, přitom si své ještě pochvaluji ve srovnání se zvyky onoho agenta. Co říci příkladně k tomu, že má na koleně položen svůj klobouk, pomalu si s ním pohrává a občas si ho docela znenadání nasadí na hlavu; hned ho sice zase sundá, jako by se to bylo stalo jen nedopatřením, ale přece jen ho měl na okamžik na hlavě, a tohle opakuje co chvíli. 'rakové počínání je přece doopravdy nepřipustné, to se musí říci. Mne to neruší, já chodím sem a tam, zcela zaujat svou věcí, a přehlížím to, ale jsou třeba lidé, jež by tyhle kousky s kloboukem mohly úplně přivést z míry. Ve svém zápalu si ovšem nevšímám nejen tohoto vyrušování, nýbrž vůbec nikoho, vidím sice, co se děje, ale neberu to - alespoň dokud neskončím nebo pokud neslyším zrovna námitky - takřikajíc na vědomí. Tak jsem například dobře pozoroval, že N. byl velmi málo schopen cokoli vnímat; celý nesvůj se vrtěl s rukama na opěradlech, ani se na, mě nepodíval, nýbrž nesmyslně pátravě hleděl do prázdna a jeho obličej se zdál tak nezúčastněný, jako by k němu nedoléhala ani jediná hláska mé řeči, ba ani pocit mé přítomnosti. Celé toto chorobné chování, jež mi skýtalo malou naději, jsem sice pozoroval, ale přesto jsem mluvil dál, jako bych přece jen měl ještě šanci, že má slova, mé výhodné ústupky - sám jsem žasl nad ústupky, které jsem dělal, nad ústupky, které po mně nikdo nežádal - nakonec zase všechno uvedou do rovnováhy. Také mi bylo jistým zadostiučiněním, že agent, jak jsem letmo postřehl, nechal konečně klobouk na pokoji a zkrřížil ruce na prsou; mé výklady, které byly arci částečně vypočítány na něho, daly podle všeho jeho plánům citelnou ránu. I byl bych, v bláhém pocitu, který to ve mně vzbudilo, pokračoval asi ještě hodně dlouho, nebýt toho, že syn, jehož jsem jako osobu pro sebe vedlejší doposud opomíjel, se náhle napůl zvedl z postele a hrozící pěstí mne umlčel. Chtěl zřejmě ještě něco říci, něco ukázat, ale neměl k tomu sil. Pokládal jsem to nejdříve za blouznění, ale když jsem hned potom bezděky pohlédl na starého N., pochopil jsem to lépe.

N. tu seděl s očima otevřenými, skelnými, naběhlými, sloužícíma ještě jen pro tuto chvíli, celý se třásl a nakláněl se dopředu, jako by ho někdo držel za zátylek nebo ho do něho tloukl, spodní ret, ba celá dolní čelist s úplně obnaženou dásní bezvládně visela, celý obličej se rozpadl; ještě dýchal, i když ztěžka, potom však jako vysvobozen padl naznak do lenošky, zavřel oči, výraz jakési veliké námahy přelétl ještě jeho tvář a pak byl konec. Rychle jsem k němu přiskočil, uchopil neživě visící, studenou ruku, z níž mnou projela hrůza; žádný tep. Nuž tedy, bylo po všem. Zajisté, starý člověk. Kéž by naše smrt nebyla těžší. Ale co všechno bylo teď třeba učinit! A co honem nejdřív? Hledal jsem očima pomoc; avšak syn si přetáhl příkrývku přes hlavu, bylo slyšet jeho neutuchající vzlykot; agent, studený jako žába, seděl pevně ve svém křesle, na dva kroky od N" a zjevně byl odhodlán nepodnikat nic než vyčkat času; jen já tedy, jenom já jsem zbýval, abych něco udělal - a hned to nejtěžší, totiž nějakým snesitelným způsobem, tedy způsobem, jaký na světě není, sdělil zprávu ženě. A už jsem slyšel z vedlejší místnosti horlivé, šouravé kroky.

Přinášela - pořád ještě v kabátě, neměla ještě čas se převléci - od kamen zahřátou noční košili, kterou teď chtěla manželovi obléci. "On usnul," řekla s úsměvem a potřásajíc hlavou, když nás viděla tak tiché. A s nekonečnou důvěřivostí nevinného uchopila tutéž ruku, kterou jsem já právě s odporem a bázní držel, políbila ji jako v maličké manželské hře a - jak jsme asi zírali my tři ostatní! - N. se pohnul, hlasitě zív, nechal si navléci košili, s mrzutě ironickou tváří snášel ženiny výčitky stran příliš namáhavé dlouhé procházky a sám proti tomu, aby nám jinak vysvětlil svou dřimotu, říkal kupodivu něco o nudě. Potom, aby se nenachladil cestou do druhého pokoje, ulehl prozatím do postele k synovi; jeho hlava byla uložena vedle synových nohou na dva polštáře, jež žena rychle přinesla. Po tom, co předcházelo, neshledával jsem už na tom nic divného. Poté požádal o večerník, bez ohledu na hosty si jej rozložil, nečetl však ještě, jenom do něho sem tam nahlížel a přitom k nám s podivuhodnou obchodnickou bystrostí pronášel všelijaké značně nepříjemné poznámky stran našich nabídek, přičemž volná ruka bez přestání dělala odmítavé pohyby a mlaskání jazyka naznačovalo nepříjemnou chuť v ústech, vyvolanou naším obchodním počínáním. Agent se nezdržel několika nevhodných poznámek, vycítil snad dokonce i svým hrubým rozumem, že po tom, co se zde přihodilo, je třeba obnovit jakousi rovnováhu, ovšem jeho způsob k tomu byl nejméně vhodný. Já jsem se teď rychle loučil, byl jsem agentovi takřka vděčný; nebýt jeho přítomnosti, těžko bych se odhodlal již odejít.

V předpokoji jsem ještě zastihl paní N. Při pohledu na její chatrnou postavu řekl jsem v zamyšlení, že mi trochu připomíná mou matku. A poněvadž mlčela, dodal jsem: "Ať říká kdo chce cokoli, ona dokázala zázraky. Co my jsme zničili, ona napravila. Ztratil jsem ji už v dětství." Schválně jsem mluvil přehnaně pomalu a zřetelně, měl jsem totiž za to, že stará paní nedoslýchá. Jenže ona byla asi hluchá, protože se bez přechodu zeptala: "A co říkáte mému muži, jak vypadá?" Z několika slov při loučení jsem ostatně vyrozuměl, že si mne plete s agentem; pomyslíl jsem si, že by byla jinak projevila větší důvěru.

Pak jsem šel po schodech dolů. Sestup byl těžší než výstup předtím, a už ten nebyl lehký. Ach, jaké existují neúspěšné obchodní cesty a člověk musí to břímě nést dál. Vzdej to!

BYLO VELMI ČASNĚ RÁNO, ulice byly čisté a prázdné, šel jsem na nádraží. Když jsem porovnal věžní hodiny se svými hodinkami, zjistil jsem, že je mnohem později, než jsem myslel, musel jsem si velmi pospíšet, toto zjištění mě polekalo a já. ztratil jistotu, kudy jít, ještě jsem se v tomto městě dost nevyznal, naštěstí byl nablízku strážník, běžel jsem k němu a sotva popadaje dech ptal jsem se ho na cestu. Usmál se a řekl: "Ode mne se chceš dovědět cestu?" "Ano," řekl jsem, "sám ji totiž nemohu najít." "Vzdej to, vzdej to," řekl a prudce se obrátil jako lidé, kteří chtějí být sami se svým smíchem.
O podobnostech

1922-1923

MNOZÍ SI NAŘÍKAJÍ, že slova mudrců nejsou pořád nic než podobnosti, jenže ta jsou k ničemu ve všedním životě - a my nemáme než ten. Řekne-li mudrc: "Jdi na druhou stranu," nemyslí, že by se mělo jít na skutečnou druhou stranu, což by člověk koneckonců ještě dokázal, nýbrž má na mysli jakousi mýtickou Druhou Stranu, což, co my neznáme, co ani on sám blíž neoznačí a co nám tedy zde nijak nepomůže. Všechna tato podobnosti chtějí vlastně jen říci, že Nepochopitelné je nepochopitelné, a to jsme už věděli, Jenže to, s čím my se den co den můžeme, to jsou jiné věci.

Na to pravil jeden: "Proč se bráníte? Budete-li následovat podobnosti, sami se stanete podobnostmi a už tím budete zproštěni denních starostí."

Druhý pravil: "Vsadím se, že i to je podobnost."

První pravil: "Vyhrál's."

Druhý pravil: "Jenže bohužel pouze v podobnostech."

První pravil: "Nikoli, ve skutečnosti; v podobnostech jsi prohrál."
Doupě

1923-1924

ZBUDOVAL JSEM SI DOUPĚ a zdá se, že se povedlo. Zvenčí je vlastně vidět jen velká díra, jenže ta ve skutečnosti nikam nevede, už po několika krocích se narazí na přirozenou pevnou skálu. Nechci se vychloubat, že jsem tuto lest provedl úmyslně, je to spíš zbytek jednoho z mnoha marných stavebních pokusů, ale nakonec se mi zdálo výhodné nechat tuto jednu díru nezasypanou. Jistě, leckterá lest je tak rafinovaná, že se sama zahubí, tohle já vím líp než kdo jiný, a určitě je taky troufalé touto dírou vůbec někoho upozorňovat na možnost, že je tu něco, co by stálo za bližší zkoumání. Ale nezná mě, kdo si myslí, že jsem zbabělý a že jsem si snad založil doupě jen ze zbabělosti. Asi tak tisíc kroků od této díry je vlastní vchod do doupěte, zakrytý vrstvou mechu, která se dá zvednout, je tak zabezpečený, jak jen lze na tomto světě něco zabezpečit, pravda, může se stát, že někdo na ten mech šlápne nebo o něj zakopne, pak je cesta do mého doupěte volná, a komu se zachce - ovšem pozor, k tomu je také zapotřebí jistých nepříliš běžných schopností - může proniknout dovnitř a navždy všechno zničit. Dobře to vím a ani teď na samém vrcholu svého života neznám jediné úplně klidné hodiny, tam na onom místě v temném mechu jsem smrtelně zranitelný a v mých snech tam často bez ustání kolem dokola slídí chtivý čenich. Mohl jsem, řekne někdo, skutečně zasypat i tuhle vstupní díru, svrchu tenkou vrstvou a pak pevnou, hlouběji kyprou hlínou, takže bych se bez velké námahy pokaždé znovu propracoval k východu. Jenže tohle také není možné, právě opatrnost žádá, abych měl okamžitou možnost vyběhnout, právě opatrnost si - jako bohužel tak často - žádá riskování života. To všechno jsou velice svízelné počty a radost hlavy z vlastní bystrosti bývá často jediným důvodem, že počítáme dál. Musím mít okamžitou možnost vyběhnout ven, cožpak přes všechnu bdělost nemohu být napaden z docela neočekávané strany? Žiju si pokojně v nejvnitřnějším vnitřku svého domu a mezitím se pomalu a tiše ke mně odkudsi prorývá protivník. Neříkám, že má lepší čenich než já; třeba ví o mně zrovna tak málo jako já o něm. Avšak jsou vášniví lupiči, kteří naslepo rozrývají zem a vzhledem k nesmírné rozloze mého doupěte mají dokonce i oni naději, že někde narazí na některou z mých cest. Ovšem, mám výhodu, že jsem ve svém domě, že přesně znám všechny cesty a směry. Lupič se velmi snadno může stát mou obětí, sladce chutnou obětí. Jenže já stárnu, jsou mnozí, kteří jsou silnější než já, a protivníkům mám nespočet, mohlo by se stát, že před jedním nepřítelem budu prchat a druhému vletím do drápů. Ach, co všechno by se nemohlo stát! Na každý pád ale musím mít vyhlídku, že třeba někde je lehce dosažitelný, docela otevřený východ, kde už vůbec nemusím pracovat, abych se dostal ven, takže se nemůže stát, že bych tam zoufale hrabal, byť i v lehkém násypu, a najednou - nedej bože! - ucítil ve stehnech pronásledovatelovy zuby. A neohrožují mě jen vnější nepřátelé. Nepřátelé jsou i uvnitř v zemi. Ještě jsem je neviděl, ale pověsti o nich vyprávějí a já v ně pevně věřím. Jsou to bytosti vnitřní země; ani pověst je nedovede popsat. I ten, kdo se stal jejich obětí, je sotva spatřil; přijdou, uslyšíme škrabot jejich drápů těsně pod sebou v zemi, která je jejich živlem, a v té chvíli už jsme ztraceni. Tu ani neplatí, že jsme ve svém domě, naopak jsme v jejich domě. Před nimi mě také neuchrání onen východ, jako mě patrně vůbec neuchrání, nýbrž zahubí, ale jakási naděje v něm je a já bez něho nemohu žít. Krom této velké cesty spojují mě s vnějším světem ještě docela úzké, nijak zvlášť nebezpečné cesty, které mi opatřují dobře dýchatelný vzduch. Vybudovaly je lesní myši. Dokázal jsem je správně zapojit do svého doupěte. Také mi umožňují na dálku věřit, a tak mi slouží k ochraně. Rovněž jimi ke mně přichází

všelijaká drobotina, kterou pojídám, takže mohu podnikat něco jako honbu na nízku, která mi postačuje ke skrovné obživě, aniž bych vůbec opustil své doupě; to je ovšem velmi cenné.

Nejkrásnější na mém doupěti je však ticho. Pravda, je to ticho klamné. Zničehonic může být přerušeno a všemu je konec. Prozatím však tu ještě je. Celé kotliny se mohou plížit svými chodbami a neuslyším nic než občas zašešestění nějakého drobného zvířátka, které pak ihned utiším mezi svými zuby, nebo sesýpání půdy, které mi ohlašuje nutnost nějaké výpravy; jinak je ticho. Dovnitř vane lesní vzduch, je vlhko i chladno zároveň. Někdy se natáhnu a sám blahem se v chodbě převahuji. Je to krásné pro nadcházející stáří mít takové doupě, vybudované přistěší, když začíná podzim. Každých sto metrů rozšířil jsem chodby v malá okrouhlá prostranství, tam se mohu pohodlně schoulit, sám sebou se zahřívát a odpočívat. Tam spávám sladkým spánkem míru, upokožené žádosti, dosaženého cíle vlastnit dům. Nevím, je-li to zvyk ze starých dob, nebo jsou-li přece jen nebezpečí i tohoto domu tak velká, aby mě probudila. Pravidelně čas od času se vytrhnu z hlubokého spaní a naslouchám, naslouchám do ticha, které tu neproměnně vládne ve dne v noci, usměju se uklidněn a s uvolněnými údý klesnu do ještě hlubšího spánků. Ubozí pocestní bez domu, na silnicích, v lesích, v nejlepším případě zalezli do hromady listů nebo do houfu svých druhů, vydání na pospas veškeré zkáze nebe i země! Já si tu ležím na místě ze všech stran chráněném - takových je v mém doupěti víc jak padesát - a mezi dřmotou a bezvědomým spánkem mi uplyvají hodiny, které si k tomu zvolím, jak se mi zamane.

Ne docela uprostřed mého doupěte pro případ krajního nebezpečí - ne snad zrovna pronásledování, nýbrž obléhání - je po pečlivém uvážení umístěno hlavní prostranství. Kdežto všechno ostatní je snad spíš dílem úsilí rozumového než tělesného, toto hradní nádvoří je výsledkem nejtvrdší práce mého těla, všech jeho částí. Nejednou jsem si již zoufal z tělesné únavy a chtěl jsem všeho nechat, svalil jsem se na záda a proklínal doupě, dovlekl jsem se ven a nechal doupě otevřené. Mohl jsem to udělat, protože jsem se už nikdy nechtěl vrátit zpátky, avšak po hodinách a dnech jsem se zase kajícíně vrátil, div že jsem nezačal hlasitě opěvovat nedotčenost doupěte a s upřímnou radostí jsem se znovu pustil do práce. Práce na hradním nádvoří byla také zbytečně ztížena tím (zbytečně tu znamená, že doupě nemělo z té práce naprázdno žádný přímý užitek), že právě na místě, kde podle plánu mělo být to nádvoří, byla půda značně sypká a písčitá, půda tu musela být doslova udusána jako kladivem, aby vytvořila ten krásně zklenutý a zaokrouhlený prostor. K takovéhle práci mám však jen čelo. Tisíckrát a zase tisíckrát jsem tedy ve dne v noci narážel čelem na zem, byl jsem šťasten, jestliže vytryskla krev, neboť to byl důkaz, že; země se začíná zpevňovat, a tímto způsobem - to mi každý přízná - jsem si své hradní nádvoří věru zasloužil. Na tomto nádvoří shromažďuji své zásoby, všechno, co ulovím uvnitř doupěte a co přesahuje mou okamžitou potřebu, a všechno, co si přinesu z lovů mimo dům, naskládám zde. Prostranství je tak veliké, že ani zásoby na půl roku je nezaplní. I mohu tedy zásoby pěkně rozprostřít, procházet se mezi nimi, pohrávat si s nimi, těšit se jejich množstvím a rozmanitými pachy a uchovat si dokonalý přehled o tom, co zde mám. Také pak mohu kdykoli všechno přerovnat a podle roční doby dělat propočty dopředu a honební plány. Jsou doby, kdy jsem zásoben tak dobře, že se z lhostejnosti k jídlu vůbec ani nedotknu potěru, který tu rejdí kolem, což je ovšem z jiných důvodů zase možná neopatrné. Často se zabírám přípravami na obranu a to má za následek, že mé názory na využití doupěte k těmto účelům se mění nebo vyvíjejí, ovšem v omezeném rámci. Případá mi pak někdy nebezpečné zakládat obranu výhradně na hradním nádvoří, vždyť rozmanitost doupěte mi poskytuje i rozmanitější možnosti, a zdá se mi, že s hlediska opatrnosti by bylo lépe zásoby trochu rozdělit a vybavit jimi i některá malá místa, potom určit třeba každé třetí místo za rezervní zásobárnu, nebo každé čtvrté místo za hlavní a každé druhé za vedlejší zásobárnu a tak podobně. Nebo k oklamání nepřítele vyloučím některé cesty vůbec ze zásobování anebo zas napřeskáčku vyberu jen několik málo míst podle jejich polohy vzhledem k hlavnímu východu. Každý takový nový plán vyžaduje ovšem těžkou nosičskou práci, všechno musím znovu propočítat a pak přenášet břemena sem a tam. Mohu to ovšem dělat v klidu beze spěchu a není to ani tak zlé nosit v hubě ty dobré věci, odpočinout si, kde se mi zachce, a pochutnat si na tom, nač mám zrovna chuť.

Horší je, když mě najednou napadne - většinou při náhlém probuzení - že nynější rozdělení je veskrze pochybené, že může způsobit značná nebezpečí a že musí být bez ohledu na ospalost a únavu okamžitě opraveno; pak spěchám, pak lítám, pak nemám kdy na výpočty; chtěje právě provést nějaký nový, naprosto přesný plán, popadám nazdařbůh, co mi přijde do zubů, vláčím, nosím, vzdychám, hekám, klopýtám a spokojím se vlastně jakoukoli libovolnou změnou nynějšího stavu, který mi připadá tak hrozně nebezpečný. Až pozvolna s úplným procitnutím přijde vystřízlivění a já stěží už chápu tu ukvapenost, zhluboka začnu vdechovat mír svého domova, který jsem sám narušil, vrátím se do svého pelechu, v obnovené únavě okamžitě usnu, a když procitnu, visí mi ještě v zubech třeba krysa jakožto nezvratný důkaz mé noční práce, která mi připadá skoro už jako sen. Potom jsou zase doby, kdy mi ze všeho nejmoudřejší připadá nashromáždit všechny zásoby na jedno místo. K čemu jsou mi zásoby na těch menších místech, kolikpak se toho tam dá vůbec uskladnit, a cokoliv se tam dopraví, zatarasí jen cestu a bude třeba jednou, až se budu bránit, až budu prchat, spíš na překážku. Krom toho je to sice hloupé, ale pravda, že sebevědomí trpí, nemáme-li na očích všechny zásoby pohromadě a nemůžeme-li jediným pohledem přehlédnout, co vlastně máme. Což se při tolikerém rozdělování nemůže také mnoho poztrácat? Nemohu ustavičně pobíhat všemi křížem krážem sestavenými chodbami a sledovat, je-li všechno jak se patří. Základní myšlenka rozdělení zásob je arci správná, avšak vlastně jen tehdy, mám-li více takových míst, jako je mé hradní nádvoří. Více takových míst! Ovšem! Ale kdo by to dokázal? Ani bych je teď dodatečně do celkového plánu doupěte nedostal. Příznávám ale, že to je jedna z vad doupěte, jako že vždycky je nějaká vada tam, kde máme od něčeho jen jeden kus. A rovněž přízná vám, že během celé stavby se mi v mysli nejasně - ale zase až dost jasně, jen kdybych byl měl víc dobré vůle - ozýval požadavek většího počtu hradních nádvoří, nikdy jsem ho neuposlechl, cítil jsem se příliš slabý na tak nesmírnou práci; ano, cítil jsem se příliš slabý, abych si uvědomil nezbytnost té práce, nějak jsem se

utěšoval pocity neméně nejasnými, podle nichž to, co by jinak nestačilo, bude zrovna v mém případě stačit - výjimečně, z milosti, patrně proto, že prozřetelnosti obzvlášť záleží na zachování mého čela, toho bucharu. A tak tedy mám jen jedno hradní nádvoří, avšak temné pocity, že to jedno tentokrát nepostačí, zmizely. Ať je to jak chce, musím se spokojit s jedním, malá prostranství je nenahradí, a tak, když tento náhled ve mně uzraje, začnu zase všechno vláčet z menších míst na hradní nádvoří. Na nějakou dobu je mi pak jakousi útěchou, že mám všechna prostranství a chodby volné, že vidím, jak se na hradním nádvoří hromadí ty spousty masa a vysílají až do nejzazších chodeb směsici mnoha pachů, z nichž každý mě svým způsobem oblažuje a jež zdálky dovedu přesně odlišit. Pak obvykle přijdou časy zvláštního klidu a míru, kdy pomalu, pohenáhlou přemísťuji svůj pelech z vnějších okruhů dovnitř, stále hlouběji se nořím do pachů, až to již nesnesu a jedné noci vtrhnu do hradního nádvoří, řádně zatočím se zásobami a až do naprostého otupění se nacpu tím nejlepším, co mám rád. Blažené, avšak nebezpečné časy; ten, kdo by jich dovedl využít, mohl by mne snadno zničit, aniž by cokoli riskoval. I tady škodolibě působí nedostatek druhého či třetího hradního nádvoří, právě to veliké, jedinečné nakupení všeho mne svádí. Pokouším se tomu všelijak bránit, vždyť i rozdělení po malých prostranstvích je jedním z těch opatření, bohužel vede - jako jiná podobná opatření - skrze strádání k ještě větší chtivosti, která pak přemůže rozum a svévolně změní obranné plány k svým účelům.

Po takových dobách, abych se soustředil, začnu obvykle doupě revidovat, a když podniknu nezbytná vylepšení, opouštím je často, byť i jen nakrátko. Trest muset delší dobu postrádat doupě mi i tehdy připadá příliš tvrdý, ale nutnost občasných výletů uznávám. Je v tom pokaždé něco slavnostního, když se blížím k východu. V dobách domáckého života se mu vyhýbám, nevčkročím dokonce ani do posledních výběžku chodby, která k němu vede; není také vůbec snadné procházet se tam, zřídil jsem tam úplný malý labyrint chodeb; tam stavba mého doupěte začínala, nemohl jsem tehdy ještě doufat, že ji kdy dokončím tak, jak stála v mých plánech, začal jsem na tomto konci napůl hravě a tak se tam první radost z práce vybouřila v jakémsi bludišti, které se mi tehdy zdálo korunou všech staveb, v němž však dnes patrně správněji vidím příliš malicherné, celkové stavby nedůstojné hračkaření, které je sice teoreticky možná znamenité - tu je vchod do mého domu, říkal jsem tehdy ironicky neviditelným nepřítelům, a už jsem je viděl všechny udušené ve vstupním labyrintu -, ve skutečnosti je však hříčkou s příliš tenkými stěnami, která by sotva odolala vážnému náporu či nepříteli zoufale bojujícímu o život. Mám tuto část proto přestavět? Odkládám rozhodnutí a zůstane to asi už tak, jak to, je. Nehledě k veliké práci, kterou bych tak na sebe naložil, byla by to i práce nejnebezpečnější, jakou si lze představit. Tenkrát, když jsem s doupětem začínal, mohl jsem tam pracovat poměrně klidně, riziko nebylo o moc větší než kdekoli jinde, dnes však by to znamenalo takřka svévolně chtít upozornit svět na celé doupě, dnes už to nejde. Skoro mě to těší, chovám totiž i jakési city k této své prvotině. A kdyby měl přijít nějaký veliký útok, kterypak půdorys vchodu by mě zachránil? Vchod může zmást, odvést, potrápí útlačníka, a to v nejhorším splňuje i tehle. Ale skutečně velkému náporu se musím pokusit čelit hned všemi prostředky stavby jako celku a veškerými silami těla i duše - to je přece samozřejmé. Ať tedy zůstane tento vchod tak, jak je. Stavba doupěte má tolik slabin vnucených jí přírodou, nechť si tedy ponechá i tento nedostatek stvořený mými rukama, který jsem přesně, byť teprve dodatečně, rozpoznal. Tím vším ovšem není řečeno, že mě tato vada čas od času anebo snad ustavičně neznepokojuje. Jestliže se za svých obvyklých procházek vyhýbám této části doupěte, pak hlavně proto, že mi pohled na ni je nepříjemný, že se mi nechce pořád dívat na vadu doupěte, která mi už až dost straší v mysli. Ať si ta vada tam u vchodu trvá nezahladitelně dál, já však ať zůstanu ušetřen pohledu na ni tak dlouho, jak to půjde. I když jdu jen směrem k východu a jsem od něho ještě oddělen chodbami a prostranstvími, už mi připadá, že se ocitám v atmosféře velikého nebezpečí, je mi kolikrát, jako by mi řidla srst, jako bych tu mohl co nevidět stát s obnaženým, živým masem a v této chvíli být uvítán řevem svých nepřátel. Pravda, takové pocity vyvolává už východ sám o sobě, jímž opouštíme záštitu domu, avšak mě obzvlášť trýzní už ona vstupní stavba. Někdy se mi ve snu zdá, že jsem vchod přestavěl, veskrze změnil, rychle, obřími silami za jedinou noc, nikým nepozorován - a teď že je nedobytný; spánek, v němž se mi to zdá, je ten nejsladší ze všech, slzy radosti a spásy se mi ještě třpytí ve vousech, když se probudím.

Muka bludiště musím tedy přemoci i tělesně, když chci vyjít ven, a zlobí mě i dojíká zároveň, když někdy ve svém vlastním výtvoru na okamžik zabloudím a samo dílo jako by se pořád ještě namáhalo, aby mně, který o tom dávno vím své, dokázalo právo na existenci. Pak se však octnu pod mehovým stropem, jemuž někdy dopřeju čas - tak dlouho se nehnu z domu -, aby srostl s ostatní lesní půdou, a teď už stačí trhnout hlavou a jsem v cizině. Tento malý pohyb se dlouho neodhodlám vykonat, a kdybych nemusel znovu zmáhat labyrint, určitě bych od toho dnes upustil a putoval zpátky. Jakže? Tvůj dům je chráněn, uzavřen sám v sobě. Žiješ si v míru, teple, dobře živen, jsi pán, jediný pán nad množstvím chodeb a prostranství, a tohle všechno chceš, doufejme, ne snad obětovat, ale přece jen v jistém smyslu vydat všanc, utěšuješ se sice nadějí, že to vše získáš zpět, ale přece se pouštíš do hry, do vysoké, příliš vysoké hry? Že jsou pro to rozumné důvody? Nikoli, pro něco takového nemohou být žádné rozumné důvody. Potom však přece jen opatrně zvednu padací dvířka a jsem venku, opatrně je nechám spadnout, a tak rychle, jak jen mohu, uháním pryč od zrádného místa.

Ale na svobodě vlastně nejsem, neprodírám se sice už chodbami, nýbrž lovím ve volném lese, cítím v těle nové síly, pro něž v doupěti jaksi není dost prostoru, ani na hradním nádvoří, i kdyby bylo desetkrát tak velké. I obživa je venku lepší, lov sice obtížnější, úspěch vzácnější, avšak výsledek je v každém ohledu hodnotnější, to všechno nepopírám a dovedu to postřehnout i vychutnat, alespoň stejně dobře jako kdokoli jiný, ale pravděpodobně daleko lépe, neboť já nelovím z lehkovážnosti či zoufalství jako nějaký pobuda, nýbrž účelně a klidně. Rovněž nejsem určen k volnému životu a vydán mu na pospas, nýbrž vím, že můj čas je odměřen, že tu nemusím lovit do nekonečna, ale že mne takřikajíc - až se mi zachce a budu mít toho života tady dost - kdosi k sobě povolá, kdosi, jehož pozvání neodolám. A tak mohu ten čas zde

naplno vychutnat a bezstarostně strávit, či spíše mohl bych a přece nemohu. Přesplíši mne zaměstnává doupě. Rychle jsem uháněl pryč od vchodu, brzy se však vrátím. Vyhledám si dobrý úkryt a číhavě pozoruji vchod do svého domu - tentokrát zvenčí - celé dny a noci. Může se to zdát pošetilé, mně to dělá nevýslovnou radost a uklidňuje mě ta. Je mi, jako bych nestál před svým domem, nýbrž sám před sebou, když spím, a jako by se mi dostávalo štěstí, že mohu hluboce spát a zároveň nad sebou ostře bdít. Je to pro mne něco jako vyznamenání, že mohu vidět strašidla noci nejen v bezbranném a důvěřivém spánku, nýbrž zároveň jim čelit ve skutečnosti, v plné síle bdělého stavu a s klidnou soudností. A shledávám, že to kupodivu se mnou není tak zlé, jak si často myslím a jak si patrně zase budu myslet, až sestoupím do svého domu. V tomto smyslu - asi i v jiném, ale v tomto zvlášť - jsou tyto výlety opravdu nepostradatelné. Pravda, jakkoli pečlivě jsem vybral vchod stranou všeho ruchu - přece jen, shrneme-li pozorování jednoho týdne, je provoz v těchto místech velmi značný, ale tak je tomu snad vůbec ve všech obyvatelných končinách a patrně je dokonce lepší vystavit se většímu provozu, který svou velikostí strhuje sebe sama dál, než být v naprosté osamělosti vydán napospas prvnímu pomalu hledajícímu vetřelci, který se namane. Zde je hodně nepřátel a ještě víc jejich náhončích, avšak oni bojují i sami mezi sebou a takto zaměstnání přeženou se kolem doupěte. Za celou tu dobu jsem neviděl nikoho, kdo by pátral přímo u vchodu, k svému i jeho štěstí, neboť bych se mu, bez sebe starostí o doupě, určitě vrhl na krk. Pravda, přicházely i typy, v jejichž blízkosti jsem si netroufal setrvávat a před nimiž jsem musel utéci, sotva jsem je z dálky vytušil, o tom, jak se ti chovali k doupěti, nemohu vlastně nic s jistotou říci, ale snad postačí k uklidnění, že když jsem se brzy vrátil, nikoho jsem už nezastihl a vchod byl nedotčený. Bývaly šťastné doby, kdy jsem si skoro říkal, že nepřátelství světa vůči mně snad už pominulo nebo se zmírnilo anebo že moc doupěte mě vyjímá z dosavadního vyhlazujícího zápasu. Možná že doupě chrání víc, než jsem si kdy pomyslel nebo než si uvnitř doupěte troufám pomyslet. Zacházelo to tak daleko, že jsem někdy pojal dětinské přání vůbec se už nevracet do doupěte, nýbrž zařídít se tady poblíž vchodu, strávit život pozorováním vchodu, ustavičně se na vlastní oči přesvědčovat - a v tom nalézt své štěstí -, jak pevně by mě mé doupě dovedlo zabezpečit, kdybych byl v něm. Nu, z dětinských snů býváme rychle vytrženi. Jaképak zabezpečení to zde vidím? Cožpak smím nebezpečí, které na mne číhá, když jsem v doupěti, vůbec posuzovat podle zkušeností tady zvenčí? Mohou moji nepřátelé vůbec náležitě větrřit, když nejsem v doupěti? Trochu mě větrří určitě, avšak ne naplno. A není snad existence plného větrření často předpokladem normálního nebezpečí? Co tu podnikám, jsou tedy jen poloviční, desetinové pokusy, dobré tak k tomu, aby mě uklidnily a skrze falešné uklidnění uvedly v krajní nebezpečí. Nikoli, nepozoruji tu, jak jsem myslel, svůj spánek, naopak já sám spím, zatímco zhoubece bdí. Třeba je jedním z těch, kdo se nevšímavě loudají kolem mého vchodu, pokaždé se jen ujistí, stejně jako já, že dveře jsou ještě neporušené a čekají na jejich útok, přejdou kolem jen proto, že vědí, že pán domu není uvnitř, nebo dokonce proto, že vědí, že nevinně číhá vedle v křoví. A já opouštím svou pozorovatelnou a mám po krk života pod širým nebem, je mi, jako bych se tu už nemohl ničemu přiučít, ani teď, ani později. A mám chuť rozloučit se s tím vším tady, sestoupit do doupěte a nikdy se už nevrátit, nechat věcem volný průběh a nezdržovat je zbytečným pozorováním. Avšak jsem tak zhýčkán tím, že jsem tak dlouho sledoval všechno, co se děje nad vchodem, že jsou to teď pro mne muka provádět celou proceduru sestupu, budící takřka rozruch, a nevědět, co se teď bude dít v okruhu za mými zády a potom za opět vsazenými padacími dveřmi. Zkouším za bouřlivých nocí nejdříve rychle vhodit dovnitř kořist, zdá se, že se to daří, ale jestli se to opravdu podařilo, to se teprve ukáže, až slezu dovnitř, ukáže se to, jenže ne už mně, anebo i mně, jenže příliš pozdě. Upustím tedy od toho a nesestoupím dolů. Vyhrabu si, ovšem v dostatečné vzdálenosti od skutečného vchodu, pokusný příkop, není delší než já sám a je rovněž uzavřen mechovým příklopem. Zalezu do okopu, zakryju ho za sebou, pečlivě vyčkávám, vypočtu si kratší nebo delší dobu v různé denní hodiny, pak odhodím mech, vylezu a zaznamenám svá pozorování. Získávám nejrůznější zkušenosti, dobré i špatné, obecný zákon nebo neomylnou metodu sestupování však nenacházím. Proto jsem ještě nesestoupil skutečným vchodem a zoufám si, že to přece jen brzy budu muset udělat. Nejsem dalek rozhodnutí, že odejdu daleko pryč, znovu začnu starý, bezútěšný život, v němž nebylo žádné jistoty, který byl jedinou nerozlišitelnou slitinou nebezpečí a nedovoloval, abych tak přesně viděl jednotlivé nebezpečí a bál se ho tak, jak mě tomu ustavičně učí porovnávání mého bezpečného doupěte s ostatním životem. Jistě, takové rozhodnutí by bylo úplným bláznovstvím vyvolaným pouze příliš dlouhým životem v nesmyslné svobodě; ještě patří doupě mně, stačí jediný krok, a jsem v bezpečí. I odpoutám se od všech pochyb a vyběhnu za bílého dne rovnou cestou ke dveřím, abych je teď už s určitostí zvedl, ale přece jen nemohu, přeběhnu kolem nich a naschvál se vrhnu do trní, abych se potrestal za vinu, kterou neznám. Pak si ovšem koneckonců musím říct, že přece jen mám pravdu a že je skutečně nemožné sestoupit dolů, aniž bych přitom aspoň na chvíli vydal všanc to nejdražší, co mám, všem kolem dokola na zemi, na stromech, ve vzduchu. A nenamlouvám si to nebezpečí, je velice skutečné. Nemusí to být přece ani přímo nepřítel, v němž vzbudím chuť, aby mě následoval, stejně dobře to může být nějaké, jedno jaké, nevinátka, nějaký odporný tvoreček, který za mnou půjde ze zvědavosti a tak se nic netuše stane vůdcem všech proti mně, ba nemusí to být ani to, třeba - a to je neméně zlé než to předtím, v mnohém ohledu je to ze všeho nejhorší - třeba je to kdosi jako já, znalec se zálibou pro stavby, nějaký ten lesní brach, milovník klidu, ale bídný lump, který by rád bydlel, aniž by stavěl. Kéž by teď přišel, kéž by v mém nečistém chťiči odhalil vchod, kéž by na něm začal pracovat, zvedat mech, kéž by se mu to podařilo, kéž by se tam pro mne vecpal a byl v něm už tak daleko, aby mu odtud na chvíli trčel ven právě tak ještě zadek, kéž by se to všechno stalo, abych se na něho mohl konečně, už bez jediného zaváhání, se vši zuřivostí vrhnout, rozkousat ho, rozsápat, roztrhat a vysát a jeho mršinu ihned nacpat k ostatní kořisti, především však, to by bylo to hlavní, abych byl konečně zase ve svém doupěti, s radostí bych tentokrát obdivoval dokonce i labyrint, nejdříve ze všeho bych však nad sebou zatáhl mechový strop a pak bych myslím odpočíval po celý zbytek svého života. Avšak nepřichází nikdo a já zůstávám odkázán sám na sebe. Zabývá se bez ustání obtížemi celé věci, ztrácím hodně ze své ustrašenosti, ani zvenčí se už nevyhýbám vchodu, s obzvláštní zálibou teď kolem něho plíživě kroužím, je to už skoro, jako bych já sám byl nepřítelem a číhal na vhodnou příležitost, abych se s úspěchem vloupal dovnitř. Kdybych tak měl někoho, komu bych mohl důvěřovat, koho bych mohl postavit na mou

pozorovatelnou, pak bych snad mohl klidně sestoupit dovnitř. Domluvil bych se s tím, jemuž důvěřuji, aby přesně sledoval situaci při mém sestupu, a delší dobu poté, kdyby se objevily známky nebezpečí, aby zaklepal na mechový strop, jinak však ne. Tak bych nad sebou zanechal takřikajíc čistý stůl, nezůstal by jediný zbytek, leda můj důvěrník. Neboť jestlipak on nebude požadovat nějakou protislužbu, jestlipak se nebude chtít aspoň podívat na mé doupě? Už pustit někoho dobrovolně do doupěte bylo by mi krajně trapné. Vystavěl jsem je pro sebe, ne pro návštěvy, myslím, že bych ho dovnitř nepustil; nepustil bych ho tam ani za tu cenu, že mi umožňuje dostat se dovnitř. Ale já bych ho tam ani nemohl pustit, protože buď bych ho mohl dolů pustit samotného, a to je přece naprosto nepředstavitelné, anebo bychom museli sestoupit zároveň, čímž by ovšem padla výhoda, kterou mi má přinést jeho pozorovatelská činnost v mém týlu. A jak je to s důvěrou? Mohu tomu, jemuž důvěřuji tváří v tvář, důvěřovat stejně i tehdy, když ho nevidím a když nás odděluje mechový strop? Je poměrně snadné někomu důvěřovat, když ho zároveň střežíme nebo aspoň můžeme střežit, je snad dokonce možné důvěřovat někomu na dálku, avšak někomu důvěřovat zvnitřku doupěte, tedy z jiného světa, to myslím možné není. Avšak nemusí to být ani tyto pochybnosti, stačí přece pomýšlení, že během mého sestupu nebo po něm mohou nespočetné životní náhody zabránit důvěrníkovi, aby plnil svou povinnost, a jaké nedozírné následky může pak pro mne mít taková sebemenší zábrana! Ne, shrne-li se to všechno dohromady, vůbec si nemusím stýskat, že jsem sám a nemám nikoho, komu bych mohl důvěřovat. Určitě tím nepřicházím o žádnou výhodu a pravděpodobně se ušetřím škod. Důvěřovat mohu však pouze sobě a doupěti. Měl jsem si to dříve uvážit a učinit opatření pro případ, který mne teď tolik zaměstnává. Na počátku stavby to bylo aspoň zčásti možné. Měl jsem první chodbu založit tak, aby v patřičné vzdálenosti od sebe měla dva vchody, takže bych jedním sestoupil tak zvolna, jak je nezbytné, rychle proběhl počátečním úsekem chodby k druhému východu, trochu bych tam nadzvedl mechový strop, který by k tomu účelu musel být vhodně uzpůsoben, a odtud bych se pak po několik nocí snažil získat přehled o situaci. Jedině tak by to bylo správné. Dva vchody by sice zdvojnásobily nebezpečí, avšak tato námitka by tu musela umlknout, zvláště když vchod, který byl myšlen jen jako pozorovatelná, mohl být docela úzký. A tak se hroužím do technických úvah, zase jednou začínám snít sen o naprosto dokonalém doupěti, trochu mě to upokojí, se zavřenýma očima se kochám pohledem na jasné i méně jasné stavební možnosti usnadňující nepozorovaně vklouznout i vyklouznout z doupěte ven.

Když tu tak ležím a myslím na to, přikládám těmto možnostem značný význam, nicméně pouze jako technickým vymoženostem, nikoli jako skutečným výhodám, neboť k čemu je to dobré, nerušeně vyklouzávat a vklouzávat? Ukazuje to na neklidnou mysl, na nejistý odhad sebe sama, na nečisté choutky, špatné vlastnosti, jež se stávají ještě daleko horšími tváří v tvář doupěti, které tu přece je a dokáže nás naplnit mírem, jen když se mu otevřeme dokořán. Jenže já jsem teď ovšem mimo doupě a hledám možnost návratu; tu by byla potřebná technická opatření velmi žádoucí. Ale na druhé straně možná přece jen zase ne tolik. Není to v momentální nervové úzkosti značné podceňování doupěte, díváme-li se na ně jen jako na dutinu, do níž chceme co nejbezpečněji zalézt? Jistě je i takovou bezpečnou dutinou nebo by jí mělo být, a když si představím, že jsem bezprostředně ohrožen nebezpečím, pak se zaťatými zuby a vší silou své vůle chci, aby doupě nebylo ničím jiným než dírou určenou záchraně mého života a aby tento jasný úkol plnilo co nejdokonaleji, a jakýkoli jiný úkol jsem mu ochoten odpustit. Jenže věc se má tak, že ono ve skutečnosti - a tu skutečnost my ve veliké tísní nevidíme a i v dobách ohrožení se ji teprve musíme učit vidět - sice poskytuje velké bezpečí, ale zdaleka ne dostatečné, cožpak v něm kdy starosti docela ustávají? Jsou to starosti jiné, vznešenější, závažnější, často silně potlačované, avšak jejich stravující účinek je možná stejný jako účinek starostí, jež zchystává život venku. Kdybych byl doupě postavil jen k zabezpečení svého života, nebyl bych sice podveden, avšak poměr mezi nesmírnou prací a skutečným zabezpečením, aspoň pokud je já dovedu pocítit a využít, by pro mne nebyl příznivý. Je velmi bolestné přiznat si to, ale já to musím učinit, právě tváří v tvář tomu vchodu tam, který se mně, staviteli a vlastníkovi, teď uzavírá, přímo křečovitě uzavírá. Jenže doupě není právě jen záchranná díra. Když stojím na hradním nádvoří, obklopen navršenými zásobami masa, tváří obrácen k deseti chodbám odtud vycházejícím, každá v souladu s celkovým prostorem buď svážná, nebo stoupavá, přímo směřující nebo stočená, rozšiřující se nebo zužující a všechny stejně tiché a prázdné, a každá z nich přichystána dovést mě k těm četným prostranstvím, stejně tichým a prázdným - pak jsou mi vzdáleny úvahy o bezpečnosti, pak přesně vím, že to zde je můj hrad, který jsem škrábáním a kousáním, dupáním a dusáním urval vzdorující půdě, můj hrad, který na žádný způsob nemůže patřit někomu jinému a který je natolik můj, že tu konec konců s klidem mohu přijmout od nepřítele i smrtelné zranění, neboť má krev se tu vsákne do mé půdy a neztratí se. A v čem jiném než v tomto je i smysl oněch krásných hodin, které trávím napůl v pokojném spánku, napůl v radostném bdění v chodbách, které jsou vypočteny zcela přesně pro mne, pro mé lahodné protahování, dětské rozvalování, zasněné polehávání, blažené usínání. A malá prostranství, každé důvěrně známé - ač všechna naprosto stejná, se zavřenýma očima je zřetelně rozeznám už podle zaoblení stěn mě objímají v míru a teple, jako žádné hnízdo neobjímá svého ptáka. A všechno, všechno tiché a prázdné. Je-li tomu ale tak, proč potom váhám, proč se obávám víc vetřelce než možnosti, že se snad už nikdy neshledám se svým doupětem? Nuže, to druhé je naštěstí holá nemožnost, nemusím si teprve dlouhým uvažováním ujasňovat, co pro mne doupě znamená; já a doupě patříme k sobě natolik, že bych se tu při všem svém strachu mohl s klidem, s úplným klidem usadit, vůbec bych se nemusel přemáhat, abych navzdory všem obavám otevřel i vchod, naprosto by stačilo nečinně vyčkávat, neboť nás nemůže nic natrvalo rozdělit a nějak už se dolů docela určitě dostanu. Ale ovšem, kolik času může do té doby uplynout a co všechno se za tu dobu může stát, tady nahoře i tam dole? A záleží přece jenom na mně, abych tuto dobu zkrátil a učinil ihned, co je nezbytné.

A tak, samou únavou už neschopen myslet, s hlavou svěšenou, nejistýma nohama, napůl ve spánku, spíš tápaje než jda, přiblížím se ke vchodu, pomalu nadzvednu mech, pomalu sestoupím, z roztržitosti nechám vchod zbytečně dlouho

nezakrytý, pak si vzpomenu na to, co jsem zanedbal, znovu vystoupím nahoru, abych to napravil, ale nač vystupovat nahoru? Stačí jen přitáhnout mechový strop, dobrá, tak tedy zase sestoupím dolů a konečně stáhnou mechový strop. Jen v tomto stavu, výhradně v tomto stavu dokážu tuto věc vykonat. - Potom tedy ležím pod mechem, nahore na přinesené kořisti, obléván krví a šťávami masa, a mohl bych začít spát svůj vytoužený spánek. Nic mě neruší, nikdo nešel za mnou, nad mechem je, zdá se, aspoň doposud klid, a i kdyby nebyl, myslím, že bych se teď nemohl zdržovat pozorováním; změnil jsem místo, ze světa nahore jsem přešel do svého doupěte r3. okamžitě pocítím účinek té změny. Je to nový svět dodávající nové síly, a co je únavou nahore, není únavou zde. Vrátil jsem se z cest, bez sebe únavou z toho trmácení, avšak shledání se starým obydlím, práce s novým zařizováním, která na mě čeká, nutnost v rychlosti aspoň povrchně obhlédnout všechny prostory, především však co nejrychleji proniknout na hradní nádvoří - to všechno proměňuje únavu v překotný neklid, je to, jako bych v okamžiku, kdy jsem vstupoval do doupěte, absolvoval dlouhý a hluboký spánek. První práce je velmi namáhavá a plně mě zaneprázdní: totiž protáhnout kořist úzkými a tenkostěnnými chodbami labyrintu. Tlačím ji vši silou před sebou a jde to, ale na mne příliš pomalu; abych to urychlil, urvu kus z té spousty masa a hrnu se přes ni, skrz ni, teď už mám před sebou jen část, teď se to postrkuje lehčeji, ale já jsem tak vecpaný do té spousty masa v těch úzkých chodbách, jimiž se sám tak tak proderu, že moc neschází, abych se ve vlastních zásobách udusil, kolikrát se jejich náporu ubráním leda žráním a pitím. Avšak transport se podaří, netrvá příliš dlouho, labyrint je zdolán, s úlevou stanu v normální chodbě, spojovací chodbou proženu kořist do jedné z hlavních chodeb zvláště k tomu uzpůsobené, která se prudce svažuje k hradnímu nádvoří. Teď už to nic není, teď se všechno takřka samo od sebe valí a stéká dolů. Konečně na svém hradním nádvoří! Konečně si budu moci odpočinout. Všechno při starém, žádný větší malér se, zdá se, nestal, drobné škody, které zpozoruji na první pohled, se brzy spraví, jen ještě napřed dlouhou obchůzku chodeb, ale to není žádná námaha, to je rozprávka s přáteli, jak jsem to dělal za starých časů či - nejsem vlastně ani tak starý, ale paměť se v mnohém už docela zakalila jak jsem to dělal anebo jak slyším, že se to dělá. Začnu teď s druhou chodbou schválně pomalu, když jsem viděl hradní nádvoří, mám nekonečně mnoho času - vždycky mám v doupěti nekonečně mnoho času -, neboť všechno, co tam dělám, je dobré a důležité a takřkajíc mě to sytí. Začnu s druhou chodbou a uprostřed přeruším revizi a přejdu do třetí chodby a dám se jí dovést na hradní nádvoří a musím se teď ovšem dát znovu druhou chodbou a tak si hraje s prací a rozmnožuje ji a usmívám se a raduji se a pak jsem už celý zmaten z té spousty práce, ale nenechám ji být. Kvůli vám, chodby a prostranství, a hlavně kvůli tvým otázkám, hradní nádvoří, jsem přece přišel, životem jsem hazardoval, a to jsem byl předtím celou dobu takový hlupák, že jsem se o něj třásl a kvůli němu oddaloval návrat k vám. Co je mi po nebezpečí, teď, když jsem u vás. Patřte ke mně, já k vám, jsme spolu spjati, co se nám může stát. Ať se nahore tlačí třeba celé stádo, ať si je tam připraven čenich, který prorazí mech. A i doupě mě teď pozdraví svým mlčením a prázdnotou a dotvrdí, co říkám. - Teď ale na mne přece jen padne jakási zemdlenost a na jednom prostranství, které patří k mým miláčkům, se trochu stočím do klubička, dávno jsem ještě neobhlédl všechno, ale já přece chci obhlídku dokončit, nechci tu spát, povolím jen tomu svodu a zařídím se tu, jako bych chtěl spát, jestli to tu jde pořád ještě tak dobře jako dřív. Jde to, jenomže já už se nedokážu vytrhnout, usnu tu hlubokým spánkem.

Spal jsem patrně velmi dlouho. Jsem probuzen až z posledního, rozplývajícího se spánku, musel to být už hodně lehký spánek, neboť mě vzbudilo sotva slyšitelné syčení. Hned je mi to jasné, drobotina, na kterou příliš málo dohlížím, kterou až příliš šetřím, si za mě nepřítomnosti někde provrtala novou cestu, tato cesta se střetla s nějakou starou cestou, zaléhá tam vzduch a odtud ten syčivý zvuk. Jak je ta chamrad' čínorodá a jak je ta její pile protivná! Budu muset nejdřív pečlivě sluchem ohledat stěny mé chodby a pokusnými vrty zjistit zdroj rušení a pak teprve budu moci šelest odstranit. Ostatně, ta nová chodba mi může i posloužit jako nový přívod vzduchu, bude-li jen trochu vyhovovat poměrům doupěte. Ale na ty malé si teď dám daleko lepší pozor než doposud, nic nesmí být ušetřeno.

Protože mám cvik v takových průzkumech, nebude to patrně dlouho trvat a mohu s tím hned začít, čekají na mne sice ještě jiné práce, ale tahle je nejnaléhavější, v mých chodbách musí být ticho. Tento zvuk je ostatně poměrně nevinný; vůbec jsem ho neslyšel, když jsem přišel, ačkoli tu určitě již byl; musel jsem se zase teprve dokonale zabydlet, abych ho uslyšel, je slyšitelný takřkajíc jen uchem domácího pána. A není ani trvalý, jak jindy takové zvuky bývají, je přerušován dlouhými přestávkami, patrně jak se tam nadřuje vzduch. Začnu s průzkumem, ale nedaří se mi najít místo, kde by bylo nutno zasáhnout, provedu sice pár výkopů, ale jen tak nazdařbůh; samozřejmě z toho nic není a velká práce s kopáním a ještě větší se zasypáním a urovnáváním je nadarmo. Ani na krok se nepřiblížím místu šelestu, ozývá se pořád a beze změny slabě v pravidelných přestávkách, jednou jako sykot, jindy však jako pískání. Nu, mohl bych to zatím taky nechat být, sice to velmi ruší, ale sotva lze pochybovat o mém předpokladu, odkud šelest pochází, bude se tedy sotva zesilovat, naopak, může se také stát - ovšem doposud nikdy jsem nečekal tak dlouho -, že takové šelesty časem samy od sebe ustanou, jak malí vrtači pokračují v práci, a nehledě k tomu, nejednou náhoda snadno přivede na stopu rušení, kdežto soustavné hledání může dlouho selhávat. Tak se utěšuji a raději bych se dál potuloval chodbami a navštěvoval prostranství, s mnohými jsem se ještě ani znovu nepozdravil, a mezitím si vždycky trochu zarejdl po hradním nádvoří, ale přece jen mi to nedá, musím pátrat dál. Spoustu času mě stojí ta drobotina, spoustu času, který by se dal líp využít. Při takových příležitostech mě obvykle láká technický problém, například podle šelestu, který mé ucho dokáže rozeznat do všech jemností, přesně a zaznamenatelně, si představím zdroj a příčinu a teď cítím potřebu přezkoumat, jestli to souhlasí se skutečností. Má to dobrý důvod, neboť dokud jsem nedospěl k nějakému zjištění, nemohu se ani cítit bezpečný, i kdyby šlo jen o to vědět, kam se skutálí zrnko písku spadlé se stěny. A takovýto šelest, to z tohoto hlediska teprve není nedůležitá věc. Jenže důležitá nedůležitá, ať hledám jak hledám, nenalézám nic, či spíše nalézám příliš mnoho. To se muselo stát zrovna na mém zamilovaném místě, říkám si, odejdu odtud hodně daleko, skoro na půl cesty k nejbližšímu prostranství, všechno je to vlastně žertem, jako bych chtěl dokázat, že mi tohle vyrušení

nezhystalo snad právě jen mé zamilované místo, a s úsměvem se zaposlouchám, ale brzy mě úsměv přejde, neboť skutečně, stejný sykot je slyšet i zde. Nic to není, chvílemi si myslím, že nikdo mimo mne by to neslyšel, teti to ovšem cvičeným uchem slyším čím dál zřetelněji, ačkoli je to ve skutečnosti všude docela přesně stejný šelest, jak se mohu srovnáním přesvědčit. Také nesílí, jak zjišťuji, naslouchaje uprostřed chodby, nikoli s uchem na stěně. Potom lze už jen s námahou, ba s naprostým soustředěním spíš tu a tam uhádnout než zaslechnout závan zvuku. Avšak teti mi vadí právě fakt, že to na všech místech zůstává stejné, neboť to nikterak nelze uvést v soulad s mým původním předpokladem. Kdybych byl příčinu šelestu uhodl správně, musel by nejsilněji vyzářovat z jednoho určitého místa, které by se právě dalo najít, a pak stále slábnout. Jestliže však můj výklad nesouhlasil, co je to pak? Je tu ještě možnost, že jsou zde dvě centra šelestu, že jsem jen doposavad naslouchal daleko od obou center a že, přibližoval-li jsem se k jednomu centru, jeho šelesty sice silily, avšak vzhledem k slábnutí šelestů z druhého centra byl celkový výsledek pro ucho pořád přibližně stejný. Skoro se mi už zdálo, že při bedlivém naslouchání rozeznávám, byť jen velmi nejasně, zvukové rozdíly, které souhlasí s novým předpokladem. Na každý pád musím pokusný prostor značně rozšířit ve srovnání s dosavadním. Sejdu proto chodbou až na nádvoří a začnu naslouchat tam. - Podivné, i zde týž šelest. Nu, je to šelest vyvolaný hrabáním nějakých nicotných zvířat, která hanebně využila mé nepřítomnosti, jistě jsou daleka jakýchkoli mně nepřátelských úmyslů, jsou jen zaměstnána svým vlastním dílem, a dokud jim nepříjde do cesty nějaká překážka, zachovají směr, kterým se jednou vydala, to všechno vím, přesto je mi nepochopitelné a rozčiluje mě a mate mi rozum pro práci velmi nezbytný, že se opovážila až do blízkosti mého nádvoří. Nechci v té věci rozlišovat: odstrašila ty hraboše hloubka, přece jen dost značná, v níž leží nádvoří, odstrašila je jeho velká rozloha a s ní související silný pohyb vzduchu, nebo prostě dolehla i k jejich tupé mysli nějaká zpráva o tom, že jde o hradní nádvoří? Rozhodně ve stěnách nádvoří jsem doposud nikdy žádné hrabání nezaznamenal. Přicházelo sem sice spousta zvěře přivábené mocným výparý, to byla moje stálá honitba, ale ta se vždycky někde nahoře prohrabala do mých chodeb a pak přicházela, sklíčena sice, ale mocně přitahována, chodbami dolů. Teď ale tedy vrtají už i v chodbách. Kéž bych byl provedl aspoň ty nejdůležitější plány svého mládí a rané mužnosti anebo spíš, kéž bych byl měl sílu je provést, neboť vůle nechyběla. Jedním z těchto zamilovaných plánů bylo oddělit hradní nádvoří od okolní půdy, to jest ponechat stěny o síle odpovídající zhruba mé výšce - až na malou základnu, již bohužel od půdy oddělit nelze -, kolem dokola nádvoří však vytvořit dutinu stejného rozměru, jako je stěna. Tuto dutinu jsem si vždycky, snad ne neprávem, představoval jako nejkrásnější místo pro pobyt, jaké bych mohl mít. Viset na tom zaoblení, vytahovat se nahoru, klouzat dolů, skulit se a zas najít půdu pod nohama a všechny tyto hry hrát vysloveně na samém těle svého nádvoří, a přece ne v jeho vlastním prostoru; moci se vyhýbat nádvoří, moci dát očím odpočinout si od něho, odložit radost z pohledu na ně na pozdější chvíli a přece je nemuset postrádat, nýbrž doslova je pevně držet v drápech, zkrátka něco, co je nemožné, je-li tu jen jeden obyčejný otevřený vchod; především je však moci střežit a být tedy za to, že jsem si odepřel pohled na ně, odškodněn natolik, že kdybych měl volit mezi pobytem v nádvoří a pobytem v dutině, s jistotou bych zvolil dutinu na celý svůj život, tam bych si chodil nahoru a dolů a chránil nádvoří. Pak by nebyly žádné šelesty ve stěnách, žádné drzé hrabání až k samému prostranství, pak by tam byl zaručen mír a já bych byl jeho strážcem; nemusel bych s odporem naslouchat hrabání všelijaké drobotiny, nýbrž něčemu, co mi teď zcela uniká: šumění ticha na hradním nádvoří.

Jenže všechna tahle krása není skutečností a já se musím dát do práce, skoro musím být rád, že se teď přímo týká hradního nádvoří, neboť to mě povzbuzuje. Musím ovšem - to se ukazuje stále jasněji vynaložit všechny své síly na tuto práci, která se nejdřív zdála zcela nepatrná. Ohledávám teď sluchem stěny nádvoří, a ať naslouchám kdekoli, nahoře či dole, při stěnách či při zemi, u vchodů či uvnitř, všude, všude týž šelest. A kolik času, kolik napětí vyžaduje to dlouhé naslouchání přerušovanému šelestu. Jistou nepatrnou útěchu k oklamání sebe sama mohu - když chci - nalézt v tom, že když oddálím ucho od podlahy, neslyším zde na nádvoří vůbec nic, na rozdíl od chodeb, což působí rozlehlost prostranství. Jen abych se uklidnil a přišel zase k sobě, podnikám často tyto pokusy, napjatě se zaposlouchám a jsem šťasten, že nic neslyším. Ale jinak, co se vlastně stalo? Před tímto jevem naprosto selhává můj prvotní výklad. Musím však odmítnout i jiné výklady, které se nabízejí. Dalo by se myslet, že to, co slyším, je právě ona drobotina při práci. To by však odporovalo všem zkušenostem; není přece možné, abych najednou slyšel to, co jsem nikdy neslyšel, ačkoli to zde vždycky bylo. Má citlivost na rušení možná v doupěti časem vzrostla, ale sluch se přece rozhodně nezbystrčil. Patří právě k vlastnostem té drobotiny, že ji není slyšet. Což bych ji byl jinak strpěl? Vyhledil bych ji, i kdyby mi pak hrozilo vyhladovění. Ale možná, i tato myšlenka se do mne vkrádá, že tu jde o zvíře, které ještě neznám. Možné by to bylo. Pozoruji sice život tady dole už dlouho a bedlivě, ale svět je rozmanitý a o zlá překvapení není nikdy nouze. Ale to by pak nebylo jedno zvíře, to by muselo být celé stádo, které znenadání vtrhlo do mého území, velké stádo malých zvířat, která sice - jelikož vůbec jsou slyšet - převyšují drobotinu, ale jen málo, neboť šramot jejich práce je jen nepatrný. Mohla by to tedy být neznámá zvířata, putující stádo, které pouze táhne kolem, které mě ruší, ale jehož tažení brzy skončí. Takže bych vlastně mohl počkat a nedělat koneckonců zbytečnou práci. Ale jsou-li to cizí zvířata, proč jsem žádné dosud nespatril? Nahrabal jsem se už dost, abych některé z nich chytil, ale nenacházím nic. Napadá mě, že jsou to třeba docela nepatrná zvířátka, mnohem menší než ta, která znám, a jen šramot, který působí, je větší. Zkoumám proto vyhrabanou zeminu, vyhazuji hroudy do vzduchu, až se rozpadají na nejdrobnější částičky, avšak rušitelé nikde. Pomalu přicházím na to, že takovými malými náhodnými výkopy ničeho nedosáhnu, jen si rozvrtám stěny doupěte, ve spěchu hrabu chvíli tu, chvíli tam, nemám čas díry zasypávat, na mnoha místech jsou už hromady hlíny, které překážejí v cestě a ve výhledu. To všechno mě ovšem ruší jen mimochodem, procházení, rozhlížení, ba ani odpočívání nepřipadají teď v úvahu, nejednou jsem už v některé díře při práci na chvíli usnul, s jednou tlapou nahoře zaťatou do hlíny, z níž jsem chtěl ještě v polospánku kus urvat. Změním teď metodu. Prorazím směrem k šelestu řádný velký příkop a nepřestanu hrabat dřív, dokud bez ohledu na všechny teorie nenajdu pravou příčinu šelestu. Potom ji odstraním,

bude-li to v mých silách, nebude-li, pak aspoň budu mít jistotu. Tato jistota mi přinese buď klid, nebo zoufalství, ale v každém případě jedno nebo druhé: bude to nepochybně a důvodné. Toto rozhodnutí mi přinese úlevu. Všechno, co jsem doposud udělal, připadá mi unáhlené; v rozčilení z návratu, ještě neoproštěn od starostí hořejšího světa, ještě plně nepojat mírem doupěte, rozcitlivělý, že jsem je tak dlouho musel postrádat, dal jsem se připravit o všechnu rozvahu jevem, který je, to přiznávám, podivný. Co se vlastně děje? Slabý sykot, slyšitelný jen po dlouhých přestávkách, nicotnost, o níž nechci říkat, že si na ni lze zvyknout; nikoli, zvyknout si na ni nelze, bylo by ji však možno nějakou dobu pozorovat, aniž by se proti ní prozatím cokoli přímo podnikalo, to znamená vždycky po několika hodinách příležitostně naslouchat a trpělivě zaznamenávat výsledky, ne však hned, jako já, jezdit uchem po zdech a takřka pokaždé, když se šelest ozve, rozdírat půdu, vlastně ani ne tak proto, aby se něco našlo, nýbrž aby se dělalo něco, co odpovídá vnitřnímu neklidu. Teď to bude doufám všechno jinak. A zase nedoufám - jak si přiznávám s očima zavřenými a sám na sebe rozružen -, neboť neklid se ve mně chvěje zrovna tak jako už po celé hodiny, a kdyby mě nezdržoval rozum, začal bych patrně ze všeho nejraději na nějakém místě, lhostejno, je-li tam něco slyšet, nebo není, tupě, vzdorovitě hrabat, jen abych hrabal, skoro už jako ta drobtina, která hrabe buď docela beze smyslu, nebo proto, že požívá hlínu. Nový rozumný plán mě láká a zase i neláká. Nedá se proti němu nic namítnout, mě aspoň nenapadá jediná námitka, pokud tomu rozumím, musí vést k cíli. A přesto mu v podstatě nevěřím, věřím mu tak málo, že se neděším ani možných hrůz jeho výsledku, ba ani v hrůzný výsledek nevěřím; dokonce se mi zdá, že jsem už od prvního zaznění šelestu pomýšlel na takové důsledné hrabání a že jsem s ním doposud nezačal jen proto, že jsem v ně neměl dost důvěry. Přesto samozřejmě s tím příkopem začnu, nemám už jinou možnost, ale nezačnu hned, trochu tu práci odložím. Má-li přijít rozum zase ke cti, ať se to stane důsledně, nevrhnu se do té práce bezhlavě. Především nejdříve napravím škody, které jsem v doupěti způsobil svým rytím; nebude to stát málo času, ale je to nezbytné; má-li nový příkop skutečně vést k nějakému cíli, bude patrně dlouhý, a kdyby nevedl k žádnému cíli, bude nekonečný, v každém případě znamená tato práce delší nepřítomnost v doupěti, ne tak zlou jako na hořejším světě, když budu chtít, mohu práci přerušit a zajít domů na návštěvu, a i když to neučiním, bude ke mně zavívat vzduch hradního nádvoří a obklopovat mě při práci, avšak pryč z doupěte a vydán nejistému osudu budu tak jako tak, proto chci zanechat doupě v pořádku, aby se neřeklo, že já, který jsem bojoval o jeho klid, jsem ho sám porušil a hned neobnovil. I začnu tím, že shrnuji hlínu zpátky do děr, je to práce, kterou dokonale znám, kterou jsem nesčetněkrát konal, aniž jsem si skoro uvědomoval, že je to práce, a v níž, zejména pokud jde o konečné udusání a uhlazování - to jistě není sebechvála, prostě je to pravda - jsem nepřekonatelný. Tentokrát mi ale nejde od ruky, jsem příliš roztržitý, co chvíli uprostřed práce tisknu ucho na stěnu a naslouchám a je mi jedno, že hlína právě nahnutá se pode mnou řine zpátky do chodby. Poslední okrasné práce, které vyžadují obzvláštní pozornost, jsou už nad mé síly. Zůstávají ošklivé hrboly, rušivé trhliny, nemluvě už o tom, že takto zflikovaná stěna nikdy už nebude mít ten starý celkový švih. Snažím se utěšit tím, že je to práce prozatímní. Až se vrátím, až bude zase zjedнан mír, pak všechno definitivně vylepším, všechno půjde jako na drátkách. Ano, v pohádkách jde všechno jako na drátkách a mezi pohádky patří i tyhle útechy. Lépe by bylo, kdybych hned teď provedl dokonalou práci, bylo by to mnohem užitečnější než ji pořád a pořád přerušovat, potulovat se chodbami a zjišťovat nová místa šelestů, což je věru velmi snadné, neboť to nevyžaduje nic jiného než zastavit se na libovolném místě a naslouchat. A dělám i další zbytečné objevy. Občas se mi zdá, jako by šelest ustal, mívá přece dlouhé přestávky, občas se takový sykot přeslechne, příliš mocně buší v uchu krev, pak splynou takové dvě přestávky a jednodu se na chvíli zdá, že sykot ustal navždy. Přestane naslouchat, vyskočí, v celém životě nastal převrat, je to, jako by se otevřel pramen, z něhož prýští ticho doupěte. Dám si pozor, abych ten objev hned přezkoumal, hledám někoho, jemuž bych se s ním mohl nejdříve beze všech pochybností svěřit, cválám k hradnímu nádvoří, vzpomenu si - neboť celou svou bytostí jsem procítl k novému životu -, že jsem už dávno ničeho nepojedl, vyrvu něco ze zásob napolo zasypaných hlínou, hltám to, zatímco už běžím zpátky k místu neuvěřitelného objevu, chci se nejdřív jen tak mimochodem, letmo během jídla ještě jednou přesvědčit o věci, zaposlouchám se, ale už letmý zaposlouchání okamžitě ukáže, že jsem se hanebně klamal, zdálky se ozývá neochvějný sykot. I vyplivnu jídlo a chtělo by se mi zadupat je do země a nanovo se pouštím do práce, ani nevím do jaké, někde, kde se to zdá zapotřebí, a takových míst je až dost, začnu něco mechanicky konat, jako kdyby jen přišel dozorec, před nímž je třeba sehrát komedii. Ale sotva se chvíli takhle pracuje, může se stát, že dojde k novému objevu. Šelest jako by zesílil, ne moc ovšem, tady jde vždycky jen o nejjemnější odstíny, ale trochu přece, sluch to jasně rozpoznává. A toto zesílení připadá jako přibližování, není ani tak slyšet zesílení, jako spíš - ještě zřetelněji - je takřka vidět krok, jímž se silnější šelest přibližuje. Odskočím od stěny, jediným pohledem se pokusím přehlédnout všechny možnosti, které tento objev může mít za následek. Mám pocit, jako bych byl toto doupě vlastně nikdy nezařizoval na obranu proti nějakému útoku, v úmyslu jsem to měl, avšak navzdory všem životním zkušenostem zdálo se mi nebezpečí útoku a tedy i obranná zařízení vzdálená - anebo ne vzdálená (jak by to bylo možné!), ale v pořadí daleko za zařízeními pro pokojný život, jež měla proto všude v doupěti přednost. Mnohé se v tom směru dalo zařít, aniž se narušil základní plán, bylo to nepochopitelně, opominuto. Měl jsem všechna ta léta velké štěstí, štěstí mě zhýčkalo, býval jsem neklidný, avšak neklid vprostřed štěstí nevede k ničemu.

Co by se teď mělo udělat především, je vlastně důkladná prohlídka doupěte z hlediska obrany a všech možností, které si při ní lze představit, vypracování obranného a příslušného stavebního plánu, načež by se mělo ihned započít s prací, svěže jako za mlada. To by byla nezbytná práce, na niž, mimochodem řečeno, je ovšem už příliš pozdě, avšak právě to by byla nezbytná práce, nikoli hrabání nějakého velikého výzkumného příkopu, jehož jediným smyslem vlastně je, že tu nechráněn ze všech sil vyhledávám nebezpečí, v bláznovské obavě, že samo nepříjde dost brzy. Najednou nechápu svůj dřívější plán. V kdysi rozumném plánu neshledávám ani trochu rozumu, zase nechám práce a nechám i naslouchání, už se mi nechce odhalovat žádné sílící šelesty, mám dost objevů, nechám všeho, byl bych už spokojen, kdybych upokojil ten svůj vnitřní rozpor. Znovu se dám odvést svými chodbami, přicházím do pořád vzdálenějších, od

svého návratu ještě neviděných, úplně nedotčených mými hrabajícími tlapami, jejichž ticho procítá při mém příchodu a snáší se na mne. Nepoddávám se, spěchám dál, vůbec nevím, co hledám, nejspíš jen odklad. Zabloudím tak daleko, že se dostanu až k labyrintu, vábí mě naslouchat u mechového stropu; vzdálené věci v tu chvíli tak vzdálené, poutají můj zájem. Proniknu až nahoru a poslouchám. Hluboké ticho; jak je tu krásně, nikdo se tam nestará o mé doupě, každý má dost svých starostí, které ke mně nemají žádný vztah, jak se mi to jen podařilo dosáhnout. Tady pod mechovým stropem je teď snad jediné místo v mém doupěti, kde mohu celé hodiny nadarmo naslouchat. - Úplný obrat v poměrech doupěte, dosavadní místo nebezpečí se stalo místem klidu a míru, kdežto nádvoří strhla vřava světa a jeho nebezpečností. A ještě hůř, ani zde není ve skutečnosti mír, zde se nic nezměnilo, ať tiše či s hlukem, nad mechem číhá nebezpečí jako dřív, jenže já jsem pro ně ztratil cit, přespříliš zaujat sykotem ve svých stěnách. Jsem jím zaujat? Ono sílí, blíží se, já se však plazím skrz labyrint a uvelebím se pod mechem, je to už skoro, jako bych přenechával svůj dům tomu sykalovi a spokojil se už tím, že tu nahoře najdu aspoň trochu klidu. Tomu sykalovi? Mám snad nějaký nový určitý názor o původu šelestu? Vždyť ten šelest přece snad pochází od stružek, které vyhrabává drobtina? Není tohle můj určitý názor? Vždyť jsem ho dosud ještě neopustil? A jestliže nepochází od stružek přímo, tedy nějak nepřímě. A jestliže s nimi vůbec nijak nesouvisí, pak se snad nedá předem vůbec nic předpokládat a je nutno vyčkat, až se snad příčina buď najde, nebo sama ukáže. Zahrávat si s dohady dalo by se ovšem ještě i teď, příkladně by se dalo říci, že někde v dálce pronikla voda a to, co mi připadá jako pištění či syčení, bylo by pak vlastně šumění. Ale nehledě k tomu, že v tomto směru nemám vůbec žádné zkušenosti - spodní vodu, kterou jsem na počátku našel, jsem hned odvedl a nikdy se už v této písčité půdě nevrátila -, nehledě k tomu je to zkrátka sykot, který se nedá vyložit jako šumění. Avšak co pomůže všechno nabádání ke klidu, obrazotvornost se nezastaví a já skutečně dospěju až k tomu - nemá smysl zapírat si to -, že ten sykot pochází od nějakého zvířete, nikoli od mnohých a drobných, nýbrž od jednoho jediného velkého. Leccos tomu odporuje. Že šelest je slyšet všude a pořád stejně silně, a nadto pravidelně ve dne v noci. Zajisté, zprvu bylo spíše nasnadě předpokládat množství drobných zvířat, poněvadž bych je však při svých výkopech nutně musel najít a nenašel jsem nic, nezbyvá než předpokládat existenci velkého zvířete, zejména když to, co tomuto předpokladu napohled odporuje, jsou pouze věci, jež činí toto zvíře nikoli nemožným, nýbrž nade všechno pomýšlení nebezpečným. Jedině proto jsem se tomuto předpokladu bránil. Přestanu už klamat sám sebe. Dávno už si zahrávám s myšlenkou, že je to slyšet i na velkou vzdálenost jen proto; že ono zvíře pracuje jak zběsilé, prohrabává se půdou tak rychle, jako když se někdo prochází volnou chodbou, zem se chvěje při jeho hrabání, i když ono už pokročilo dál, toto doznívající chvění a zvuk práce samé splývají ve velké vzdálenosti a já, k němuž se donesou už jen poslední závany šelestu, jej slyším všude stejně. Přitom působí i to, že zvíře nepostupuje ke mně, proto se šelest nemění, jde spíše o plán, jehož smysl mi není jasný, předpokládám pouze, že zvíře mě kruhem obkličuje - přičemž vůbec nechci tvrdit, že o mně ví - patrně už několikrát obkroužilo mé doupě za dobu, co je pozoruji. Hodně si lámu hlavu s povahou šelestu, tím sykotem nebo pištěním. Když hrabu a ryju v zemi já svým způsobem, zní to přece docela jinak. Dovedu si sykot vyložit jen tak, že hlavním nástrojem zvířete nejsou drápy, ty třeba jen napomáhají, nýbrž čenich nebo rypák, jenž ovšem, nehledě k jeho nesmírné síle, musí mít nejspíše i nějaké ostří. Pravděpodobně zaboří jediným mohutným úderem rypák do země a vyrvé veliký kus, po tu dobu neslyším nic, to je ona přestávka, potom však se znovu nadechne k novému úderu. Toto nasávání vzduchu, což musí být hluk, který otrásá zemí, a to nejen proto, že zvíře je tak silné, ale i proto, že tak spěchá, že je tak posedlé prací, tedy tento hluk slyším pak já jako tiché syčení. Naprosto nepochopitelné je mi ovšem, že je schopno pracovat tak nepřetržitě; třeba má v těch malých přestávkách i příležitost nepatrně si odpočinout, avšak ke skutečnému velkému odpočinku patrně ještě nedospělo, kutá ve dne v noci, pořád stejně silně a svěže, majíc před očima svůj plán, který je třeba provést co nejrychleji a k jehož uskutečnění má všechny schopnosti. Nuže takového protivníka jsem se nemohl nadát. Avšak nehledě k jeho zvláštnostem, dochází teď přece pouze k něčemu, čeho se vždycky bylo třeba obávat, nač jsem se vždycky měl připravovat: Někdo se blíží! Jak to, že tak dlouho plynulo všechno tiše a šťastně? Kdo to řídil cesty nepřátel, že dlouhým obloukem obcházeli mou usedlost? Proč jsem byl tak dlouho ochraňován, když teď na mne byla seslána taková hrůza? Co byla všechna ta drobná nebezpečí, jejichž promýšlením jsem trávil čas, proti tomuto jednomu!

Doufal jsem snad, že jako majitel doupěte budu mít převahu nad každým, kdo přijde? Právě jako majitel tohoto velkého choulostivého díla jsem, rozumí se, bezbranný proti každému vážnějšímu útoku. Blaho tohoto vlastnictví mě zhýčkalo, choulostivost doupěte mě učinila choulostivým, jeho zranění mě holi, jako by to byla má vlastní. Právě tohle jsem měl předvídat, nepomýšlet jen na svou vlastní obranu - jak povrchní a zbytečné bylo i to -, nýbrž na obranu doupěte. Především bylo třeba učinit opatření, aby se jednotlivé části doupěte, a to co nejvíce jednotlivých částí, v případě útoku daly v nejkratší době oddělit od ostatních méně ohrožených částí závalem půdy, a to takového množství půdy a tak účinně oddělit, aby útočník neměl ani tušení, že teprve za tím vším je vlastní doupě. A navíc by závaly musily být s to nejen skrýt doupě, ale pohřbit i útočníka. Neučinil jsem ani nejmenší náběh k něčemu takovému, nic, vůbec nic se v tomto ohledu nestalo, byl jsem lehkomyšlný jako dítě, léta mužnosti jsem strávil v dětinských hrách, dokonce i s myšlenkami na nebezpečí jsem si jen pohrával, opravdu uvažovat o opravdových nebezpečích jsem zapomněl. A výstrah nechybělo.

Něco, co by se vyrovnalo nynějšímu případu, se ovšem nestalo, avšak přece jen se přihodilo něco podobného, v počátečních dobách doupěte. Hlavní rozdíl byl právě v tom, že to byly počáteční doby doupěte... Pracoval jsem tehdy, vyloženě jako nepatrný učedník, ještě na první chodbě, labyrint byl teprv rozvržen v hrubých rysech, jedno malé prostranství jsem už vyhloubil, avšak v rozměrech i zpracování stěn bylo naprosto nepovedené; zkrátka všechno bylo natolik v počátcích, že se to vůbec dalo brát jen jako pokus, jako něco, čeho by bylo možno najednou, dojde-li trpělivost, bez velké lítosti nechat. Tu se stalo, že jednou o pracovní přestávce - vždycky jsem v životě dělal až příliš

mnoho pracovních přestávek jsem ležel mezi hromadami hlíny a najednou jsem v dálce uslyšel nějaký šelest. Byl jsem mlád, a tak to ve mně vyvolalo spíš zvědavost než strach. Nechal jsem práce a jal jsem se naslouchat, tedy naslouchal jsem a rozhodně jsem neutíkal nahoru pod mech, abych se tam rozvaloval a nemusel naslouchat. Aspoň jsem naslouchal. Dobře jsem rozpoznával, že jde o hrabání podobné mému, znělo sice trochu slaběji, ale kdoví jaký podíl na tom má vzdálenost. Byl jsem napjatý, jinak ale chladný a klidný. Třeba jsem v cizím doupěti, říkal jsem si, a jeho majitel se teď prohřívá ke mně. Kdyby se tato domněnka ukázala správná, byl bych odtáhl a začal stavět jinde, neboť nikdy jsem neměl výbojně a útočně choutky. Ale ovšem: byl jsem ještě mladý a neměl jsem ještě žádné doupě, mohl jsem být chladný a klidný. Ani další průběh věci mě nijak zvlášť nevzrušil, jen vyložit ho nebylo snadné. Jestliže ten, kdo tam hrabal, skutečně směřoval ke mně, protože mě slyšel hrabat, pak změnil-li směr, což se teď opravdu stalo, nedalo se zjistit, jestli to učinil proto, že jsem ho svou pracovní přestávkou zbavil každého opěrného bodu cesty, anebo proto, že sám změnil své úmysly. Možná ale že jsem se vůbec mýlil a on nikdy nesměřoval přímo na mne, ať tak či onak, šelest nějakou dobu ještě sílil, jako kdyby se přibližoval, já, mladý chlapík, bych se byl tehdy snad ani nezlobil, kdybych najednou uviděl toho hraboše vylézat ze země, avšak nic takového se nestalo, od jistého bodu začalo hrabání slábnout, bylo tišší a tišší, jako kdyby hraboš pozvolna uhýbal od původního směru, a najednou ustalo docela, jako kdyby se rozhodl pro docela opačný směr a vydal se rovnou pryč ode mne do dálky. Dlouho jsem ještě naslouchal do ticha za ním, než jsem se nanovo pustil do práce. Nuže, tato výstraha byla dost jasná, jenže já na ni brzo zapomněl a na mé stavební plány měla sotva nějaký vliv.

Mezi tehdejší dobou a dneškem leží můj mužný věk, avšak není to tak, jako by mezi tím neleželo vůbec nic? Pořád ještě trvá dlouhá pracovní přestávka a já naslouchám u stěny a ten hraboš opět změnil úmysl, udělal čelem vzad, vrací se ze své cesty, domnívá se, že mi zatím poskytl dost času, abych se zařídil na jeho přijetí. U mne je však všechno daleko méně připraveno než tenkrát, veliké doupě je zde, bezbranné, a já už nejsem nepatrný učedník, nýbrž starý stavitel, poslední síly, jež v sobě ještě mám, mi vypovídají, jakmile dojde k rozhodnutí, ale jakkoli jsem starý, připadá mi, že bych velice rád byl ještě starší než jsem, tak starý, abych už ani nemohl vstát ze svého lůžka pod mechem. Neboť ve skutečnosti to tu přece jen nevydržím, zvednu se, a jako bych se tu byl naplnil nikoli klidem, ale novými starostmi, ženu se zase dolů do domu. - Jak vypadaly věci naposledy? Sykot zeslábl? Ne, zesílil. Namátkou poslouchám na deseti místech a je mi jasné, že to byl klam, sykot je pořád stejný, nezměnilo se nic. Tam na druhé straně není změn, tam je klid a povznesenost nad čas, zato zde každý okamžik naslouchačem otřásá. I vracím se zase dlouhou cestou na nádvoří, připadá mi, jako by všechno kolem bylo rozechvělé, jako by se po mně dívalo, jako by se hned pak zase dívalo stranou, aby mě nerušilo, pak se přece jen zase snažilo vyčíst z mého vzezření spásná rozhodnutí. Zavrtím hlavou, nemám ještě žádná. Nejdů také na nádvoří proto, abych provedl nějaký plán. Jdu kolem místa, kde jsem chtěl zřídít výzkumný příkop, znovu je zkoumám, bylo by to bývalo dobré místo, příkop by byl vedl tím směrem, kde je nejvíc malých vzduchodů, jež by mi byly velice usnadnily práci, třeba bych byl nemusel hrabat ani moc daleka, ani bych se byl nemusel dohrabat ke zdroji šelestu, třeba by bylo stačilo naslouchat u přívodů. Ale žádná úvaha není dost silná, aby mě povzbudila k tomuhle hrabání. Tenhle příkop že mi má přinést jistotu? Jsem už tak daleko, že ani žádnou jistotu nechci. Na nádvoří si vyberu pěkný kus staženého červeného masa a zalezu s ním do jedné hromady hlíny, tam bude aspoň ticho, pokud tu vůbec ještě je opravdové ticho. Olizují a okouším maso, myslím střídavě na to cizí zvíře, které se v dálce ubírá svou cestou, a potom zas na to, že bych si měl vydatně dopřát ze svých zásob, dokud ještě mám tu možnost. Tohle je patrně jediný proveditelný plán, který znám. Jinak se pokouším rozluštit plány toho zvířete. Je na cestách, anebo pracuje na vlastním doupěti? Je-li na cestách, pak by se s ním snad bylo možno dohodnout. Pronikne-li opravdu až ke mně, dám mu něco ze svých zásob a ono potáhne dál. To tak, potáhne dál. Ve své, hromadě hlíny si samozřejmě mohu snít o všem možném, i o dohodě, ačkoli dobře vím, že nic takového neexistuje a že v tom okamžiku, kdy se uvidíme, ba kdy jen vytušíme svou blízkost, oba stejně nepřičetně, žádný dřív, žádný později, na sebe vyceníme zuby a drápy s novým, jiným hladem, třeba budeme jinak úplně syti. A jako vždy, i teď plným právem, neboť kdopak by, i když je třeba na cestách, tváří v tvář doupěti nezměnil své cestovní plány i plány do budoucna. Ale třeba hrabe to zvíře na svém vlastním doupěti, pak nemohu o nějakém dorozumění už ani snít. I kdyby to bylo zvíře tak divné, že by jeho doupě sneslo nějakého souseda, mé doupě ho nesnese, aspoň slyšitelného souseda nesnese. Zdá se ovšem, že to zvíře je velmi daleko, kdyby se vzdálilo ještě trochu víc, ustal by asi i šelest, snad by se pak zase všechno mohlo obrátit k dobrému jako za starých časů, byla by to jen zlá, ale zdravá zkušenost, podnítila by mě k nejruznějším vylepšením, mám-li klid a nebezpečí nedoléhá bezprostředně, dokážu arci vykonat ještě značnou práci, třeba se to zvíře vzhledem k nesmírným možnostem, jež patrně při své pracovní síle má, vzdá záměru rozšiřovat své doupě směrem k mému a odškodní se na jiné straně. Ani toho nelze ovšem dosáhnout vyjednáváním, nýbrž pouze vlastním rozumem toho zvířete, anebo nějakým tlakem, který bych vyvinul já ze své strany. V obou případech bude rozhodující, zda a co o mně zvíře ví. Čím víc o tom přemýšlím, tím nepravděpodobnější se mi zdá, že mě zvíře vůbec uslyšelo, je možné, třebaže pro mne nepředstavitelné, že má o mně jinak nějaké zprávy, ale slyšet mě snad nemohlo. Dokud jsem o něm nevěděl, nemohlo mě vůbec slyšet, neboť to jsem se choval tiše, není nic tiššího než má shledání s doupětem, potom, když jsem konal pokusné výkopy, mohlo mě snad slyšet, ačkoli můj způsob hrabání působí velmi málo hluku; kdyby mě však bylo uslyšelo, pak bych to přece i já musel nějak upozorovat, bylo by přece aspoň občas ustalo v práci a naslouchalo. - Ale všechno zůstávalo beze změny.

Fragment k "Lovci Gracchovi"

JAK JE TO, lovče Gracchu, ty už celá staletí jezdíš na tomto starém člunu?

Už patnáct set let. A stále na této lodi?

Stále na této bárce. Bárka je myslím správně označení. Ty se nevyznáš v lodnictví?

Ne, ne, zajímám se o to teprve ode dneška, od té doby, co vím o tobě, od té chvíle, co jsem vstoupil na loď.

Není omluva. Já jsem přece taky z vnitrozemí. Nikdy jsem nebyl námořníkem, nechtěl jsem jím být, hory a lesy byly moji přátelé, a teď - nejstarší námořník, lovec Gracchus, strážný duch námořníků, lovec Gracchus, se sepjatýma rukama se k němu modlí plavčík ve stožárním koši vystrašený bouřlivou nocí. Nesměj se.

Já že se směji? Ne, to opravdu ne. S bušícím srdcem jsem stál přede dveřmi tvé kajuty, s bušícím srdcem jsem vstupoval. Tvá vlídná povaha mě trochu uklidňuje, ale nikdy nezapomenu, čím jsem hostem.

Jistě, máš pravdu. Ať je tomu jakkoli, jsem lovec Gracchus. Nechceš se napít tady vína, značku neznám, ale je sladké a těžké, patron mne dobře zásobuje.

Ted' ne prosím, jsem příliš neklidný. Snad později, jestli mě tu ještě strpíš. Taky si netroufám pít z tvé sklenice. Kdo je patron?

Majitel bárky. Tihle patroni totiž jsou znamenití lidé. Jenom jim nerozumím. Nemyslím jejich řeč, i když samozřejmě ani jejich řeči často nerozumím. Ale to jen mimochodem. Řečí jsem se během staletí naučil dost a mohl bych dělat tlumočníka mezi předky a dnešními lidmi. Ale myšlení patronů nerozumím. Snad bys mi je mohl vysvětlit.

Velkou naději si nedělám. Jak bych mohl něco tobě vysvětlovat, když proti tobě nejsem ani žvatlající dítě. Takhle ne, jednou provždy ne. Zavděláš se mi, když

budeš vystupovat trochu mužněji, trochu sebevědoměji. Co si počnu se stínem hosta. Vyfouknu ho okénkem na jezero. Potřebuji všelicos vysvětlit. Ty, který se potloukáš venku, to můžeš udělat. Jestli se mi tu ale budeš klepat u stolu a samým klamáním sebe sama zapomeš i to málo, co víš, pak se můžeš hned sebrat a jít. Jak to myslím, tak to říkám.

Na tom něco je. Skutečně stojím v něčem nad tebou. Pokusím se tedy přemoci. Ptej se!

Lepší, daleko lepší, v tom ohledu přeháníš a namlouváš si nějakou převahu. Musíš mi jen správně rozumět. Jsem člověk jako ty, jenže netrpělivější o pár století, o něž jsem starší. Tak tedy o patronech jsme chtěli mluvit. Dávej pozor! A napij se vína, aby sis zbystril rozum. Bez upejpání. Pořádně. Je ho tu na lodi ještě velký náklad.

Gracchu, to je znamenité víno. Ať žije patron. Škoda, že dnes umřel. Byl to dobrý muž a zesnul v pokoji. Odrostlé děti stály u jeho smrtelného lože, v nohách jeho žena omdlela, avšak jeho poslední myšlenka platila mně. Dobrý muž, Hamburčan.

Dobrotivé nebe, Hamburčan, a ty tady na jihu už víš, že dnes umřel?

Jakže? Já bych neměl vědět, že můj patron umřel. Jsi přece jen řádně přihlouplý.

Chceš mě urážet?

Ne, vůbec ne, dělám to proti své vůli. Ale neměl by ses tolik divit a víc pít víno. S patrony se to však má takhle: Ta bárka přece původně nikomu nepatřila.

Gracchu, jednu prosbu. Řekni mi nejdříve krátce, ale souvisle, jak to s tebou je. A bych pravdu řekl: já to totiž nevím. Pro tebe jsou to ovšem samozřejmé věci, a jaký už jsi, předpokládáš jejich znalost u všech lidí. Jenže v tom krátkém lidském životě - život je totiž krátký, Gracchu, snaž se to pochopit - v tomto krátkém životě tedy má člověk plné ruce práce, aby povznesl sebe a svou rodinu. Jakkoli zajímavý je lovec Gracchus - to je přesvědčení, nikoli podlézavost -, nemáme kdy na něj myslet, informovat se o něm nebo dokonce dělat si s ním starosti. Snad na smrtelném loži, jako tvůj Hamburčan, to nevím. Tam snad má příčinlivý muž poprvé čas natáhnout se a do lenošných myšlenek se pak zatoulá jednou i zelený lovec, Gracchus. Jinak ale, jak říkám: nevěděl jsem o tobě, kvůli obchodům jsem tu v přístavu, uviděl jsem bárku, můstek byl přichystán, přešel jsem po něm -, ale teď bych rád o tobě slyšel něco souvislého.

Ach, souvislého. Staré, staré historie. Všechny knihy jsou toho plné, ve všech školách to učitelé malují na tabule, matka o tom sní, když jí dítě saje z prsu, šeptá se o tom v objetích, obchodníci o tom vyprávějí kupcům, vojáci to zpívají do pochodu, kazatel to vyvolává v kostele, dějepisci s ústy dokořán vidí ve svých pokojích to, co se dávno událo, a bez ustání to popisují, v novinách to stojí vytištěno a národ si to podává z ruky do ruky, vynášel se telegraf, aby to rychleji obíhalo po zemi, v zasutých městech se to vykopává a výtah se s tím řítí ke střeše mrakodrapu. Cestující ve vlaku to zvětšují z oken zemím, jimiž projíždějí, ale ještě předtím to na ně hulákají divoši, ve hvězdách se to dá. Čistá a moře to zrcadlí, potoky to přinášejí z hor a sníh to zase trousí po vrcholcích, a ty, člověče, tu sedíš a ptáš se mě na

souvislost. Tys musel ale vybraně prohýřit své mládí.

Možná, jak už to v mládí bývá. Ale tobě by myslím velmi prospělo, kdyby ses jednou trochu porozhlédl po světě. Jakkoli divné ti to snad připadá, taky se tomu skoro sám divím, ale je to tak, ty nejsi předmětem toho, o čem mluvím něsto, i když se mluvím o mnohém, ty k tomu nepatříš, svět jde svou cestou a ty konáš svou plavbu, ale až dodnes jsem nikdy nepozoroval, že by se vaše cesty zkrížily.

To jsou tvá pozorování, můj milý, jiní udělali jiná pozorování. Jsou jen dvě možnosti. Buď zatajuješ, co o mně víš, a máš přitom nějaký určitý záměr. Pro tento případ ti říkám zcela otevřeně: jsi na omylu. Anebo: myslíš opravdu, že si na mne nemůžeš vzpomenout, protože si pleteš mou historii s nějakou jinou. Pro tento případ ti říkám jen: Jsem - ne, nemohu, kdeko to ví a zrovna já ti to mám vykládat! Je to už tak dávno. Zeptej se dějepisců! Jdi k nim a pak zase přijď. Je to tak dávno. Jakkp to mám uchovávat v tom přeplněném mozku.

Počkej, Gracchu, ulehčím ti to, budu se tě ptát. Odkud pocházíš?

Ze Schwarzwald, jak je všeobecně známo. Ovšem, ze Schwarzwald. A tam jsi lovil asi tak ve čtvrtém století?

Člověče, znáš Schwarzwald? Ne.

Ty neznáš opravdu vůbec nic. Kornidelníkovo děcko ví více než ty, pravděpodobně mnohem více. Kdo tě to seny zahnal? Je to osud. Tvá dotěrná skromnost byla skutečně až příliš odůvodněná. Jsi nic, které napájím vínem. Teď tedy neznáš ani Schwarzwald. A já jsem se tam narodil. Až do pětadvaceti let jsem tam lovil. Nebýt toho, že mě zvalil ten kamzik - tak, teď to víš -, byl bych prožil dlouhý, krásný život lovce, ale ten kamzik mě zvalil, zřítíl jsem se a rozbil jsem se o kameny. Dál se neptej. Tu jsem, mrtvý, mrtvý, mrtvý. Nevím, proč jsem tu. Naložili mě tenkrát na člun smrti, jak se to patří, ubohý mrtvý, tři čtyři úkony se mnou provedli, jako s každým, jaképak výjimky s lovcem Gracchem, všechno bylo v pořádku, natažený jsem ležel v člunu.

Fragment k "Stavbě čínské zdi"

DO TOHOTO SVĚTA teď pronikla zpráva o stavbě zdi. I ta byla opožděná, asi třicet let po jejím vyhlášení. Bylo to jednoho letního večera. Stál jsem, tehdy desetiletý, s otcem na břehu řeky. Přiměřeně významu. této často zmiňované chvíle vzpomínám si i na ty nejmenší okolnosti. Držel mě za ruku, dělal to s oblibou až do vysokého věku, druhou přejížděl po své dlouhé, docela tenké dýmce, jako by to byla flétna. Jeho dlouhý, prořídlý, tuhý vous trčel do vzduchu, a on, vychutnávaje dýmku, hleděl přes řeku do výšky. Tím hlouběji poklesl jeho cop, předmět hluboké úcty dětí, tiše šustil po zlatě protkaném hedvábí jeho svátečního šatu. Tu zastavila před námi bárka, lodník pokynul mému otci, aby k němu sešel po náspu, on sám šel mu naproti do kopce. Sešli se uprostřed, lodník začal otci cosi šeptat do ucha; aby byl co nejbliž, objal ho. Nerozuměl jsem, co říkali, viděl jsem jen, že otec jako by nevěřil té zprávě, lodník se snažil stvrzovat její pravdivost, otec stále ještě nemohl uvěřit, lodník s vášnivostí lodníkům vlastní na důkaz pravdy téměř roztrhl otcí na prsou šat, otec se utíšil a lodník se zaduněním skočil do bárky a odplul. V zamyšlení se ke mně otec obrátil, vyklepal dýmku a zastrčil ji za pás, pohladil mě po tváři a přivinul k sobě mou hlavu. 'To jsem měl ze všeho nejraději, naplňovalo mě to radostí, a tak jsme došli domů. Tam se již na stole kouřilo z rýžové kaše, několik hostů bylo pohromadě, právě se nalévalo do pohárů víno. Nedbaje toho, začal otec už na prahu oznamovat, co slyšel. Jeho slova nemám přirozeně přesně v paměti, smysl však, díky mimořádným okolnostem, jež si i dítě podmaňovaly, pronikl do mne tak hluboko, že se přece jen mohu odvážit podat je svým způsobem doslova. Činím to proto, že jsou pro lidové pojetí velmi příznačná. Můj otec řekl tedy asi: Jeden cizí lodník - znám všechny, kteří tu obvykle projíždějí, tento však byl cizí - mi právě vyprávěl, že má být postavena velká zeď na ochranu císaře. Často se totiž před císařským palácem shromažďují nevěřící národy, mezi nimi i démoni, a vystřelují na císaře své černé šípy.

Vladimír Kafka : Poznámka překladatele

1968

FAKT, že kolem Kafkova díla vyrostla za pár desetiletí ohromná "kafkovská" literatura, charakterizuje určitým způsobem ono dílo samo. Nebezpečí je v tom, že množství různých interpretací často znemožňuje nepředpojatý přístup k dílu, že je ohrozilo ztrátou autentického působení. Rozličné výklady (nejen teoretické, též např. skrze médium scénické, výtvarné), často žurnalisticky devalvované, fixovaly v obecném povědomí jakýsi "obraz" autora, s nímž pak lze po libosti nakládat a nedat se přitom rušit vlastním živým dílem. Na téma Franz Kafka je dnes možno zkomponovat jakoukoli skladbu. Zvlášť paradoxně příznačná je tu přitom ta skutečnost, že čtyřicet let po smrti tohoto "autora století" neexistuje zcela spolehlivé (natož kritické) vydání jeho díla. (Kritické vydání díla Franze Kafky začalo vycházet r. 1982 v nakladatelství S. Fischer ve Frankfurtu nad Mohanem a do r. 1990 v něm vyšly romány "Zámek" (1982), "Nezvěstný" (1983) a "Proces" (1990), na něž v též roce navázaly "Deníky". Každý svazek kritického vydání, nazvaného "Spisy Deníky Dopisy" (Schriften Tagebücher Briefe) a vydávaného mezinárodním edičním komitétem, obsahuje text díla "ve znění rukopisu" a svazek nebo dva svazky (u "Deníků") komentářů a aparátu.) S touto skutečností se musela vyrovnat i naše edice Kafkových menších próz. Svazek "Popis jednoho zápasu" navazuje na svazek "Povídky" (vydaný v Odeonu r. 1964) a musel být překládán v podstatě podle kanonizované edice, již v uspořádání Maxe Broda od roku 1936 vlastně s nevelkými změnami vydává americké nakladatelství Schockenovo - dokonce i s týmn (neúplným!)

seznamem tiskových chyb. Hledisko, podle něhož jsou Kafkovy povídky a črty takto rozděleny, je zela vnějškové: v prvním svazku jsou shromážděny prózy, které vyšly za autorova života, v dalším ty ostatní; ani toto hledisko není uplatněno zcela důsledně, např. "Jezdec na uhláku" byl - třeba jen časopisecky - publikován za Kafkova života. "Popis jednoho zápasu" se skládá převážně z fragmentů (tu ovšem je třeba mít na paměti, co znamená u Kafky „fragment“). Tak se oba svazky rozprostírají po celé časové rozloze autorovy tvorby, přičemž ovšem daleko přiměřenější by bylo vidět i čist díla z jednotlivých časových období vedle sebe bez ohledu na "publikovanost" či "nepublikovanost", natož pak "fragmentárnost" či "ukončenost": např. "Umělec v hladovění" (zejména "Josefinu") vedle "Výzkumů jednoho psa", prózu "Při stavbě čínské zdi" vedle prózy "V kárném táboře" atd. atd. zejména však rané Kafkovy prózy - tedy "Popis" vedle "Rozjímání" a dál vedle "Svatebních příprav na venkově", jež se zas s ohledem na to, že byly poměrně pozdě objeveny, ocitají zatím nenávratně teprve v dalším svazku osmi tzv. osmerkových sešitů. A to nemluvíme o řadě skic i malých povídek, jež byly - na rozdíl od jiných - ponechány v rámci třinácti tzv. kvartových sešitů - "deníků".

Nadto dosavadní německá, resp. americká vydání trpí nedostatkem spolehlivé datace jednotlivých povídek (omluvitelné leda snad u starších vydání), k jejíž nápravě teprve v posledních letech přispěla důkladná práce Klause Wagenbacha a Malcoma Pasleyho. Českému vydavateli tedy dnes nezbyvá než v nejlepším případě se uchýlit ke kompromisu a v rámci zatím daných svazků alespoň přizpůsobit vnitřní uspořádání správné chronologii; navíc byla v tomto svazku oproti německému, resp. americkému vydání na správné místo zařazena próza "Odvozy" a k aforistickému cyklu "On" byly znovu připojeny ty části, jež se stejně tradičně jako bezdůvodně nalézají mezi fragmenty "Svatebních příprav na venkově".

Svazek "Povídky" a "Popis jednoho zápasu" tedy rozhodně neodlišuje míra umělecké či myšlenkové významnosti. Nosnými pilíři druhého svazku jsou zhruba titulní povídka, tematický okruh kolem povídky "Při stavbě čínské zdi" ("Zamítnutí", "K otázce zákonů", "Odvozy", "Městský znak", ale patřil by tam i "Starý list" z cyklu "Venkovský lékař" a ovšem řada samostatných celků z kvartových i osmerkových sešitů, okruh pseudomytologizujících a pseudobajkových črt a ovšem "zvířecí povídky" z posledních let Kafkova života; značný význam má myšlenkově velmi důsažný projekt "Lovec Gracchus", který bohužel zůstal vlastně v expozici.

Povídka "Popis jednoho zápasu" je vůbec první známou Kafkovou prací (předchozí románový zlomek "Dítě a město" je naneštěstí neznám) a svým způsobem branou do Kafkova světa. Už obě substantiva v názvu jsou přímo erbovními slovy celého Kafkova díla. Svým stylem dokumentuje autorův rozchod s dobou, kdy "tvořit díla" znamenalo psát bombasticky, jeho směřování k přirozenému, nehledanému jazyku, který se ovšem teprve mnohem později (kolem r. 1912) vyhranil v onen až asketicky přísný, střízlivý, krutě logistický jazyk pozdějších děl, nástroj nemilosrdné kritického pronikání nejen do vnitřního světa jednotlivce, ale i pod povrch společenské struktury doby, jež pak bývá jako "typicky kafkovský" mylně považován za jediný, výhradní Kafkův jazyk. Zapomíná se, že uvolněnější, až hravý, řeklo by se pantomimický jazyk rané prózy (ať už "Popisu" či "Rozjímání" nebo "Svatebních příprav") je také Kafkův a že jeho rysy občas probleskují i později pod přísnější tváří.

Naléhavěji než díla jiných autorů žádá si Kafkova tvorba takový zřetel k vlastní celkovosti. Každý jeho text je srozumitelný jen v souvislosti celého díla, jinak výklad nutně upadne do matoucí či vysloveně falšující jednostrannosti. Celé toto dílo, všechny jeho obrazy a jeho jazykové ztvárnění společně vytvářejí specifický, autonomní svět. Kafkovy první práce, zejména pak "Popis", obsahují mnoho nejzákladnějších témat a problémů celé další Kafkovy tvorby. "Boj", který je tu "popisován", vedou vlastně všichni pozdější Kafkovi hrdinové dál a znovu: totiž boj o celistvé, autentické uchopení věci, tj. tedy boj o uchopení světa v jeho totalitě. Jenže právě věci, legitimní nositelé pravého bytí, se "kolem mne propadají jako chumelenice"; "Pokaždé, milý pane," praví se v původní verzi "Rozhovoru s modlilem", která byla otištěna až r. 1909 v časopise Hyperion, "toužím vidět věci tak, jak by se chtěly nabízet, dříve než se mi ukážou. Tu jsou asi krásné a klidné. Musí takové být, protože často slyším, jak o nich lidé takto hovoří." Ale lidský pohled nedokáže uchopit věci takto v jejich kráse a klidu, zkresluje je, odživotňuje, cestu k nim má zatarasenu reflexí (poetizací), jež je obsažena už v jejich pojmenování. A proto každý počin hrdinův je "důkazem toho, že je nemožné žít". Na druhé straně však jen s tímto rizikem zkreslení se může pokusit poznávat je: chce-li je natřít v celistvosti, utone v chaotickém "proudu". Odtud také u Kafky to nekonečné zvažování všech aspektů a možností, které sotva byly všemožně logicky podepřeny, hned jsou zase brány v potaz, popřeny. Odtud ta (zvláště pro pozdější díla příznačná) permanentní problematizace každého "pozorování", každé úvahy a soudu, která se tak dokonale převtělila v jazyk: v jeho syntaxi je vlastně už obsažen, předjat obraz světa (až do schizoidní krajnosti je to předvedeno v "Doupěti").

Z tohoto povědomí o nekonečné variabilitě, nekonečných možnostech věcí, jež jsou vlastně v jiném médiu, filozofickém, anebo i skrze jiný literární žánr, např. dramatický, neartikulovatelné, roste pocit neautentičnosti vlastního života, kde každé slovo, každý pohyb jsou zproblematizovány až do sebetřýzně. V jednom dopise Mileně Jesenské čteme: "Je to asi takové, jako kdyby se někdo před každou jednotlivou procházkou musel nejen umýt, učesat atd. - už to je až dost velká námaha -, nýbrž jako by si ještě musel ušít šaty, boty, vyrobit klobouk, přiříznout hůl atd. Samosebou to všechno nedovede správně udělat, vydrží to přes pár ulic, ale na Příkopě například se to najednou všechno rozpadne a on tu stojí nahý, v cárech a kusech. Teď ta muka běžet zpátky na Staroměstské náměstí! A nakonec ještě v Železné ulici narazí na houf lidí, kteří pořádají honičku na židy."

Tak jako musíme vzít doslova název první Kafkovy povídky, musíme si uvědomit, že smysl všech věcí, o nichž je u Kafky řeč, všech jeho obrazů je v nich samých, že neodkazují mimo sebe či nad sebe, ani alegoricky, ani symbolicky: ony samy plně znamenají. V Kafkově světě není prostor pro symbol ve smyslu odkazu k vyšší celistvé substancialitě bytí (poznání anebo vírou dané). V jeho vypravěčském stylu není místo pro přirovnání, tento styl stále intenzivněji usiluje o přímé uchopení věcí cestou popisu, absolutní předmětnost je jeho cílem. Věci v něm opravdu ožívají a hovoří samy ze sebe a za sebe, bez komentáře. Komentář vystupuje nanejvýš v podobě pseudointerpretace, vypravěč zcela zmizel. Ani "Doupě" nemá ovšem vypravěčské, ač je psáno v první osobě, "příběh" či spíše případ se tu sám vypráví, není tu ona distance, která je podmínkou vypravěčovy existence. Pro ni není mezi věcmi a událostmi potřebná mezera. O Kafkově respektování hmotného, smyslového světa věcí svědčí mj. i jeho známé výhrady ke Kierkegaardovi, k jeho "znásilňování světa". Jen neochota brát Kafku imanentně, doslova, dala vyrůst takové babylónské věži výkladů, která již sama o sobě je jakýmsi nechťeným obrazem duchovního Babelu našeho století.

Budiž na závěr překladateli dovoleno vzpomenout dosud nepřekonaného a často zapomínaného (i když bohatě vykořisťovaného) českého znalce Kafkova díla i jeho záslužného překladatele Pavla Eisnera, jehož památce a desátému výročí jeho smrti je tento překladatelský pokus z vděčnosti připsán.

Josef Čermák : Poznámka editora

Postscriptum k druhému vydání

1991

Po dlouhé pauze více než dvaceti let, kdy Kafka platil v Čechách - až na jednu těžce vybojovanou výjimku v jubilejním roce 1983 - za publikačně zakázaného autora, vychází v druhém vydání soubor chronologicky řazených menších próz, které v jiném uspořádání r. 1936 poprvé vydal Max Brod pod názvem Popis jednoho zápasu. Vychází opět v přetlumočení Vladimíra Kafky, který v tomto i v dalších překladech tohoto autora (Povídky, Zámek) dal Kafkovu dílu v šedesátých letech velmi adekvátní, od dřívějších překladů odlišnou podobu. Tento způsob překladu, jemuž jsme říkali transparentní, rezignuje na pokušení tzv. krásného slohu, který by se čtenáři vemlouval obrušováním hran, rutinovaným "počešťováním" nebo různými amplifikacemi, a představuje Franze Kafku v jeho jazykové a stylové sevřenosti a významové přesnosti. Dosahuje tak přesné a přísné reprodukce autorova stylu a skrze ni též: velmi sugestivního sdělení toho, co je ukryto za slovy.

Překládali jsme před lety s Vladimírem Kafkou společně Brodovu životopisnou monografii Franze Kafky a menší monografii od Klause Wagenbacha (v obou je množství kratších i delších citací z Franze Kafky) a pro libeňské divadlo též Brodovu divadelní adaptaci Kafkova Zámku. Strávili jsme mnoho času nad tím, jak Kafku překládat a jak ho nepřekládat. Domnívám se - a potvrzují mi to vlastní zkušenosti i zkušenosti s překlady Kafky do jiných jazyků -, že cesta, kterou se při překládání Kafky dal jeho český jmenovec, je ta pravá (první krok na ní ostatně při všech nedostacích své průkopnické práce udělala už Milena Jesenská). Škoda že Vladimír Kafka (1931-1969) musel tak brzo odejít a nebylo mu dopřáno přeložit Franze Kafku celého, jak bylo možná jeho úmyslem.